

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

SINNESSJUKVÅRDEN I RIKET

ÅR

1918

AV

KUNGL. MEDICINALSTYRELSEN

STOCKHOLM 1920

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

194556

INLEDNING

TILL

**Sinnessjukvården i riket / Kungl. Medicinalstyrelsen. – Stockholm, 1913-1941. - (Sveriges officiella statistik).
Täckningsår: 1911-1939.
1911-1939 med innehållsförteckning på franska. - 1914-1920 med fransk parallelltitel: Soins médicales aux aliénés en Suède, 1921-1939: Soins médicaux aux aliénés en Suède.**

Föregångare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. K, Hälso- och sjukvården. 2, Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... – Stockholm : Norstedt, 1862-1910.

Täckningsår: 1861-1910.

Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... ersattes 1903 av Medicinalstyrelsens underdåniga berättelse angående sinnessjukvården i riket året 1901

Överstyrelsen över hospitalen ersattes 1902 av Medicinalstyrelsen.

Efterföljare:

Ingår fr.o.m. 1940 i:

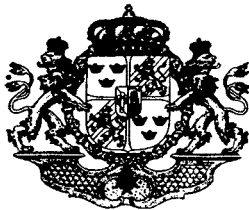
Allmän hälso- och sjukvård / Socialstyrelsen. – Stockholm, 1913-1982. - (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1911-1979.

Sinnessjukvården i riket. År 1918. – (Sveriges officiella statistik).
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2011.

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

SINNESSJUKVÅRDEN I RIKET

ÅR

1918

AV

KUNGL. MEDICINALSTYRELSEN

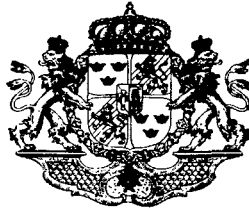

STOCKHOLM 1920

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

194556

STATISTIQUE OFFICIELLE DE LA SUÈDE

SOINS MÉDICALES AUX
ALIÉNÉS EN SUÈDE

EN

1918

PAR

LE CONSEIL SUPÉRIEUR
DE L'ADMINISTRATION MÉDICALE DE L'ÉTAT

Innehållsförteckning.

I. Av Kungl. Maj:t och riksdag beslutade viktigare åtgärder för sinnessjukas vård	sid. 3.
II. Anstalter för sinnessjuka	» 5.
a) Statens hospital och asylor	» 5.
1. Byggnader	» 5.
2. Utrymme	» 7.
3. Mathållning och utspisning	» 8.
4. Tjänstemän och betjäning	» 8.
5. De sjukas sysselsättning och förströelser	» 8.
6. Sjukvård	» 9.
b) Landstingens och vissa städers upptagningsanstalter	» 14.
c) Enskilda anstalter	» 16.
III. Antalet sinnessjuka och sinnesslöa inom riket	» 17.
Skyddsföreningen för sinnessjuka	» 19.
Kurators för de sinnessjuka årsberättelse	» 19.

I. Tabeller.

Tab. 1. Sammanställning av uppgifterna från offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka angående intagna och avförda samt den 31 december befintliga patienter	sid. 23.
» 2. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade, döda samt vid årets slut befintliga, med fördelning efter de särskilda sjukdomsformerna	» 24.
» 3. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade och döda, med fördelning efter kön och ålder	» 25.
» 4. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna, fördelade efter civilstånd, sjukdomens bestånd före intagningen samt antal förutgångna anfall	» 25.
» 5. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter sjukdomens form och efter ålder vid sjukdomens utbrott	» 26.
» 6. Översikt över de orsaker, under vilkas inflytelser sinnessjukdom kan anses hava uppkommit hos under året intagna	» 27.
» 7. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter stånd och yrke	» 28.
» 8. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, med fördelning efter hemort	» 29.
» 9. Översikt över tillfriskningsprocenten bland de under de senaste 10 åren å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna	» 29.
» 10. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka tillfrisknade	» 30.

Tab. 11. Översikt över dödsorsaker bland de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka avlidna	sid. 31.
• 12. Översikt över tillfälliga sjukdomar bland de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka vårdade	» 32.
• 13. Kriminalpatienter å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka	» 33.
A. Underhållsdagar samt vid årets slut befintliga.	
B. Å samtliga anstalter under året intagna och avförda.	
• 14. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna och avlidna, av dementia paralytica lidande	» 34.
• 15. Sammanställning av uppgifter från offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka angående antal sjukplatser, underhållsdagar och medeltal vårdade i de olika betalningsklasserna samt utspisnings- och totalkostnaden	» 35.
• 16. Översikt över de vid offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka i och för den egentliga sjukvården anställda tjänstemän och betjäning	» 36.
• 17. Totalkostnad samt på statsverket belöpande kostnad för hospitalens drift	» 37.
• 18. Utgifter av anslaget till hospitals underhåll	» 38.
• 19. Sammandrag av hospitalens förvaltning	» 40.
• 20. Redogörelse över hospitalen tillhöriga fonder	» 41.
• 21. Sammandrag av kyrkoherdarnas och hälsovårdsnämndernas uppgifter om sinnessjuka och sinnesslöa i riket	» 42.
II. Överinspektörens för sinnessjukvården i riket berättelse över sin verksamhet	» 44.

Table des matières.

I. Mesures d'une certaine importance décrétées par le Gouvernement et la Diète, page	3.
II. Etablissements d'aliénés	» 5.
a) Hôpitaux d'aliénés et Asyles de l'Etat	» 5.
1. Edifices	» 5.
2. Espace	» 7.
3. Nourriture	» 8.
4. Employés et service intérieur	» 8.
5. Occupation et récréation des malades	» 8.
6. Soins aux malades	» 9.
b) Etablissements de refuge des Conseils généraux et ceux de certaines villes	» 14.
c) Etablissements privés	» 16.
III. Nombre des personnes en Suède atteintes d'aliénation mentale et d'idiotisme	» 17.
La Société protectrice des aliénés	» 19.
Rapport de la curatrice des aliénés	» 19.

I. Tableaux. (Note. m. = hommes; kv. = femmes; s.a = somme.)

Tabl. 1. Rapport des hôpitaux publics indépendants d'aliénés des malades admis, renvoyés et restants le 31 décembre	page 23.
<i>Col. 1.</i> Hôpitaux, asyles ou refuges d'aliénés. <i>Col. 2.</i> Malades admis, les aliénés transférés des autres hôpitaux publics indépendants non compris. <i>Col. 3.</i> Malades admis, non soignés à d'autres hôpitaux publics indépendants d'aliénés. <i>Col. 4.</i> Transferts des autres hôpitaux publics indépendants d'aliénés. <i>Col. 5—10.</i> Renvoyés: <i>Col. 5.</i> guéris; <i>Col. 6.</i> en état amélioré; <i>Col. 7.</i> non guéris; <i>Col. 8.</i> à d'autres hôpitaux d'aliénés de l'Etat; <i>Col. 9.</i> Décédés; <i>Col. 10.</i> non malades à l'admission. <i>Col. 11.</i> Malades restants le 31 déc. <i>Col. 12.</i> Nombre d'expectants le 31 déc.	
2. Aperçu des malades admis, guéris, décédés et restants à la fin de l'année aux dits hôpitaux, distribués après les formes de la maladie	24.
<i>Col. 2, 3.</i> Voir Tabl. 2, col. 2 et 3. <i>Col. 4.</i> Guéris. <i>Col. 5.</i> Décédés. <i>Col. 6.</i> Restants le 31 déc.	
3. Aperçu des malades admis, guéris et décédés aux dits hôpitaux, distribués après le sexe et l'âge	25.
<i>Col. 1.</i> Voir Tabl. 2, col. 2—5. <i>Col. 13.</i> Inconnu. <i>Col. 14.</i> Total. <i>Col. 15.</i> Totaux. — <i>Alinéa 1.</i> De 15 jusqu'à 20 ans. <i>Alinéa 2.</i> Voir Tabl. 1, col. 2.	
4. Aperçu des malades admis aux dits hôpitaux, placés après l'état civil, la durée de la maladie avant l'admission à l'hôpital et le nombre des crises antérieures	25.
<i>Alinéas 4 et 5.</i> Excl. les imbéciles et les idiots, ainsi que ceux, qui n'étaient pas malades à l'admission; voir aussi Tabl. 1, col. 2. et 3. resp.	
5. Aperçu des malades admis pour la 1 ^{re} fois aux dits hôpitaux, placés après la forme de la maladie et après l'âge à l'éclat de la maladie	26.
<i>Col. 12.</i> Au-dessus de 70 ans. <i>Col. 13—15.</i> Voir Tabl. 3, col. 13—15.	
6. Aperçu des causes de la maladie sous lesquelles elle pourrait avoir son origine	27.
<i>Col. 1.</i> Causes. <i>Col. 2, 3.</i> Voir Tabl. 1, col. 2, 3. — Distribution par sexe.	
7. Aperçu des malades admis pour la 1 ^{re} fois aux dits hôpitaux, placés après la position sociale et la profession	28.
<i>Col. 1.</i> I. Agriculture, pêche, etc. — II. Industrie et métiers. — III. Commerce et communication. — IV. Fonctions et, emplois publics ainsi que lettres. — V. Autres. — VI. Métiers non fixes ou inconnus.	
8. Aperçu des malades admis pour la 1 ^{re} fois aux dits hôpitaux, placés après le lieu d'origine	29.
<i>Col. 2.</i> Campagne. <i>Col. 3.</i> Villes. <i>Col. 4.</i> Total. <i>Col. 5.</i> Malades admis sur 100 000 de la population moyenne.	
9. Le pourcentage des guéris parmi les malades admis aux dits hôpitaux pendant ces 10 années dernières	29.
<i>Col. 1.</i> Numéro de l'année d'admission. <i>Col. 2.</i> Année. <i>Col. 3.</i> Admis, les aliénés transférés des autres hôpitaux non compris. <i>Col. 4.</i> Ceux, qui lors de l'admission sont à compter comme incurables. <i>Col. 5.</i> Guéris pendant une de ces 10 années. <i>Col. 6.</i> Pourcent de guérisons des admis compris dans la col. 3. <i>Col. 7.</i> Idem, déduction faite de ceux compris dans la col. 4.	
10. Aperçu des malades guéris aux dits hôpitaux	30.
<i>Col. 2—6.</i> Séjour à l'hôpital. <i>Col. 7—12.</i> Durée de la maladie à partir de son début. <i>Col. 13.</i> Inconnu. <i>Col. 14.</i> Total, hommes et femmes. <i>Col. 15.</i> Totaux.	
11. Aperçu des causes de décès des malades admis aux dits hôpitaux	31.
12. Aperçu des maladies occasionnelles parmi les malades soignés aux dits hôpitaux	32.

Tabl. 13.	Malades criminels aux dits hôpitaux	page 33.
	A. Nombre de jours d'entretien ainsi que le nombre des malades restant à la fin de l'année.	
	Col. 2. Jours d'entretien. Col. 3. Moyennes des soignés par jour.	
	Col. 4. Restants le 31 déc. H., F., Total.	
	B. Admis et renvoyés dans toutes les institutions pendant l'année.	
	Col. 2. Comptés comme fous. Col. 3. Prisonniers aux travaux forcés.	
	Col. 4. Prévenus. Col. 5. Cas d'observation.	
› 14.	Aperçu des malades admis aux dits hôpitaux et décédés souffrant de démence paralytique	› 34.
	Col. 1—3. Admis: Col. 1. Voir Tabl. 7, col. 1. Col. 2. Exerçant un métier. Col. 3. Membres de famille. Col. 4—10. Décédés: Col. 4. Age lors du décès. Col. 5—10. Durée de la maladie à partir de son éclat.	
	— Admis: Etat civil; lieu de domicile; cause probable de la maladie	
› 15.	Rapport des dits hôpitaux sur le nombre des lits, des jours d'entretien, le nombre moyen des malades soignés dans les diverses classes de payment, frais d'entretien et dépenses totales	› 35.
	Col. 2. Nombre des lits à la fin de l'année: aux hôpitaux de l'Etat, aux refuges des Conseils généraux et chez les communes. Col. 3. Jours d'entretien sur idem. Col. 4. Moyennes des soignés sur idem. Col. 5. Dépenses pour la nourriture des malades: totales, par jour d'entretien. Col. 6. Dépenses totales pour les soins aux malades: dépense totale, dépense moyenne par malade et jour, dépense par malade et an.	
› 16.	Aperçu des employés pour le service hospitalier proprement dit dans ces hôpitaux	› 36.
	Col. 2. Médecins. Col. 3. Personnel de surveillance. Col. 4. Gardes-malades. Col. 5. Le nombre moyen des places occupées. Col. 6. Nombre des malades gardés par chaque infirmier.	
› 17.	Total des dépenses et les dépenses, qui sont à rejeter sur le Trésor public pour l'exploitation des hôpitaux	› 37.
› 18.	Dépenses de l'allocation à l'entretien des hôpitaux	› 38.
› 19.	Resumé de l'administration des hôpitaux	› 40.
› 20.	Specification concernant des dotations des hôpitaux	› 41.
› 21.	Relevé des rapports du clergé et les Commissions municipales de santé concernant les aliénés et les hébétés en Suède	› 43.
II.	Rapport de l'Inspecteur général des soins des aliénés sur son activité	› 44.

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Civildepartementet.

Kungl. medicinalstyrelsen får härmed jämlikt 13 § uti den för styrelsen gällande instruktion överlämna berättelse angående *sinnessjukvården* i riket för år 1918. Till en början lämnar styrelsen en översikt över de av Kungl. Maj:t och riksdagen härutinnan beslutade viktigare åtgärder. Berättelsen omfattar därefter redogörelse för statens hospital och asyler, landstingens och de större städernas upptagningsanstalter för sinnessjuka samt enskilda anstalter. Vidare meddelas en redogörelse över antalet i riket befintliga sinnessjuka och sinnesslöa samt för skyddsföreningen för sinnessjuka. Slutligen lämnas ett meddelande angående kurators för de sinnessjuka verksamhet. Berättelsen åtföljes dels av tabellariska översikter angående sjukvården å anstalter och därmed sammanhängande förhållanden samt rörande inkomster och utgifter för hospitalens underhåll, dels av sammandrag av 1918 års redovisning över till hospitalsväsendet anslagna medel ävensom av kyrkoherdarnas uppgifter om sinnessjuka och sinnesslöa. De tabellariska översikterna angående sjukvården omfatta även verksamheten vid vissa större, landsting eller större städer tillhörande upptagningsanstalter, nämligen länsavdelningarna vid rikets hospital,

sjukhuset vid Långbro samt upptagningsanstalterna vid Ulvsunda, i Hälsingborg och i Norrköping. Slutligen följer överinspektörens för sinnessjukvården i riket berättelse för år 1918.

B. BUHRE.

RICHARD STENBECK.

Karl Leijer.

Stockholm den 13 december 1919.

I. Av Kungl. Maj:t och riksdag beslutade viktigare åtgärder för sinnessjukas vård.

Sedan Kungl. Maj:t genom brev den 30 juni 1916 anbefallt medicinalstyrelsen att verkställa ytterligare utredning angående förvärv av lägenheten Kampen för *utvidgning av Växjö hospital*, har styrelsen med underdånig skrivelse den 29 september 1917 överlämnat den för ärendets utredning tillsatta kommissionens den 2 mars 1917 avgivna förnyade förslag i ämnet, vari kommissionen för utvidgning av hospitalet tillstyrkt markförvärv i enlighet med av kommissionen förut avgivet förslag ävensom förvärvande av vissa å samma mark befintliga byggnader till en sammanlagd kostnad av 133 425 kronor. Genom brev den 28 juni 1918 har Kungl. Maj:t uppdragit åt medicinalstyrelsen att vidtaga på styrelsen ankommande åtgärder för förvärv för statsverkets räkning av äganderätten till i kommissionens förberörda förslag angivna markområde jämte därå befintliga till förvärv ifrågasatta byggnader samt ställt det av riksdagen på tilläggsstat för år 1918 för ifrågasatt ändamål anvisade förslagsanslag å 133 425 kronor till styrelsens förfogande. Tillika har Kungl. Maj:t i samma brev anbefallt styrelsen att, i den mån sådant lämpligen kunde ske, uppgöra förslag till försäljning av de delar av Växjö hospitals område, vilka ej vore för hospitalet behöfliga, samt att underställa sålunda upprättade förslag Kungl. Maj:ts prövning.

Sedan medicinalstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 4 juli 1917 hemställt om bemyndigande att för en beräknad kostnad av 27 600 kronor låta med en andra våning påbygga tre envåningspartier å *Göteborgs hospitals* avdelningar för sjuka av allmän klass, har Kungl. Maj:t genom brev den 28 juni 1918 uppdragit åt styrelsen att låta utföra omskrivna påbyggnadsarbeten i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten C. F. Ebeling uppgjorda ritningar samt ställt det av riksdagen på extra stat för år 1919 anvisade reservationsanslag av 37 500 kronor till styrelsens förfogande att efter ingången av år 1919 för avsett ändamål användas.

Genom brev den 28 juni 1918 har Kungl. Maj:t uppdragit åt medicinalstyrelsen att vid *vartdera av Sätters och Västerviks hospital låta uppföra fyra bostadshus för gifta skötare* i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten Gustaf Wickman uppgjorda ritningar för en beräknad sammanlagd kostnad av 136 800 kronor samt ställt det av riksdagen på extra stat för år 1919 för påbörjande av berörda byggnadsföretag anvisade reservationsanslag av 75 000 kronor till styrelsens förfogande.

Genom brev den 28 juni 1918 har Kungl. Maj:t uppdragit åt medicinalstyrelsen att vid *Östersunds hospital låta uppföra två paviljonger för oroliga sjuka* i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten Nils Lovén uppgjorda ritningar för en beräknad kostnad av 880 000 kronor samt ställt det av riksdagen på extra stat för år 1919 för påbörjande av berörda byggnadsföretag anvisade reservationsanslag av 200 000 kronor till styrelsens förfogande.

Sedan numera avlidna *friherrinnan Marika Dickson* genom den 22 mars 1917 upprättat testamente till *Göteborgs hospital testamenterat 6 000 kronor* och direktionen för nämnda hospital hos Kungl. Maj:t hemställt om tillstånd att för hospitalets räkning mottaga nämnda belopp, har direktionen den 16 augusti 1918 erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd mottaga och förvalta ifrågavarande donation, varav avkastningen må efter bestämmande av hospitalets överläkare användas till patienternas förströelse och i övrigt till deras bästa.

Sedan numera avlidne *underståhållaren Teodor Hintze* genom testamente den 10 december 1917 förordnat, att av hans *kvärlätenskap skulle till Stockholms hospital utgå ett belopp av 10 000 kronor* att såsom en särskild fond förvaltas, och varav räntan efter chefläkarens bestämmande skulle användas till understöd och hjälp åt fattiga eller behövande patienter vid deras utskrivning som friska från hospitalet, har direktionen för nämnda hospital på därom gjord underdånig hemställan den 16 augusti 1918 erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd mottaga och förvalta ifrågavarande donation.

Till *ledamöter av direktionen för Hälsingborgs hospital* har Kungl. Maj:t den 8 november 1918 förordnat ingenjören H. A. T. Bergengren, godsägaren N. P. Jönsson, provinsialläkaren J. A. Nyström och rådmannen A. Wollin.

Genom brev den 28 juni 1918 har Kungl. Maj:t dels fastställt *ny avlöningsstat för läkar- och kontorspersonalen* vid statens hospital och asyler att tillämpas från och med år 1919, dels medgivit *höjning från och med år 1919 av det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till hospitals underhåll från 4 700 000 kronor till 8 000 000 kronor*, dels ock föreskrivit *nya avlöningsbestämmelser i fråga om vikariatsersättning* åt läkare vid statens hospital och asyler.

Frågan om hospitalspersonalens uppförande på ordinarie stat har länge varit aktuell, och sedan för frågans utredning särskilt tillkallade sakkunniga den 29 september 1913 i ärendet till Kungl. Maj:t inkommit med betänkande, varöver lönerogleringskommittén avgivit infordrat yttrande, har frågan varit föremål för riksdagens prövning, varefter Kungl. Maj:t med anledning av sjukvårds- och ekonomipersonalens vid statens anstalter för sinnessjuka uppförande på ordinarie stat genom brev den 28 juni 1918 fastställt *nytt avlöningsreglemente* för nämnda personal att gälla från och med den 1 januari 1919.

II. Anstalter för sinnessjuka.

a) Statens hospital och asyl.

1. Byggnader.

Stockholms hospital. Trenne invid varandra liggande sjukrum å kvinnoavdelningens första klass ha under året omändrats till en övervakningsavdelning, bestående av ett större rum, avsett för 3 å 4 sjuka, och ett mindre rum, avsett för 2 sjuka, samt badrum med tvenne badkar för långbad. Inom de vid Mälaren belägna bostäderna för gift ekonomibetjäning ha gjorts mera ingripande reparationer, vartill åtgått ett beviljat anslag av 12 865 kronor. En provisorisk tvättstuga har iordningställt för betjäningens räkning.

Uppsala hospital och asyl. Samtliga papptak ha tjärstrukits och plåttaket på hospitalets kvinnoavdelning har lagats och strukits. En större rotfruktskällare och ett provisoriskt bilgarage ha uppförts. I bageriet har insatts en elektrisk motor.

Nyköpings hospital. För familjebostädernas behov ha inretts vedbodrar. I övrigt ha endast nödvändiga reparationsarbeten kommit till utförande.

Vadstena hospital och asyl. De under åren 1916 och 1917 beviljade omändringsarbetena inom kvinnoavdelningens B-paviljong äro under året fullständigt avslutade och samtliga avdelningarna tagna i bruk. De fallfärdiga träskjulen utmed promenadgårdsplanen och kolgården äro jämte kolgården borttagna och ersatta av ett nytt förrådshus av trä under plåttak. Rotfruktskällare av kalksten under tegeltak är uppförd i trädgårdens omedelbara närhet.

Växjö hospital. Sedan sjökaptenen Robert Petersson erhållit medgivande att på vissa villkor för en sin sinnessjuka dotter inom hospitalets område uppföra en villa, har en särdeles tilltalande och gedigen sådan uppförts å en i sjön Trummen utskjutande udde, så att dottern med sin privata betjäning kunnat inflytta i villan den 16 maj.

Västerviks hospital. Ångpannerummet har utvidgats, och ett förrådshus för eldfarliga oljor, en rotfruktskällare och för familjernas behov 35 stycken vedbodrar ha uppförts inom hospitalets område.

Visby hospital. Yttertaket å kvinnoavdelningen har undergått en grundlig reparation och strukits med »Black Warnisch». I kökskällaren har inlagts ce-

mentgolv och uppförts en dubbelbassäng för nedsaltning av kött och fläsk. I ett under mansavdelningen befintligt källarutrymme ha vissa ändrings- och inredningsarbeten utförts, varigenom hospitalet numera förfogar över lämplig lokal för magasinering av sitt årsbehov av rotfrukter.

Lunds hospital och asyl. Grundläggningsarbetet till de nya paviljongerna för övervakning vid hospitalet och tillbyggnaden av asylens A-paviljonger har under året påbörjats. I källaren under hospitalets C-avdelningar ha inretts förvaringsrum för potatis och rotfrukter. I ett rum av den förutvarande tvättinrättningen ha uppställts en passeringsmaskin, en potatisskalningsmaskin och en benskrämsmaskin, alla för elektrisk kraft.

Kristinehamns hospital. Ett antal vedbodrar har uppförts åt den inom hospitalet bosatta gifta betjäningen. En av hospitalets gamla, ej längre i bruk varande samlingsbrunnar har ombyggt till rotfruktskällare för anstalten. Hospitalets vid ångpannehuset liggande bergbrunn, som tidigare ej varit monterad, har försetts med pumpmaskineri och provisorisk överbyggnad av trä.

Härnösands hospital. En ny synnerligen praktisk och förstklassig rotfruktskällare har uppförts.

Ostersunds hospital. Under året har uppförts en rotfruktskällare med en golvyta av cirka 150 kvm.

Piteå hospital och asyl. Dörr har upptagits mellan B-avdelningens stora hörnrum å övre botten och tillstötande 8-mansrum å A-avdelningen å båda könsidorna för beredande av nya lugna övervakningsavdelningar. Ett nytt vattenfilter har anlagts intill det förutvarande.

Angående de kostnader för underhåll och förbättringar av byggnader och gårdar, vilka bestritts av respektive direktioner, hänvisas till tab. 18 i tabellavdelningen.

Medicinalstyrelsen har under år 1918 avslutat kontrakt med bl. a. nedanstående firmor om nyanläggningar och väsentliga reparationer vid statens hospital:

	Kronor
1) J. Mosesson, Lindesberg, ang. snickeriarbeten för Strängnäs' hospital	250 000
2) Elektriska aktiefbolaget A. E. G., Stockholm, ang. rörinstallation för elektrisk belysning och kraftanläggning inom Strängnäs' hospital	33 800
3) Byggmästarfirman N. Nilsson & Co, Lund, ang. grundläggning för 2 nya paviljonger vid Lunds hospital och för tillbyggnad till 2 paviljonger vid Lunds asyl	111 600
4) Värmeledningsaktiefbolaget Calor, Stockholm, ang. ångpanneanläggning och värmeledning m. m. vid Strängnäs' hospital . . .	698 265
5) Aktiefbolaget P. Naumburg & Co, Stockholm, ang. vatten- och avloppsledningar vid Strängnäs' hospital	603 179

2. Utrymme.

Platsantalet har under året icke undergått någon förändring. Fördelningen av sjukplatser inom de olika anstalterna vid redovisningsårets slut angives i nedanstående tabell.

A n s t a l t .	I klass		Allmän klass		Landstings, resp. stads, klass		Summa
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	
Stockholms hospital	10	10	115	120	—	—	255
Uppsala » och asyl	30	—	630	562	12	12	1 246
Nyköpings »	—	—	107	79	10	10	206
Vadstena » och asyl	13	13	400	374	—	—	800
Växjö »	5	5	120	120	20	20	290
» » krim:avd.	—	—	100	—	—	—	100
Västerviks »	—	—	415	385	15	15	830
Visby »	—	—	21	42	—	—	63
Lunds » och asyl	15	15	587	587	14	14	1 232
Malmö asyl	—	—	48	76	—	—	124
Göteborgs hospital	25	25	121	109	41	34	355
Vänersborgs » och asyl	—	—	520	530	15	15	1 080
Kristinehamns »	—	—	380	400	10	10	800
Säters »	—	—	410	390	20	10	830
Härnösands »	—	—	130	115	12	12	269
Östersunds »	—	—	295	265	—	—	560
Piteå » och asyl	—	—	204	166	—	—	370
Summa	98	68	4 603	4 320	169	152	9 410
	166		8 923		321		
	9 089						

Antalet exspektanter vid årets slut uppgick till 2 265 mot 3 769 vid förra årets slut.

Om beläggningen av sjuka vid Stockholms hospital skriver överläkaren bl. a.:

»Beläggningen har under det gångna året i allmänhet varit något större än under närmast föregående året. För undvikande av överbeläggning har evakuering till stadens anstalter vid flera tillfällen företagits.»

Från Göteborgs hospital meddelar överläkaren bl. a.:

»Utrymmet å övervårningsavdelningarna är som alltid för litet, särskilt för de oroliga. Å första klass motsvarar antalet platser icke antalet sökande, särskilt å kvinnoavdelningen. Vid årets slut kvarlägo sålunda 14 kvinnliga exspektanter till första klass. Gång på gång inkomma förfrågningar om plats, utan att ansökan insändes, då inga utsikter finnas, ett plats inom rimlig tid skall bli ledig.»

Överläkaren vid Piteå hospital och asyl meddelar i detta avseende, att alla under året anmälda sjuka ha kunnat omedelbart mottagas, vadan några exspek-
tanter där icke förekomma.

3. Mathållning och utspisning.

De av världskriget framkallade svårigheterna vid anskaffandet av proviant och andra förnödenheter hava under särskilt första hälften av året varit ytterst kännbara, och den rådande livsmedelsknappheten har medfört synnerligen stora svårigheter med avseende på utspisningen. Den svåra bristen på potatis under årets första hälft i förening med knappheten i övrigt och särskilt bristen på fett och mjölk har bland de sjuka orsakat viktminskning i stor utsträckning och på flera ställen framkallat kristidssjukdomar, som i en del fall lett till döden.

Av samma anledning som omnämnes i närmast föregående årsberättelse hava de tabellariska uppgifter å portionspris samt å leveranspris å mjölk, fläsk och kött, vilka ingått i förutvarande årsberättelser, uteslutits även i den förevarande berättelsen.

4. Tjänstemän och betjäning.

Vid Lunds hospital och asyl, vid Vänersborgs hospital och asyl, vid Sätters och Östersunds hospital hava en eller flera biträdande läkarbefattningar under hela året stått vakanta.

5. De sjukas sysselsättning och förströelser.

Vid statsanstalterna hava under året utförts inalles 963 364 *dagsverken*. Med beräkning av 300 arbetsdagar för året och 9 420 i medeltal vårdade per dag (tab. 15) befinnas i genomsnitt 34.1 % av patienterna varit sysselsatta med arbete. Vid de olika anstalterna har antalet arbetande patienter, uttryckt i procent, varit följande: Stockholm 20.7 %, Uppsala 41.4 %, Nyköping 31.2 %, Vadstena 42.3 %, Växjö 32.8 %, Västervik 33.1 %, Visby 47.5 %, Lund 31.1 %, Malmö 43.0 %, Göteborg 28.4 %, Vänersborg 39.5 %, Kristinehamn 23.2 %, Säter 32.8 %, Härnösand 47.8 %, Östersund 36.0 %, Piteå 28.4 %.

Beträffande de sjukas *förströelser* anför överläkaren vid Stockholms hospital följande:

Till de sjukas förströelse hava under året konserter givits av musikalskande och sångkörer. Därav må nämnas fiolkonsert tvenne gånger av fröken Märta Brundin, ackompanjerad av fröken Märta Olsson, konsert av operasångerskan Göta Ljungberg, av notarien Ivar Sjöfors, av Kungsholms elementarskolas gosskör, av direktör C. A. V. Lundholm med biträde av olika medverkande samt av en kvartett av Kungl. operans orkester under ledning av kapellmästaren H. Gramss. Förutom nu nämnda konstnärer, som beredvilligt ställt sig till förfogande, må nämnas operasångaren O. Ralf och konsertmästaren G. Turicchia (violin).

För de patienter, som önskat använda sig av tennis- och krocketspel, hava tillfällen därtill givits. Vid de större årshögtiderna, jul och midsommar, hava som vanligt festligheter anordnats för de sjuka med extra traktering. Förutom medel, som härtill anslagits av medicinalstyrelsen, hava rätt rikliga penningegåvor till de sjukas förströelse influtit från enskilda personer.

5. Sjukvård.

Av de under årets lopp i de å bifogade tabeller upptagna sjukhusen *intagna* sjuka hava 78.7 % förut ej vårdats å anstalt (tab. 1).

Av intagna med undantag av från annan anstalt överförda samt sinnesslöa och sinnessvaga hava 80.7 % för *första gången* angripits av sinnessjukdom (tab. 4), och 16.1 % hava genomgått ett eller flera anfall av sinnessjukdom; nämnda förhållande är okänt beträffande 3.2 %.

Sjukdomens bestånd efter dess uppkomst för de under året *tillfrisknade* (tab. 10) har, uttryckt i procent, varit följande:

Under 3 månader	Från 3 intill 6 månader	Från 6 intill 12 månader	Från 1 intill 2 år	Från 2 intill 5 år	Över 5 år	Okänt
18.2	21.1	24.1	17.8	9.7	5.9	3.2

Bland samtliga inträffade dödsfall (1 446 emot 920 under föregående år) angivas dödsorsakerna för 28.0 % hava varit lungtuberkulos (26.6 % under 1917), för 9.6 % akut lunginflammation och för 20.0 % epidemisk influensa.

Beträffande förekomsten av *akuta infektionssjukdomar* meddelar överläkaren vid Uppsala hospital och asyl, att den tyfoidfbersjukdom, som tagit sin början i slutet av år 1917, även fortsatt under första delen av år 1918, i det ytterligare 4 patienter insjuknade på asylens kvinnoavdelning samt 6 patienter och en skötare på mansavdelningen. Tre dödsfall inträffade. I slutet av november och början av december månader insjuknade åter 11 patienter i tyfus på mansavdelningarna; en patient avled i sjukdomen.

Från Vadstena hospital och asyl meddelas, att där förekommit inalles 15 fall av tyfoidfber, varav 12 fall bland patienterna och 3 fall bland den kvinnliga betjäningen. 4 dödsfall inträffade bland patienterna. 6 fall av difteri hava förekommit bland patienterna på mansavdelningen.

Vid Vänersborgs hospital och asyl hava av tyfus eller paratyfus förekommit 4 fall bland den manliga sjukvårdspersonalen, varav 1 med dödlig utgång, 16 fall bland de manliga patienterna, varav 3 med dödlig utgång, samt 8 fall bland de kvinnliga patienterna, varav 3 med dödlig utgång.

Vid Sätters hospital hava under året förekommit 3 fall av tyfoidfber bland de manliga patienterna, därav ett med dödlig utgång. Dessutom hava förekommit 5 fall av paratyfus, varav 3 på kvinnosidan. Av difteri hava inträffat sammanlagt 23 fall, varav 9 bland patienter och 14 bland personalen.

Från Östersunds hospital meddelas, att där under året förekommit 44 fall av tyfus och lika många fall av paratyfus. 4 patienter hava avlidit i tyfus. Un-

der hela året hava förekommit fall av paradysenteri, inalles omkring 150 fall, varav 12 med dödlig utgång.

Den influensaepidemi, spanska sjukan, som under senare hälften av året gått fram över landet, har även härjat å statens sinnessjukhus. Av intagna patienter hava 2 269 drabbats av sjukdomen, motsvarande 25.7 %; av insjuknade hava 277 eller 12.2 % avlidit. Av sjukvårdspersonalen hava 1 250 personer eller 69.4 % insjuknat och 28 personer eller 2.2 % avlidit i sjukdomen. Motsvarande siffror bland ekonomipersonalen äro 313 personer eller 33 % och 2 personer eller 0.6 %. Värst hemsökta hospital hava varit Kristinehamns med 56.2 % insjuknade patienter, Östersunds med 46.1 % och Sätters med 42.3 %.

De förändringar i patienternas hälsotillstånd, som under det föregående året iakttagits och som med största sannolikhet varit beroende på kristidens förändrade utspisningsförhållanden, hava även under detta året förekommit.

Från Uppsala hospital och asyl meddelar överläkaren i detta avseende, att den epidemi av akuta och kroniska enterocoliter, som pågick under år 1917, även fortsatt under år 1918, i det att på mansavdelningen förekommit 90 fall av sjukdomen och på kvinnoavdelningen 49 fall, varjämte lättare diarréer då och då förekommit. På mansavdelningen inträffade 17 dödsfall till följd av sådana tarmlidanden. Av kristidsödem inträffade inalles 32 fall. Från Nyköpings hospital meddelas, att där förekommit 14 fall av svältödem, och vid Vänersborgs hospital och asyl hava förekommit 20 fall. Vid Härnösands hospital hava inträffat 23 fall av samma sjukdom, och vid Östersunds hospital hava under året förekommit inalles 288 fall av diarré, varav dock en avsevärd del torde vara att betrakta som matförgiftningar. Från Piteå hospital och asyl meddelas slutligen, att det somatiska hälsotillståndet varit synnerligen otillfredsställande med hög dödlighet, vilket till icke ringa del vore att hänföra till för de sjuka otillräcklig eller mindre lämplig näring. Sammanlagt hava 24 sjuka avlidit i kristidssjukdomar under bilden av en kachexi, till vilken i flertalet fall under de sista veckorna slutit sig en dysenteriartad enterocolit och proktit.

Antalet *kriminalpatienter* (tab. 13) utgjorde vid årets slut 527 (451 män, 76 kvinnor), d. v. s. 5.2 % av samtliga närvarande. Å de olika anstalterna förhöll sig antalet kriminalpatienter till hela antalet vid årets slut närvarande på följande sätt: Stockholms hospital 3.3 %, Uppsala hospital och asyl 5.1 %, Nyköpings hospital 6.8 %, Vadstena hospital och asyl 2.9 %, Växjö hospital (utom kriminalavdelningen och Korsbergakolonien) 2.0 %, Västerviks hospital 6.7 %, Visby hospital 8.7 %, Lunds hospital och asyl 3.4 %, Malmö asyl 11.0 %, Göteborgs hospital 5.8 %, Vänersborgs hospital och asyl 3.4 %, Kristinehamns hospital 4.2 %, Sätters hospital 5.4 %, Härnösands hospital 8.6 %, Östersunds hospital 5.4 % samt Piteå hospital och asyl 4.1 %.

Under året hava 51 för brott tilltalade personer blivit av medicinalstyrelsen för observation och undersökning inremitterade till statshospital; av dessa hade de betygskrivande läkarna förklarad 29 i saknad av förståndets bruk, 9 i saknad av förståndets fulla bruk och 13 tillräkneliga.

Antalet *underhållsdagar* (tab. 15) för de under året å statsanstalterna vårdade uppgick till 3 444 866, av vilka för första klass 1.9 %, för andra klass 8.7 %,

för tredje klass 80.8 %, för avgiftsfria 5.5 % och för landstings- resp. stadsanstalter 3.1 %.

Totalkostnaden för hospitalens drift har uppgått till 19 738 555 kronor 27 öre, av vilket belopp 17 126 737 kronor 95 öre utgått av statsmedel. Årliga medelkostnaden per sjukplats har utgjort 2 095 kronor 38 öre och dagliga medelkostnaden för varje patient 5 kronor 74 öre; medelkostnaden av statsmedel per år och patient har utgjort 1 818 kronor 12 öre eller per dag 4 kr. 98 öre. Kostnaden för *sjukvården* (tab. 15) har för samtliga statshospital uppgått till 15 677 191 kronor 17 öre. Vid jämförelse mellan olika anstalter visar sig dagsmedelkostnaden störst vid Stockholms hospital med 8 kronor 25 öre och lägst vid Vänersborgs hospital med 3 kronor 59 öre.

Här nedan lämnas en jämförande översikt över kostnaden vid statens anstalter för en del av de huvudrubriker, som upptagas i tab. 18. Vad i övrigt angår sjukvården och därmed sammanhängande frågor å rikets anstalter för sjuksjuka hänvisas till tab. 1—20.

Översikt över kostnaden för år och patient vid statens hospital för avlöning, utspisning, kläder, eldning, medicin och tvätt under år 1918.

	Avlöning	Utspisning	Linne-, gång- och sängkläder	Eldning och lys- hållning	Medika- menter	Tvätt och renhåll- ning
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Stockholms hosp. . . .	414:27	1 213:63	58:51	992:92	41:54	80:83
2. Uppsala hosp. o. asyl	235:66	861:16	48:25	432:53	20:91	30:67
3. Nyköpings hosp. . . .	319:30	727:77	65:37	366:01	12:64	76:64
4. Vadstena hosp. o. asyl	245:01	704:79	47:52	245:90	13:41	17:—
5. Växjö hosp.	416:42	928:20	58:04	379:05	9:22	23:94
6. Västerviks hosp. . . .	286:09	821:72	38:69	280:35	12:56	18:94
7. Visby hosp.	375:80	591:85	51:75	234:92	16:64	28:89
8. Malmö asyl	254:65	594:48	41:35	343:83	4:47	43:07
9. Lunds hosp. o. asyl . .	207:12	792:67	52:33	346:35	12:05	23:37
10. Göteborgs hosp. . . .	341:53	1 093:94	105:19	991:53	27:23	69:70
11. Vänersb:s hosp. o. asyl	214:66	775:55	28:10	299:82	15:77	13:19
12. Kristinehamns hosp. .	249:48	973:85	55:52	452:15	22:41	33:72
13. Sätters hosp.	281:17	985:94	37:70	525:42	18:07	24:11
14. Härnösands hosp. . .	277:90	745:29	33:52	249:36	13:23	26:60
15. Östersunds hosp. . . .	266:70	874:24	53:58	377:87	23:80	35:53
16. Piteå hosp. o. asyl . .	304:18	848:48	44:09	488:21	5:—	78:47
Medeltal	267:72	858:80	47:70	417:42	16:97	31:32

Angående kolonien i Korsberga har överläkaren Lindel meddelat följande:

	Män	Kvinnor	Summa
Kvarvarande från 1917	91	65	156
Intagna under 1918	6	2	8
	Summa vårdade	97	67
			164
Avförda under 1918:			
till hospitalet	9	3	12
› hemmet	—	1	1
död	1	1	2
	Summa avförda	10	5
			15
Kvarvarande till 1919	87	62	149

Av de under året intagna hade en kvinna förut vårdats i kolonien. Orsakerna till återflyttningarna till hospitalet voro: psykisk försämring hos 8 män och 2 kvinnor samt kroppslig sjukdom hos en man och en kvinna. Den till hemorten utskrivna kvinnan hade under flera år varit biträde i koloniens centralhem. Hon utskrevs såsom frisk, sedan vederbörande kommun anordnat nytt hem åt henne.

Några överflyttningar från andra hospital av för familjevård lämpliga sjuka hava ej heller under 1918 kunnat ske, huvudsakligen på grund av rådande provianteringssvårigheter.

Fördelningen efter de särskilda sjukdomsformerna var vid årets utgång följande: melancholia 2 män, psychosis periodica 2 män och 3 kvinnor, dementia primaria 76 män och 55 kvinnor, paranoia 2 män och 1 kvinna, insania degenerativa 1 man, psychosis ex intoxicatione 2 män och 1 kvinna, dementia organica 1 man, idiotia 1 kvinna samt imbecillitas 1 man och 1 kvinna; summa 87 män och 62 kvinnor.

3 hem för män och 2 för kvinnor hava under året upphört, tvenne, båda ej berättigade till självhushåll, på grund av svårigheter för livsmedelanskaffning, tvenne på grund av olämplighet och ett emedan värdfolkets höga ålder numera gjorde dem mindre lämpliga såsom vårdare. Samtliga dessa hem tillhörde Korsberga socken.

På grund av rådande osäkerhet i provianttillgång har intet nytt hem tillkommit under året.

Av de under året vårdade hava 86,5 % av männen och 56,7 % av kvinnorna kunnat sysselsättas sålunda: i lantbruk och ladugård 58 män och 4 kvinnor, med hushålls- och handarbeten 32 kvinnor, i hantverk 3 män och 2 kvinnor samt med handräckning, vedhuggning o. d. 23 män.

Av i centralhemmet vårdade 71 patienter voro 51 män och 20 kvinnor. Högsta antalet dәрstädes samtidigt vårdade voro av män 18, av kvinnor 8 och av båda könen 25.

Direkt från ett vårdarhem till ett annat hava flyttats 2 kvinnor.

Omsättningen inom centralhemmet framgår av följande tabell:

Orsaken till vistelsen i centralhemmet	Kvarvarande från 1917	Intagna 1918	Avförda 1918					Kvarvarande till 1919
			till samma hem	till annat hem	till hospitalet	till hemorten	död	
Biträden inom hemmet . . .	4	2	—	—	—	1	—	5
Väntan på plats i lämpligt hem	2	18	—	16	—	—	—	4
Kroppslig sjukdom	—	16	9	1	2	—	2	2
Psykisk försämring	11	18	3	10	7	—	—	9
Summa	17	54	12	27	9	1	2	20

Av den på orten under hösten starkt utbredda spanska sjukan inträffade bland koloniens patienter 10 sjukdomsfall, alla med gynnsam utgång. Vederbörande provinsialläkare har under året tillkallats 4 gånger. En kvinna har under två månader varit återflyttad till hospitalet för operativ behandling. Tvänne dödsfall hava under året inträffat, i det en man avlidit i akut lunginflammation och en kvinna i kardio-arterioskleros.

I några fall har patienternas hemlängtan blivit övermäktig och föranlett avvikanden. I regel hava dessa patienter efter några timmar återförts till vårdarhemmet.

De tillägg till vårdavgifterna, vilka på grund av svårigheterna under världskriget med livsmedels anskaffande tid efter annan måst göras, hava utgått även under år 1918. Då maximiavgifterna, såsom i förra årets berättelse omförmäls, fått höjas till 1 krona 25 öre för dag och patient, hava vårdarna i regel sökt behålla sina patienter, och hava sålunda på grund av kristidssvårigheter endast 4 hem upphört (2 under år 1917).

För centralhemmets proviantering hava svårigheterna varit synnerligen stora och överkomliga endast till priser, som vid för centralhemmet fastställda portionspriser måste bli förlustbringande för förestånderskan, som utan ersättning och på egen risk ombesörjer kost för hemmets personal. På av direktionen för Växjö hospital gjord framställning har medicinalstyrelsen beslutat, att kostersättningen för i centralhemmet vårdade patienter samt patientbiträden, vilken från årets början utgått med 55 öre för de förra och 75 öre för de senare jämte ett extra tillägg under 1918 av 25 öre, allt per dag och person, från och med den 1 april 1918 fick utgå med en krona, respektive en krona 20 öre utan kristidstillägg.

Vid årets utgång växlade vårdavgifterna per dag och patient mellan 60 öre och en krona (de fyra kristidstilläggen häri ej inberäknade).

Per dag och patient uppgingo sålunda vårdavgifterna vid 1918 års utgång till 75 öre mot 69,2 öre vid föregående årsskifte. Med kristidstilläggen bli va motsvarande siffror 91,8 öre och 88,5 öre.

Antalet underhållsdagar under året har utgjort 56 023 och medeltalet vårdade per dag 153,5 mot respektive 58 194 och 159,4 under år 1917.

Medelkostnaden per patient och dag har utgjort kr. 1,50 samt per patient och år kr. 547,50 mot respektive kr. 1,25 och kr. 456,83 under år 1917.

Vid statens hospital under år 1918 nytillkomna donationsfonder.

Sedan i 1917 års berättelse meddelats en översikt över vid statens hospital förefintliga donationsfonder, lämnas här nedan uppgift på under år 1918 nytillkomna fonder.

Till *Stockholms* hospital har *underståthållaren Teodor Hintze* genom testamente den 10 december 1917 donerat ett belopp av 10 000 kronor att såsom enskild fond förvaltas, och varav räntan skall användas till understöd och hjälp åt fattiga eller behövande patienter vid deras utskrivning såsom tillfrisknade.

Till *Göteborgs* hospital har *friherrinnan Marika Dickson* genom testamente den 22 mars 1917 skänkt 6 000 kronor, varav avkastningen må efter överläkarens bestämmande användas till patienternas förströelse och i övrigt till deras bästa.

Uti dom den 29 december 1917 har Kungl. Maj:t förklarar, att den av lantbrukaren Sven Svensson genom testamente till Vänersborgs hospital och asyl den 17 december 1907 överlämnade donationen på cirka 150 000 kronor må tillfalla nämnda hospital och asyl.

b) Landstingens och de större städernas upptagningsanstalter.

I tabellariska översikter, som åtfölja denna berättelse, ingår redogörelse för sjukvården även vid vissa mer självständiga upptagningsanstalter, tillhörande landsting eller större städer. Såsom sådana räknas för närvarande sjukhuset vid Långbro jämte upptagningsanstalterna vid Ulvsunda samt i Hälsingborg och vid Norrköping.

Ur årets berättelser från de nämnda anstalterna må följande meddelas.

Sjukhuset vid Långbro. Från detta sjukhus meddelar överläkaren, att uppförandet av den paviljong för 74 sjuka, som den 17 december 1917 beslutats av stadsfullmäktige i Stockholm, måst på grund av de oerhört stegrade kostnaderna för byggnadsarbetets utförande uppskjutas till kommande år.

Beträffande verksamheten vid övriga i tabellavdelningen icke förekommande upptagningsanstalter för sinnessjuka hänvisas till översikten å sid. 15.

Översikt över antalet intagna, döda, underhållsdagar samt utrymme å landstingens och de större städernas upptagningsanstalter för sinnessjuka år 1918.

1					2				
Landstingsområde eller stad; sjukvårdsanstalt	Antal patienter		Underhållsdagar	Antal sjuk-sängar 31/12	Landstingsområde eller stad; sjukvårdsanstalt	Antal patienter		Underhållsdagar	Antal sjuk-sängar 31/12
	in-tagna	döda				in-tagna	döda		
Stockholms stad.									
Sjukhuset vid Långbro †	182	59	211 055	640	Göteborgs o. Bohus län.				
Provisoriska sinnessjukhusen utom sjukh. v. Långbro ¹	231	18	61 704	213	Uddevalle lasarett	10	3	8 253	24
Stockholms län.					Göteborgs stad.				
Upptagn.-anst. v. Ulvsunda †	32	2	10 335	40	Upptagningsanstalten vid Göteborgs hospital †	.	.	24 445	75
Uppsala län.					Älvsborgs län.				
Upptagningsanstalten vid Uppsala hospital †	.	.	8 858	24	Upptagningsanstalten vid Vänersborgs hospital †	.	.	10 718	30
Södermanlands län.					Skaraborgs län.				
Upptagningsanstalten vid Nyköpings hospital †	.	.	6 987	20	Falköpings lasarett	40	2	6 501	24
Östergötlands län.					Mariestads »	2	—	232	3
Vadstena lasarett	11	1	5 601	16	Värmlands län.				
Norrköpings stad.					Upptagningsanstalten vid Kristinehamns hospital †	.	.	6 782	20
Uppt.-anst. v. Sandbyhov †	44	22	31 140	84	Örebro län.				
Jönköpings län.					Örebro lasarett	41	2	4 145	12
Ulfesparre-Hägerflychtska lasarettet i Eksjö	49	5	10 950	40	Västmanlands län.				
Kronobergs län. ²					Västerås lasarett	21	4	8 916	21
Upptagningsanstalten vid Växjö hospital †	.	.	12 746	40	Kopparbergs län.				
Kalmar läns norra landstingsområde.					Upptagningsanst. vid Sätters hospital †	.	.	10 622	30
Upptagningsanstalten vid Västerviks hospital †	.	.	10 263	30	Gävle län o. Gävle stad.				
Gottlands län.					Gävle o. Gästriklands lasarett	18	4	5 190	14
Visby lasarett	—	—	—	2	Söderhamns lasarett	44	5	5 813	22
Blekinge län. ²					Hudiksvalls »	20	4	4 135	16
Karlskrona lasarett	—	—	—	3	Västernorrlands län.				
Kristianstads län.					Härnösands lasarett	—	—	—	2
Kristianstads lasarett	43	2	13 673	45	Sandsvalls »	5	1	1 785	8
Simrishamns »	2	—	399	2	Upptagningsanstalten vid Härnösands hospital †	8	2	7 289	24
Malmöhus län.					Jämtlands län.				
Upptagningsanstalten vid Lunds hospital †	19	4	9 266	28	Östersunds lasarett	7	1	1 064	12
Uppt.-anst. v. Hälsingborg †	28	6	15 913	68	Västerbottens län.				
Malmö stad.					Umeå lasarett	39	4	4 689	20
Allmänna sjukhuset	94	12	9 077	34	Norrbottnens län.				
Hallands län.					Luleå lasarett	—	—	—	2
Falkenbergs lasarett	29	1	7 567	22	För hela riket	1 019	174	536 063	1 710
					Om de med † betecknade frändragas	706	69	159 694	557

† Siffrorna ingå i Tab. 1—15. — ¹ Katarina sjukhus, avd. för sinnessjuka, samt provisoriska sinnessjukhusen å 82 Hornsgatan, 56 Bondegatan samt från den 1 april 1917 även Södermannagatan 13. Dessa stadens upptagningsanstalter här betraktade såsom en enhet, så att överflyttningar dem emellan frändragits ifråga om intagna. — ² Upptagningsanstalten vid Växjö hospital gemensam för Kronobergs och Blekinge län. — ³ Annan beräkningsgrund än i Styrelsens berättelse: Allmän hälso- och sjukvård.

c) Enskilda anstalter.

Översikt för år 1918 över antalet platser samt intagna, avförda och den 31 dec. 1918 närvarande vid enskilda anstalter för sinnessjuka.

A n s t a l t	Plat- ser	Intagna		A v f ö r d a								Den 31/12 1918 när- varande	
				friska		för- bättrade		oför- bättrade		döda			
		m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Karlskäll (Stockholm)	14	1	3	—	2	—	—	—	1	1	—	6	7
Solna sjukhem (Sundbyberg) .	34	22	7	11	2	3	3	5	—	4	—	25	8
Bagges sjukhem (Södertälje) .	20	3	4	—	1	2	3	2	1	—	—	5	12
Peterska hemmet (Uppsala) . .	15	1	2	—	—	1	—	1	3	—	1	—	7
Vängelsta sjukhem (Uppsala)	19	1	3	—	1	—	—	—	3	—	—	8	9
Hälledal (Tyninge)	15	6	7	1	—	2	4	2	—	—	—	5	5
Katrinelund (Malmö)	12	—	3	—	—	—	—	—	2	—	1	—	7
Solliden (Åkarp)	16	6	8	1	4	—	—	3	1	—	1	2	3
Betaniastiftelsens sjukhem (Göteborg)	19	13	13	—	3	4	1	3	1	—	1	7	6
Summa	164	53	50	13	13	12	11	16	12	5	4	58	64
		103		26		23		28		9		122	

Av de såsom oförbättrade avförda hava 17 överförts till annan anstalt för sinnessjuka.

III. Antalet sinnessjuka och sinnesslöa inom riket.

I tab. 21 meddelas ett sammandrag av de uppgifter, vilka det enligt § 69 i gällande stadga angående sinnessjuka åligger kyrkoherde samt kommunal- och hälsovårdsnämnd att till vederbörande tjänsteläkare avgiva.

Här nedan meddelas en översikt över resultaten av tjänsteläkarnas besök hos sinnessjuka och sinnesslöa.

Angående de antecknade fallen av vanvård omförmäles bl. a.:

En sinnessjuk 69-årig hustru, sjuk sedan omkring 20 år tillbaka, låg oklädd, hälst på knä. Ville ej veta av människor, utträttade alla sina naturbehov inne i rummet, har förut försökt begå självmord. Hon tillåter stundom, att bostaden rengöres, men skall då bortföras i knästående ställning. Rummet, som hon bebodde jämte sin man, var till ytterlighet osnyggt och ohygieniskt. En sinnessjuk 75-årig man var osnygg, »rädd om allting», tvättade sig någon gång, ömsade aldrig kläder, tyckte om att röka sig själv genom att tända eld på granris inne i bostaden och stänga spjäll, fönster och dörrar. Bostaden var smutsig och nedrökt med spindelväv och tjocka lager av sot i taket och på väggarna. En sinnessjuk 44-årig man blev efter en lärbensfraktur för 14 år sedan grubblande och sinnessjuk. Hoppade nu omkring på ett par käppar och vårdades av en ogift syster och två likaledes ogifta bröder i det tränga och fattiga hemmet, där han för det mesta var överlämnad åt sig själv, varför han vanligtvis måste hämtas hem om kvällarna utifrån markerna, där han bäst trivdes i ensamheten. En sinnesslö 23-årig man var krympling och låg ständigt till sängs, kunde ej tala, dreglet rann ständigt ur munnen och sölade ned honom; han gjorde ofta sina behov i sängen, som företedde en oerhörd osnygghet. Hans flesta leder voro stela och förkrympta, och han var fullständigt hjälplös samt måste matas och skötas som ett barn. Han sköttes av sin 75-årige fader, som ofta gick bort ifrån honom hela dagar och läste då in honom med hänglås, så att ingen kunde komma därin. Bostaden ytterst osnygg och trång. En sinnessjuk 69-årig man bodde ensam i en usel skogskoja i smuts och lumpor utan tillsyn, fick sköta sig själv på egen hand. En sinnesslö 58-årig man bodde tillsammans med sin syster, som även är andligt undermålig, i en dålig stuga, i vilken den största grad av osnygghet var rådande. I sängen funnos endast några ohyggligt smutsiga trasor tillika med matrester och avföring. Exkrementer och matrester voro kringströdda över hela golvet. Bostaden var full av ohyra. En sinnesslö 29-årig man kunde ej tala, var orenlig och lät urin och fæces i sängen, hade ingen förmåga att sköta sig själv; vårdades i hemmet, lig-

gande i en träsoffa, iklädd endast en skjorta och betäckt av ett trasigt skynke utan annat underlag än litet halm. En sinnessjuk 26-årig epileptiker hade ofta anfall och var dessemellan våldsam och ville springa bort, så att man måste gå och söka efter honom. På grund därav hade man stängt honom inne å ett vindsrum, vars tvenne fönster voro förspikade med träribbor, och dörren var utifrån försedd med två tvärsålar. I golvet fanns ett hål till ett rum i andra våningen för ditledande av värme. En sinnesslös 54-årig man var instängd sedan fem år i en kalvkätte i ladugården. En sinnessjuk 53-årig man var mycket skygg och hade sin bostad ute på en mosse för att få vara fredad för besök. För några år sedan byggde han en koja ute i ett kärr. Han går ibland fram till människor och uppträder då lugnt och fredligt. En sinnessjuk 45-årig man var periodvis våldsam och ville springa till skogs, varför han hölls inestängd i bur, som var mycket smutsig, beroende på bristande renhållning.

Översikt för år 1918 öfver av provinsial- och extra provinsialläkare besökta sinnessjuka och sinnesslöa med hänsyn till deras antal, beskaffenheten av deras vård och deras behov av anstaltsvård.

L ä n	Antal besökta			Vårdens beskaffenhet			Behov av vård å anstalt för			
	Sinnessjuka	Sinnesslöa		god	mindre god	vanvård	sinnessjuka	obildbara sinnesslöa	bildbara sinnesslöa	
		obildbara	bildbara							
Stockholms	30	31	10	63	4	4	8	2	2	
Uppsala	1	—	—	—	1	—	1	—	—	
Södermanlands	31	17	18	65	1	—	3	3	5	
Östergötlands	6	8	4	18	—	—	—	—	—	
Jönköpings	48	44	8	91	7	2	10	3	2	
Kronobergs	39	26	5	67	3	—	2	—	1	
Kalmar	21	9	11	40	1	—	4	—	6	
Gottlands	13	10	1	23	1	—	—	—	—	
Blekinge	19	15	20	52	2	—	2	1	1	
Kristianstads	40	24	13	74	3	—	5	2	—	
Malmöhus	27	29	12	53	15	—	7	2	5	
Hallands	16	14	8	33	5	—	2	—	1	
Göteborgs och Bohus	32	29	3	58	5	1	4	6	1	
Älvsborgs	77	47	26	127	23	—	18	3	4	
Skaraborgs	63	29	13	94	9	2	10	5	4	
Värmlands	16	32	8	56	—	—	—	1	—	
Örebro	14	10	10	27	5	2	3	5	—	
Västmanlands	3	5	1	8	1	—	—	—	—	
Kopparbergs	42	15	10	65	2	—	3	1	1	
Gävleborgs	20	18	10	43	3	2	4	3	—	
Västernorrlands	14	15	2	24	6	1	5	2	—	
Jämtlands	17	13	5	30	5	—	6	2	2	
Västerbottens	24	26	15	59	4	2	2	5	2	
Norbottens	9	10	4	18	3	2	3	3	—	
Summa	622	476	217	1188	109	18	102	49	37	
		693			1315			86		
		1315						188		

Skyddsföreningen för sinnessjuka.

Under år 1918 har skyddsföreningen överlämnat till överläkarna vid statens anstalter för sinnessjuka tillhopa 1 925 kronor, varav till Uppsala hospital 200 kronor, till Lunds hospital 300 kronor, till Vadstena hospital 200 kronor, till Vänersborgs hospital 175 kronor, till Västerviks och Kristinehamns hospital vardera 150 kronor samt lägre belopp, minst 50 kronor, till övriga anstalter.

Därjämte hava till åtta enskilda personer givits sammanlagt 425 kronor, vadan sålunda hela understödsbeloppet uppgår till 2 350 kronor.

Till bestridande av dessa utgifter har föreningen haft att tillgå årsavgifter av 185 ledamöter och räntan av förut befintligt kapital, som ökats från 43 702 kronor 5 öre till 44 066 kronor 38 öre.

Kurator för de sinnessjuka.

Angående detta institut skriver professor Gadelius i årsberättelsen från Stockholms hospital bl. a.

Sedan tillkomsten för ett par år sedan av en »hjälpförening för psykiskt sjuka» har kurators verksamhet mer och mer utvidgats, och det gångna årets erfarenheter bekräfta tillfullo vad som förut sagts om välsignelsen av detta arbete. Såsom i föregående årsberättelse nämndes inrättades år 1917 genom nämnda förening en poliklinik (hjälpbyrå) för psykiskt sjuka, där tvenne dagar i veckan kostnadsfria råd lämnas de hjälpsökande. Byrån har städse arbetat i samråd med kurator, vilkens verksamhet sålunda erhållit större fasthet och en ordnad form. Denna ambulatoriska sinnessjukvård, baserad på social tillsyn och övervakning, vägledning med tröst och råd, lämplig platsanskaffning, tillfälliga understöd m. m., har på ett rationellt sätt visat sig kunna kuperas en begynnande oro i åtskilliga fall, medan den i andra ingripit och i lämplig tid förhjulpt värnlösa sjuka till behöflig vård. Den utgör alltså ett tillmötesgående av den hjälpbehövande allmänheten på ett tillgängligare plan och under mindre skrämmande förhållanden än förut kunnat ske, och den hand, som på detta hänsynsfulla sätt räckes till ledning och stöd, har också i mångt fall med tacksamhet fattats.

Läkaren vid hjälpbyrån för psykiskt sjuka, *hospitalsläkaren, docenten V. Wigert*, har i berättelse för år 1918 meddelat bl. a. följande.

Under året har byrån konsulterats för 162 personer (59 män, 103 kvinnor), av vilka 24 (3+21) inskrivits redan under 1917. För 3 personer har byrån rådfrågats endast genom anhöriga. I medeltal ha mottagningarna besökts av 5 personer.

Av de 135 personligen behandlade under året nytillkomna fallen ha 72 antingen under längre eller kortare tid behandlats polikliniskt med medikamentösa eller psykoterapeutiska åtgärder eller varit föremål för byråns sociala hjälpverk-

samhet genom anskaffande av bostäder, lämpligt arbete, ekonomiskt understöd och dylikt. Genom byråns försorg har rekreativsvistelse på vilohem beretts åt 17 sjuka, vård i enskilt hem på landet åt 6 personer.

Till sinnessjukhus ha remitterats 25 sjuka, till kroppssjukhus 6 och till arbetsinrättningen 2. Till skyddsvärnet har 1 sjuk remitterats och till abnormskola eller hem för sinnesslöa 6.

I föregående årsberättelse anfördes, att byråns verksamhet bekräftat, att de viktigaste psykoterapeutiska åtgärderna ofta äro att finna inom den sociala hjälpsverksamheten, och att det är genom tillgången till dylika, som byrån tyckes kunna vinna goda terapeutiska resultat. Verksamheten under år 1918 har till fullo bekräftat detta antagande. Mången psykisk sjukdom beror på eller har åtminstone en utmärkt jordmån i ogynnsamma yttre förhållanden, och dessas förbättrande är ett grundvillkor för sjukdomens bekämpande.

I rätt stor utsträckning har byrån remitterat sina patienter till enskilda vilohem på landet. Svårigheter har det ofta erbjudit att få plats på dylika; beklagligtvis äro en del vilohem, bl. a. hälsovårdsnämndens hem vid Vällinge, stängda för en stor del av byråns patienter, enligt uppgift på grund av den abderitiska bestämmelsen, att den, som varit sinnessjuk, ej mottages. Det må anmärkas, att inga klagomål försports, att byråns patienter verkat störande på de enskilda sjukhem, som mottagit dem, och det finns ingen anledning att antaga, att något annat skulle bli förhållandet på t. ex. Vällinge. Dylika bestämmelser, som ytterst bottna i en från forna tider kvarstående barbarisk skräck för den, som varit sinnessjuk, borde med snaraste slopas. Därför att det finns i populär mening sinnessjuka, som kunna inverka störande på sjukhemsanordningen, är det icke motiverat att därför utesluta alla, som lida av eller lidit av psykiska sjukdomar. En rationell sovring, sådan som utföres på byrån, är en tillräcklig garanti för att störande patienter ej bli skickade till sjukhemmen.

På grund av svårigheten att erhålla plats på de vanliga vilohemmen har behovet av ett särskilt hem för de psykiskt sjuka gjort sig i hög grad kännbart, detta så mycket mer som många av de nuvarande hemmen icke äro rustade med sådana kvalificerade krafter, som äro nödvändiga för ett rationellt vårdande av de ifrågavarande sjuka. Det är därför det motsedda öppnandet av det av ingenjören O. Hirsch donerade vilohemmet för psykiskt sjuka bör hälsas med den största tillfredsställelse. Utan tvivel har detta en stor uppgift att fylla i hjälparbetet för dessa hittills av samhället så försummade sjuka.

Bristen på lämpliga vilohemplatser har säkerligen bidragit till att något öka antalet till sinnessjukhus remitterade. Det må framhållas, att intagningen på sinnessjukhus i en mängd fall försiggått enligt vederbörandes egen önskan eller med hans medgivande; ej sällan är det byrån, som lyckats skingra misstron mot »hospitalet».

Under året har byråns läkare av hälsovårdsnämnden bemyndigats att för fatiga sjuka förordna, att medicin skall utlämnas fritt på nämndens räkning. Att detta bemyndigande varit till stor nytta är naturligt.

Kuratorn fröken G. Rodhe har över sin verksamhet under år 1918 lämnat följande berättelse:

»För belysning av kurators verksamhet må meddelas följande sammanställning:

Förmyndarskap för 43 personer, rättegångsombud angående skilsmässa för 8 personer, rättegångsombud angående skuldfordringsmål för 1 person, upprättat bouppteckning efter 1 person, verkställt boskiften vid 3 tillfällen, ombesörjt begravning vid 2 tillfällen, haft tillhörigheter magasinerade åt 54 personer, omsatt och utlöst pantsatta saker åt 7 personer, tillvaratagit penningar och bankböcker för 32 personer. Vidare har kurator ombesörjt tvätt åt 3 personer, transport och flyttningar i 46 fall, plats åt 22 personer, inackordering å vilohem åt 26 personer och i privata hem på landet åt 6 personer, intagning å ålderdomshem åt 2 personer, å uppfostringsanstalt åt 4 personer, å epileptikerhem åt 1 person, å barnhem åt 1 person, å arbetarhem för blinda åt 1 person, å abnormskola eller hem för sinnesslöa åt 4 personer; anskaffat kläder åt 18 personer och bostad åt 1 person, utdelat understöd av anslag från hälsovårdsnämnden åt 42 personer, av Hjälpföreningens medel åt 22 personer och av skänkta medel åt 10 personer, anskaffat och utdelat understöd för åtskilliga särskilda behov åt 12 personer, verkställt inbetalning till sjuk- och pensionskassor för 9 personer, anskaffat medel till tandvård åt 2 personer och lämnat diverse hjälp till 80 personer. Sammanlagt hava under året 240 personer kommit under kurators inseende, varav 140 från föregående år och 100 tillkommit under redogörelseåret. I sistnämnda antal ingå 48 personer från Hjälpföreningen för psykiskt sjuka.

På sätt framgår av förestående sammanställning har kurators verksamhet varit ganska såväl mångsidig som omfattande. Det torde ej behöva framhållas, att verksamheten ifråga påfordrat ständig omtanke. En vidlyftig korrespondens med hjälpbehövande eller deras anhöriga liksom samtal och rådplågning per telefon eller vid besök har givetvis föregått eller åtföljt arbetet. Erinras må, att kurator härutinnan haft god hjälp av de båda biträden, som kurator sedan årets början haft till sitt förfogande. Det ligger i verksamhetens natur, att ett inseende beträffande sådana personer, varom här är fråga, måste tagas mycket varsamt och försiktigt. Först och främst fordras, att förtroende för kuratorsverksamheten väckes hos de hjälpsökande. Ej synnerligen lätt åstadkommes ett dylikt förhållande på förevarande område. Dock kan framhållas, att stora framsteg vunnits i detta avseende; kurator har mången gång funnit god förståelse ävensom rönt tacksamhet och tillmötesgående på flera håll.

Den verksamhet, kurator har till uppgift att fylla i egenskap av biträde vid läkarens mottagningar å hjälpbyrån för psykiskt sjuka, har väl ökat kurators arbete i icke oväsentlig mån, därigenom att de hjälpsökande i vissa praktiska hänseenden förlitat sig till kurator, men härmed har emellertid följt en icke oviktig förbättrad ställning för kurator, nämligen i så måtto, att kuratorsverksamheten erhållit ett gott stöd och blivit mera kontinuerlig.

Ett viktigt led i kurators verksamhet i allmänhet utgöres av i vad mån kurator har ekonomiska medel till sitt förfogande. Under redogörelseåret har kurator erhållit dylika medel från följande institutioner: Hälsovårdsnämnden genom Hjälpföreningen för psykiskt sjuka 2 800 kronor, Svenska Dagbladet 200

kr., Aftonbladet 100 kr., Säterstenska fonden 300 kr., föreningen De blindas vänner 120 kr., Skyddsföreningen för sinnessjuka 250 kr., Stockholms nödhjälpskassa 48 kr., varjämte från enskilda personer överlämnats tillsammans 2 595 kr.; summa 6 413 kronor.

Vidare har på kurators initiativ medel för utdelning erhållits från fattigvården.

Såsom kurator i sina tidigare årsberättelser anfört, har ett önskemål för verksamhetens nöjaktiga bedrivande varit, att ett konvalescenthem för de sinnessjuka bleve inrättat. Sedan ingenjören Oskar Hirsch på sin 75-årsdag den 17 aug. 1917 för berörda ändamål donerat ett belopp av 100 000 kronor, har nämnda önskemål kommit å bane att bliva verklighet. En fastighet i Bromma har inköpts för ändamålet i fråga, och kommer det sålunda åvägabrakta konvalescenthemmet, som är avsett kunna mottaga 10 patienter, att öppnas i juni månad 1919. Av okänd person har till detta hem skänkts 50 kronor.»

Tab. 1. Sammanställning av uppgifterna från offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka angående *intagna och avförda* samt den 31 december *befintliga* patienter år 1918.

n s t l t	2		3		4		5		6		7		8		9		10		11			12		
	Intagna ¹		Intagna, å offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka förut ej vårdade		Från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka överförda		A v f ö r d a										Den 31 december befintliga			Antalet exspek- tanter den 31 december				
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	s:a	m.	kv.	
Stockholms hospital . . .	108	141	73	95	—	1	31	36	24	19	24	55	—	1	25	14	* 7	* 1	110	135	245	14	28	
Uppsala » och asyl	128	66	59	44	53	17	23	19	29	13	7	7	—	—	97	37	—	—	650	569	1 219	271	628	
Nyköpings hospital . . .	33	26	29	19	3	1	9	5	4	4	—	1	3	—	19	20	* 1	—	125	96	221	16	1	
Vadstena » och asyl.	71	126	58	108	4	17	18	21	5	14	4	4	—	—	43	42	* 1	—	405	361	766	106	17	
Växjö . . .	38	37	33	37	—	—	8	10	5	5	1	1	10	6	24	6	—	—	225	225	* 450	56	32	
» » kriminalavd.	16	—	12	—	7	—	3	1	—	—	—	—	—	—	4	—	* 1	—	169	—	109	14	—	
Västervike . . .	100	62	84	57	20	3	15	12	6	9	3	—	—	—	88	50	* 1	—	445	392	837	96	119	
Visby » . . .	5	17	5	13	1	—	—	8	—	2	1	1	1	—	2	4	—	—	31	49	80	2	4	
Lunda » och asyl.	131	77	107	69	5	—	19	14	12	7	2	2	—	—	123	49	* 4	—	560	606	1 166	—	186	
Malmö asyl . . .	5	4	4	4	—	—	—	—	1	1	1	1	—	—	5	6	—	—	46	72	118	—	—	
Göteborgs hospital . . .	51	59	31	46	—	—	3	13	19	18	16	14	—	—	13	9	* 1	—	186	175	361	22	39	
Vänersborgs » och asyl.	131	78	115	66	—	1	12	18	11	11	—	1	—	1	93	44	* 1	—	580	550	1 080	77	139	
Kristinehamns » . . .	89	75	80	70	—	—	16	10	10	8	18	12	—	—	71	55	* 2	—	363	404	767	50	13	
» äters » . . .	91	91	78	81	2	—	6	24	20	15	6	11	2	—	87	66	* 2	—	409	384	793	147	37	
Härnösands » . . .	35	29	25	22	—	—	13	17	2	4	—	5	—	—	20	7	—	—	134	123	257	37	35	
Östersunds » . . .	61	59	55	48	1	—	17	15	8	4	5	1	—	—	60	56	—	—	260	239	499	79	—	
Piteå hospital och asyl . .	74	56	59	46	1	—	17	14	6	14	2	—	—	1	—	65	43	* 1	—	192	146	338	—	—
Sjukhuset vid Långbro . . .	88	94	68	62	13	44	12	17	29	30	31	19	47	8	34	35	—	—	251	320	571	—	—	
Upptagn.-anst. v. Ulvsunda .	15	17	11	12	1	1	3	3	3	4	—	2	4	2	2	—	—	—	13	22	35	—	—	
» v. Sandbyhov . . .	18	26	10	19	—	—	4	6	3	3	6	3	5	16	11	11	—	—	33	42	75	—	—	
» i Hälsingborg . . .	13	15	7	12	—	—	2	1	3	2	3	—	10	7	2	4	—	—	17	31	48	—	—	
Summa	1 801	1 155	1 003	930	111	85	231	263	208	192	185	140	96	41	888	558	22	1	5 094	4 941	10 035	987	1 278	
	2 456		1 963		196		494		395		275		187		1 446		23						2 265	

Ann. Landstingens med hospitalen förenade upptagningsanstalter äro fr. o. m. 1914 sammanräknade med hospitalen.

¹ De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda medräknas ej här. — ² Därav 3 män intagna för observation, 4 på polisremiss. — ³ Därav 3 män och 1 kvinna för observation, 4 män hava befunnits icke sinnessjuka. — ⁴ För observation. — ⁵ Därav vid Korsberga: m. 87, kv. 62 s:a 149.

Tab. 2. Översikt för år 1918 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade, döda, samt vid årets slut befintliga, med fördelning efter de särskilda sjukdomsformerna.

S j u k d o m	2		3		4		5		6	
	Intagna ¹		Intagna, å offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka förnt ej vårdade		Tillfrisknade		Döda		Den 31 december befintliga	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Melankoli, <i>Melancholia</i>	44	85	40	78	17	30	15	20	105	238
Mani, <i>Mania</i>	20	22	18	21	12	7	2	4	27	48
Periodisk sinnessjukdom, <i>Psychosis periodica</i>	179	314	90	190	99	131	51	65	369	603
Förvirring, <i>Confusio</i>	55	110	51	106	39	49	7	17	21	95
Primär svagsinnet, <i>Dementia primaria</i>	602	421	475	366	34	27	584	281	3 437	3 003
Kronisk förryckhet, <i>Paranoia</i>	14	18	9	14	3	—	9	13	225	224
Sekundär svagsinnet, <i>Dementia secundaria</i>	—	1	—	1	—	—	9	22	62	116
Epileptisk sinnessjukdom, <i>Insania epileptica</i>	52	20	48	13	1	3	43	18	131	80
Degenerativ sinnessjukdom, <i>Insania degenerativa</i>	52	46	41	30	15	14	5	6	107	116
Sinnessjukdom i följd av kronisk förgiftning, <i>Psychosis ex intoxicatione</i>	21	2	18	1	8	1	5	—	69	7
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i>	67	18	39	17	—	1	57	18	53	17
Svagsinnet av organiska orsaker, <i>Dementia organica</i>	62	62	52	60	2	—	51	54	133	171
Sinnesslöhet, <i>Idiotia</i>	31	13	30	13	—	—	26	28	104	81
Sinnessvaghet, <i>Imbecillitas</i>	79	22	72	19	1	—	24	12	250	142
Sinnessjukdom, okänd eller icke förefintlig	23	1	20	1	—	—	—	—	1	—
Summa	1 301	1 155	1 003	980	281	263	888	558	5 004	4 941

¹ De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda medräknas ej här

Tab. 3. Översikt för år 1918 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade och döda, med fördelning efter kön och ålder.

1	2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15	
	Under 15 år		15—20 år ¹		20—25 år		25—30 år		30—35 år		35—40 år		40—45 år		45—50 år		50—60 år		60—70 år		Över 70 år		Okänd ålder		Summa			Totalsumma
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.		
Intagna ²	5	6	101	79	190	117	178	141	179	155	166	150	139	104	83	82	143	194	89	78	28	47	—	2	1 801	1 155	2 456	
Intagna, å offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka förut ej vårdade	4	5	95	70	165	102	140	120	135	119	117	120	93	79	64	69	96	142	68	59	26	43	—	2	1 008	980	1 988	
Tillfrisknade	1	1	21	34	39	34	31	38	22	40	25	19	25	22	21	18	30	38	12	16	4	3	—	—	281	268	494	
Döda	—	1	8	11	36	19	73	47	116	71	111	49	121	47	99	45	152	107	116	89	56	72	—	—	888	558	1 446	

Tab. 4. Översikt för år 1918 över de å offentliga, självständiga anstalter intagna sinnessjuka, fördelade efter civilstånd, sjukdomens bestånd före intagningen samt antal förutgångna anfall.

In- tag- na.	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15		16		17		18	
	Summa		Ogifta		Giftna		Änk- lingar		Änkor		Från- skilda		Under 3 mån.		3—6 mån. ³		6—12 mån.		1—2 år		Över 2 år		Okänt		Intet		Ett		Två		Tre		Fyra eller flera		Okänt	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
A ⁴	1 168	1 119	825	677	296	341	39	88	8	18	326	464	87	103	83	82	92	85	517	351	63	34	870	785	131	149	31	53	22	20	63	83	51	29		
	2 287	1 502	637		122		26	790	190	165	177	868	97	1 655	280	84	42	146	80																	
B ⁵	881	807	634	538	214	279	28	69	5	11	245	376	64	88	58	62	73	71	395	265	46	35	726	709	77	93	11	33	10	7	22	33	35	22		
	1 778	1 172	493		97		16	621	152	120	144	660	81	1 435	170	44	17	55	57																	

¹ Från och med 15 år intill 20 år o. s. v. — ² De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda medräknas ej här. — ³ Från och med 3 månader intill 6 månader o. s. v. — ⁴ De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda medräknas ej här, ej heller sinnesslöa och sinnessvaga eller de vid intagandet icke sinnessjuka. — ⁵ Å offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka förut icke vårdade; sinnesslöa eller sinnessvaga medtagna ej här, ej heller de vid intagandet icke sinnessjuka.

Tab. 5. Översikt för år 1918 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter *sjukdomens form* och efter *ålder vid sjukdomens utbrott*.

Sjukdom	2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15	
	Under 15 år		15—20 år ¹		20—25 år		25—30 år		30—35 år		35—40 år		40—45 år		45—50 år		50—60 år		60—70 år		Över 70 år		Okänd ålder		Summa		Totalsumma	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.		
Melankoli, <i>Melancholia</i>	—	—	3	1	2	4	—	6	2	7	5	9	4	7	14	30	11	8	—	2	1	—	—	—	40	78	118	
Mani, <i>Mania</i>	—	—	2	4	2	7	5	3	2	1	—	—	3	2	—	1	2	2	1	—	—	1	1	—	18	21	39	
Periodisk sinnessjukdom, <i>Psychosis periodica</i>	5	4	16	26	16	29	13	30	8	20	4	19	11	16	5	8	3	13	3	3	—	1	6	21	90	190	280	
Förvirring, <i>Confusio</i>	3	2	9	9	13	19	7	21	4	20	7	12	1	8	—	5	3	2	3	2	—	2	1	4	51	100	157	
Primär svagsinnet, <i>Dementia primaria</i>	11	12	76	52	146	69	90	58	59	56	29	44	15	24	7	14	9	13	2	3	—	—	31	21	475	366	841	
Kronisk förrekyhet, <i>Paranoia</i>	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	1	2	2	5	—	3	—	—	—	1	1	3	2	9	14	23	
Sekundär svagsinnet, <i>Dementia secundaria</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	
Epileptisk sinnessjukdom, <i>Insania epileptica</i>	9	3	8	2	2	1	4	3	4	2	4	2	3	—	2	—	1	—	2	—	—	—	9	—	48	13	61	
Degenerativ sinnessjukdom, <i>Insania degenerativa</i>	4	1	4	6	5	—	3	4	2	4	4	2	3	3	2	2	1	2	—	—	—	—	13	6	41	30	71	
Sinnessjukdom i följd av kronisk förgiftning, <i>Psychosis ex intoxicatione</i>	—	—	—	1	3	—	3	—	2	—	1	—	2	—	3	—	2	—	1	—	—	—	—	1	—	18	1	19
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i>	—	—	—	1	—	—	2	1	7	5	9	4	9	3	5	3	2	—	2	—	—	—	3	—	39	17	56	
Svagsinnet av organiska orsaker, <i>Dementia organica</i>	1	1	—	—	—	—	—	2	5	2	1	—	3	3	2	4	7	9	15	23	14	15	4	1	52	60	112	
Sinnesslöhet, <i>Idiotia</i>	29	11	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	30	13	43	
Sinnessvaghet, <i>Imbecillitas</i>	51	13	2	1	3	—	2	3	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	1	72	19	91
Sinnessjukdom, okänd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Summa	118	47	117	105	192	127	129	128	97	118	63	90	56	71	32	49	44	75	40	39	15	22	85	58	983	929	1 912	

Anm. Här medtagas ej sådana, som vid intagandet voro icke sinnessjuka; se Tab. 2.

¹ Från och med 15 år intill 20 år o. s. v.

Tab. 6. Översikt för år 1918 över *orsaker*, under vilkas inflytelser sinnessjukdom kan anses hava uppkommit hos under året intagna.

1		2		3		
		Intagna ¹		Intagna, ä offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka förut ej vårdade		
O r s a k		m.	kv.	m.	kv.	
Årtlig belastning	Sinnessjukdom hos	fadern	76	60	53	53
		modern	71	67	56	52
		far- eller morföräldrar	54	46	43	42
		syskon	123	134	97	108
		avlägsnare släktingar	194	155	162	132
	Alkoholism hos	fader	65	44	46	34
		moder	5	7	5	7
		föräldrar	6	5	5	3
	Epilepsi hos	syskon	14	8	8	6
		avlägsnare släktingar	18	11	15	9
		föräldrar	94	70	64	57
	Neurasteni, hysteri eller andra nervösa rubbningar hos	syskon	41	25	32	19
avlägsnare släktingar		46	23	32	15	
Självmod av föräldrar, far- eller morföräldrar,	syskon	4	8	1	6	
» » avlägsnare anförvanter	9	9	5	6		
Idioti, sinnessvaghet, lynnesegendomlighet inom släkten	29	39	21	36		
Andra former av belastning	28	32	24	30		
Pubertet	1	1	1	1		
Klimakterium	—	1	—	1		
Ålderdom	5	12	5	11		
Havandeskap	—	7	—	6		
Barnsäng	—	12	—	11		
Digivning	—	3	—	3		
Influensa	53	82	53	79		
Tyfoidfeber	2	—	2	—		
Andra akuta infektionssjukdomar	8	3	7	2		
Syfilis	66	20	49	29		
Kroniska konsumtionstillstånd (cancer, tuberkulos etc.)	1	4	1	3		
Inanition	—	—	—	—		
Huvudvärk, svår snuva, solsting, förkylning av huvudet	9	2	9	2		
Sjukdomar i blodkärlen	2	2	2	2		
Epilepsi	4	2	4	1		
Kronisk alkoholism	55	5	38	3		
Andra kroniska intoxicationssjukdomar	1	1	1	—		
Skador å huvudet	19	4	18	4		
Organiska hjärnlidanden	5	12	4	10		
Andra sjukdomar	9	7	8	6		
Oregelbundet, utsvävande levnadssätt	4	4	4	3		
Missbruk av spiritusosa, kaffe, tobak	6	1	4	1		
Hälsövidrigt eller ansträngande arbete i yrke	7	4	6	4		
Pauperism	—	—	—	—		
Psykisk överansträngning, neurasteni, sömnlöshet	19	20	16	19		
Självförebärelse, grubbel	5	7	5	7		
Missräkningar och motgångar, ekonomiska och husliga bekymmer	20	53	14	46		
Kärlek, olyckligt äktenskap, oäkta barn	21	20	19	19		
Religiösa påverkningar	19	17	16	14		
Häftig sinnserörelse	9	16	7	13		
Amerikavistelse, värnpliktsövning, mobilisering	13	4	9	4		
Cellstraff	2	1	1	1		
Andra yttre omständigheter	11	1	11	1		

¹ De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda ej medräknade.

Tab. 7. Översikt för år 1918 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter *stånd och yrke.*

1	2		3	4		5	
	Yrkes- utövare	Hustrur utan yrke	Barn under 15 år	Övriga familje- med- lemmar			
				m.	kv.		
I. Jordbruk med binäringar.							
Godsägare och därmed jämförliga arrendatorer, lantbruksinspektorer	3	—	1	—	—	2	2
Hemmansägare och därmed jämförliga arrendatorer, rättare, ladugårdar, mejerister, trädgårdsmästare	87	2	65	—	1	80	108
Torpäre, statäre, backstugusittare, jordbruksarbetare, tjänare	256	75	55	2	2	12	25
Fiskare	3	—	2	—	—	—	—
Lappar	3	—	—	—	—	—	—
II. Industri och hantverk.							
Fabriks- och bruksägare, disponenter, ingenjörer, byggmästare, bokhållare	19	—	10	—	—	1	1
Arbetare	191	38	75	1	3	2	17
Hantverkare	78	39	34	—	—	4	8
III. Handel och samfärdsel.							
Handlande, handelsbokhållare, banktjänstemän, redare	40	26	19	—	—	3	5
Läkare av vårdshusrörelse och deras biträden	7	3	4	—	—	—	—
Tjänstemän vid post, telegraf, telefon och järnvägar	11	3	10	—	—	—	3
Betjänte vid d:o	15	—	4	—	—	—	—
Sjöfarande, lotsar	36	—	5	—	—	2	4
Hyrkuskar, åkare, stadsbud och hamnarbetare	9	—	2	—	—	—	—
IV. Allmän tjänst och litterära yrken.							
Prästerskap	1	—	4	—	—	1	3
Civila och kommunala tjänstemän	7	1	2	—	—	1	2
D:o d:o betjänte	2	—	3	—	—	—	2
Militärer av officers grad	2	—	2	—	—	—	1
D:o av lägre grad	24	—	3	—	—	1	2
Lärare	6	28	3	—	—	—	3
Litteratörer, artister	4	2	2	—	—	—	—
Läkare, veterinärer, tandläkare, apotekare	3	—	—	—	—	1	1
Barnmorskor, sjukvårdspersonal	2	17	3	—	—	—	—
Studerande	6	—	—	—	—	1	—
Arkitekt	—	—	—	—	—	—	1
V. Annat yrke.							
Tjänstehjon, förut ej angivna	1	106	—	—	—	—	—
Arbetare, d:o d:o	25	23	13	—	—	1	—
f. d. Yrkesutövare, kapitalister och pensionärer	18	9	—	—	—	—	2
Understödtagare	16	12	3	—	—	—	6
Fångar	—	1	—	—	—	—	—
VI. Intet eller okänt yrke.							
	6	7	8	—	—	7	4
Summa	881	302	332	3	6	119	200

Tab. 8. Översikt för år 1918 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, med fördelning efter hemort.

L ä n	2		3		4			5
	Landsbygd		Städer		Hela länet			
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	Summa	Intagna på 100 000 av medelfolkmängden
Stockholms stad	—	—	113	121	113	121	234	57.0
Stockholms län	37	40	6	5	43	45	88	33.0
Uppsala »	5	13	9	11	14	24	38	28.3
Södermanlands »	26	20	4	2	30	22	52	27.6
Östergötlands »	22	43	13	31	35	74	109	36.1
Jönköpings »	40	35	8	13	48	48	96	43.0
Kronobergs »	32	28	—	1	32	29	61	38.7
Kalmar »	37	32	5	5	42	37	79	34.5
Gottlands »	4	11	1	2	5	13	18	32.2
Blekinge »	18	15	6	2	24	17	41	27.6
Kristianstads »	31	24	5	4	36	28	64	26.9
Malmöhus »	40	37	22	6	62	43	105	21.9
Hallands »	16	11	10	5	26	16	42	23.4
Göteborgs och Bohus län	37	16	32	42	69	58	127	30.5
Älvsborgs län	44	38	12	2	56	40	96	32.2
Skaraborgs län	42	28	5	8	47	36	83	34.2
Värmlands »	33	33	8	6	41	39	80	30.4
Örebro »	29	24	8	7	37	31	68	31.6
Västmanlands »	13	23	5	9	18	32	50	30.1
Kopparbergs »	44	33	3	5	47	38	85	34.1
Gävleborgs »	22	17	8	5	30	22	52	19.7
Västernorrlands »	34	28	9	5	43	33	76	29.0
Jämtlands »	20	13	3	4	23	17	40	31.0
Västerbottens »	28	28	—	2	28	30	58	32.9
Norrbottnens »	38	27	6	3	44	30	74	41.6
Utrikes ort	10	6	—	1	10	7	17	
Okänd hemort	—	—	—	—	—	—	—	
Summa	702	623	301	307	1 003	930	1 933	33.3

Tab. 9. Översikt för år 1918 över tillfriskningsprocenten bland de under de senaste 10 åren å offentliga, självständiga anstalter intagna.

1		2	3	4	5	6	7
Intagningsårets		årtal	Intagna ¹	Därav vid intagnin- gen som obotliga att anse	Till- frisknade under nå- got av de 10 åren ²	Tillfrisk- ningspro- cent för de i kol. 3 angivna intagna	De de- av de in- tagna med avdrag av de i kol. 4 anförda
ordningsnummer							
Det 10:de	} räknat tillbaka från redovisningsåret som lista år.	1909	1 175	584	312	26.55	52.79
» 9:de		1910	1 795	880	401	22.34	43.83
» 8:de		1911	1 548	575	584	34.50	54.88
» 7:de		1912	2 696	1 573	588	21.81	52.36
» 6:te		1913	2 081	982	609	29.26	55.41
» 5:te		1914	1 888	892	556	29.45	55.82
» 4:de		1915	2 327	1 119	573	24.62	47.43
» 3:dje		1916	2 108	872	567	26.90	45.87
» 2:dra		1917	2 199	1 075	481	21.87	42.79
Redovisningsåret		1918	2 435	1 326	267	10.97	24.08

¹ De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda medräknas ej här, ej heller de vid intagandet icke sinnessjuka. — ² De tillfrisknade införas för det år, under vilket de å anstalten intagits, och ej för det år, under vilket de utskrivits tillfrisknade.

Tab. 10. Översikt för år 1918 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka *tillfrisknade*.

S j u k d o m	Vistelsetid inom hospitalet					Sjukdomens bestånd efter dess uppkomst										Summa		Summa summanum													
	kortare tid än 3 månader	3-6 månader ¹		6-12 månader		1-2 år		över 2 år		kortare tid än 3 månader	3-6 månader ¹		6-12 månader		1-2 år		2-5 år		över 5 år		okänt	Summa									
		m. kv.		m. kv.		m. kv.		m. kv.			m. kv.		m. kv.		m. kv.		m. kv.		m. kv.			m. kv.		m. kv.							
		m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.		m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.		kv.	m.		kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.			
Melankoli. <i>Melancholia</i>	3	7	5	8	4	9	3	2	2	4	3	—	2	5	3	11	5	7	3	5	1	2	—	—	17	30	47				
Mani. <i>Mania</i>	4	3	2	1	5	2	—	1	1	—	1	2	3	2	7	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	12	7	19			
Periodisk sinnessjukdom. <i>Psychosis periodica</i>	23	37	32	43	21	32	12	12	11	7	11	14	20	36	24	42	21	23	17	8	4	6	2	2	99	181	280				
Förvirring. <i>Confusio</i>	24	28	8	5	5	14	1	2	1	—	20	21	10	11	2	12	4	4	1	—	1	—	1	1	39	49	88				
Primär svagsinnet. <i>Dementia primaria</i>	5	6	7	11	7	5	9	3	6	2	3	—	5	8	6	6	7	7	6	2	4	4	3	—	34	27	61				
Kronisk förryckhet. <i>Paranoia</i>	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3			
Sekundär svagsinnet. <i>Dementia secundaria</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Epileptisk sinnessjukdom. <i>Insania epileptica</i>	1	1	—	—	—	2	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	4	
Degenerativ sinnessjukdom. <i>Insania degenerativa</i>	9	9	1	1	1	1	1	1	3	2	5	6	2	—	—	1	1	3	—	1	2	1	5	2	15	14	29				
Sinnessjukdom i följd av kronisk förgiftning. <i>Psychosis ex intoxicatione</i>	3	—	—	—	4	1	—	—	1	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	1	9	
Sinnessjukdom med förlamning. <i>Dementia paralytica</i>	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	
Svagsinnet av organiska orsaker. <i>Dementia organica</i>	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2
Sinnesslöhet. <i>Idiotia</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sinnessvaghet. <i>Imbecillitas</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Sinnessjukdom okänd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	78	92	56	69	47	66	27	21	28	15	46	44	42	62	45	74	41	47	30	18	16	13	11	5	231	263	494				

¹ Från och med 3 månader intill 6 månader o. s. v.

Tab. 11. Översikt för år 1918 över dödsorsaker bland de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka avlidna.

1	2	3	4
Dödsorsak (enl. K. Med.-styr. cirk. d. 9 okt. 1911)	M.	Kv.	Summa
Marasmus senilis	14	11	25
Septicæmia	16	10	26
Erysipelas	5	3	8
Influenta epidemica	172	118	290
Febria typhoidea. Paratyphus	16	9	25
Dysenteria	10	2	12
Tuberculosis pulmonum	226	179	405
> aliorum organorum	5	10	15
Alie infectiones	—	1	1
Pseudoleuchæmia	1	—	1
Alcoholismus chronicus	1	—	1
Diabetes mellitus	1	—	1
Inanitia	12	—	12
Cachexia	5	1	6
Alie cachexie	—	—	—
Hæmorrhagia cerebri et meningum. Emollitia cerebri	8	8	16
Epilepsia	9	4	13
Alie systematis nervosi morbi	1	3	4
Dementia paralytica	49	16	65
Insania	6	5	11
Insania (Suicidium: submersio)	2	2	4
> (Suicidium: strangulatio, suffocatio)	2	—	2
Pericarditis	3	2	5
Endocarditis chr. Vitium org. cordis. Myocarditis chr. Cardioscler.	43	28	71
Arteriosclerosis. Aneurysma	13	21	34
Thrombosis. Embolia	2	1	3
Bronchitis acuta et chronica	7	3	10
Pneumonia acuta	84	55	139
Gangrena pulmonum	14	1	15
Pleuritis. Empyema	10	2	12
Alie organorum respirationis morbi	8	10	18
Gastroenteritis acuta	70	7	77
Gastroenteritis chronica	24	9	33
Ulcus ventriculi	1	1	2
Ileus	4	3	7
Hernia	2	2	4
Appendicitis	1	—	1
Hepatitis interstitialis chronica. Cirrhosis hepatis	3	—	3
Cholelithiasis	—	1	1
Alie organ. digestionis morbi	2	2	4
Nephritis acuta et chronica	16	7	23
Cystopyelonephritis	1	1	2
Organorum generationis morbi	—	1	1
Carcinoma	10	10	20
Tumores alii	3	3	6
Casus mortiferi (Contusio, Fractura, Suffocatio)	5	6	11
Homicidium	1	—	1
Summa	888	558	1 446

Tab. 12. Översikt för år 1918 över *tillfälliga sjukdomar* bland de *å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka vårdade.*

1	2	3	4	1	2	3	4
Sjukdom (enl. K. Med.-styr. cirk. d. 19 okt. 1914)	M.	Kv.	Summa	Sjukdom (enl. K. Med.-styr. cirk. d. 19 okt. 1914)	M.	Kv.	Summa
Marasmus senilis	15	6	21	Enterocolitis, proctitis chr.	170	28	198
Septicæmia. Pyosepticæmia.				Appendicitis	5	9	14
Abscessus. Phlegmone	261	147	408	Ileus. Volvulus. Invaginatio	4	5	9
Erysipelas	41	41	82	Hernia	24	7	31
Diphtheria	8	9	17	Cholelithiasis	1	5	6
Influenza epidemica	1 501	1 151	2 652	Icterus. Icterus catarrhalis	4	11	15
Typhus abdominalis	70	50	120	Peritonitis acuta	3	4	7
Paratyphus	20	30	50	Alii organ. digestionis morbi	97	33	130
Paratyphus	63	93	156	Nephritis degen. et inflamm. chr.	13	4	17
Tbc. pulmonum. Tbc. laryngis	291	207	498	Nephritis degen. et inflamm. chr.			
organorum aliorum	25	40	65	Morbus Brighti	24	12	36
Syphilis acquisita	5	—	5	Pyelitis. Cystopyelonephritis	4	1	5
Febria. Febricula	10	14	24	Cystitis	12	9	21
Alie infectiones	2	2	4	Alii morbi org. uropoeticorum	—	2	2
Anæmia	—	3	3	Morbi organorum generationis	11	10	21
Alii morbi sanguinis	3	11	14	Myitis. Rheumatismus muscul.	25	10	35
Diabetes mellitus	4	—	4	Tendovaginitis	5	6	11
Krigtidsödem	117	14	131	Bursitis. Hygroma	15	10	25
Inanitis	36	—	36	Polyarthrit. rheumatica acuta	4	2	6
Hæmorrhagia meningum cerebri	6	8	14	Polyarthrit. rheumatica chronica	6	2	8
Congestio cerebri	—	—	—	Osteomyelitis. Osteitis. Periostitis	39	15	54
Hæmorrhagia, thrombosis, embolia cerebri. Emollitio cerebri	4	2	6	Alii morbi articul. et ossium	5	3	8
Epilepsia	5	7	12	Erythema multiforme et nodosum	4	8	12
Alii nervosi morbi	13	3	16	Zoster	15	17	32
Dementia paralytica	4	1	5	Eczema	42	22	64
Pericarditis	7	4	11	Psoriasis	2	6	8
Endocarditis, Myocarditis ac.	4	3	7	Ulcus varicosum cruris	8	4	12
Endocarditis chr. Vitium organ- icum cordis. Myocarditis chr.				Aene	18	4	22
Cardiosclerosis. Coradiposum	79	53	132	Furunculosis. Furunculus	285	99	384
Arteriosclerosis. Atheromatosis.				Carbunculus	121	62	183
Atherosclerosis. Endarteriitis	48	19	67	Gangrena	15	5	20
Phlebitis	3	3	6	Alii morbi cutanei	49	41	90
Aneurysma	—	—	—	Morbi meatus auditorii externi	10	7	17
Varix	47	10	57	Otitis media catarrhalis	8	3	11
Thrombosis. Embolia	3	1	4	Otitis media purulenta	39	15	54
Tracheitis acuta. Bronchitis acuta	92	79	171	Aliæ otipatiæ	—	4	4
Tracheitis chr. Bronchitis chr.	13	10	23	Conjunctivitis, æstivalis, catarrhalis	32	33	65
Asthma bronchiale	7	2	9	Dacryocystitis catarrhalis	5	9	14
Hæmorrhagia pulmonum	5	1	6	Keratit. ulcerosa	1	1	2
Pneumonia crouposa acuta	143	111	254	Iritis, iridocyclitis	2	3	5
Bronchopneumonia acuta	98	73	171	Cataracta	5	9	14
Gangrena pulmonum	14	2	16	Strabismus	2	3	5
Pleuritis. Empyema pleuræ	70	35	105	Aliæ opthalmiæ	10	23	33
Alii organ. respiratois morbi	17	5	22	Carcinoma	7	14	21
Tonsillitis acuta. Angina ton- sillar. Pharyngitis acuta	68	48	116	Struma	—	8	8
Gastritis acuta	55	90	145	Alii tumores	2	4	6
Enterocolitis acuta. Proctitis acuta	1 054	972	2 026	Fractura	23	35	58
Gastritis chronica	2	1	3	Luxatio. Distorsio	12	7	19
Ulcus ventriculi. Ulcus duodeni	6	3	9	Contusio	78	69	147
				Vulnus	101	55	156
				Combustio	4	1	5
				Congelatio	5	6	11
				Övriga olycksfall	11	7	18

¹ Däraf 1046 fall (557 m., 489 kv.) av diarré samt 288 fall (149 m., 139 kv.) av matförgiftning.

Tab. 13. *Kriminalpatienter å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka år 1918.*

A. *Underhållsdagar samt vid årets slut befintliga.*

A n s t a l t .	2	3		4			
		Underhålls- dagar	Medeltal vårdade per dag		Den 31 december befintliga ²		
			m.	kv.	m.	kv.	s:a
Stockholms hospital	3 297	7.0	2.0	6	2	8	
Uppsala » och asyl	21 178	50.7	7.3	55	7	62	
Nyköpings »	5 926	13.6	2.6	12	3	15	
Vadstena » och asyl	7 658	19.0	2.0	20	2	22	
Värjö »	2 997	3.5	4.7	4	5	9	
» , kriminalavdelningen	36 665	100.5	—	99	—	99	
Västerviks »	20 870	45.8	11.4	45	11	56	
Visby »	2 216	4.6	1.5	5	2	7	
Lunds » och asyl	14 280	31.0	8.1	34	6	40	
Malmö asyl	4 457	4.7	7.5	5	8	13	
Göteborgs hospital	6 889	17.5	1.4	19	2	21	
Vänersborgs » och asyl	12 567	31.1	3.3	33	4	37	
Kristinehamns »	10 433	20.6	8.0	25	7	32	
Säters »	15 462	38.4	4.0	39	4	43	
Härnösands »	7 426	13.3	7.0	15	7	22	
Ostersunds »	10 263	27.2	1.0	26	1	27	
Piteå hospital och asyl	3 868	7.7	2.9	9	5	14	
Sjukhuset vid Långbro	—	—	—	—	—	—	
Upptagningsanstalten vid Ulvsunda	—	—	—	—	—	—	
» vid Sandbyhov	—	—	—	—	—	—	
» i Hälsingborg	—	—	—	—	—	—	
Summa	186 472	496.2	74.7	451	76	527	

B. *Å samtliga anstalter under året intagna och avförda.*

	1		2		3		4		5	
	Ottillräkneliga förklarade		Straffångar		Rannsaktionsfångar		Observationsfall			
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
<i>Av de intagna¹ voro tilltalade eller dömda för</i>										
mord, mordförsök	1	1	—	—	—	—	—	—	4	1
dråp	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
mordbrand	8	3	1	—	—	—	—	—	1	—
övertvång, misshandel	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—
stöld, bedrägeri, rån, förfalskning	33	2	—	—	—	5	—	—	26	2
rymning	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—
skadegörelse	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
värnpliktsvägran, rymn. fr. krigstjänst etc.	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—
sedlighetsbrott	5	—	—	—	—	1	—	—	4	—
fosterfördrivning	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
utprägling, förfalskning av sedlar	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—
motstånd mot polis	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
tjänsteförsummelse	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
missfirmelse mot tjänstemän	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
vållande av eldskada	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa intagna ¹	51	10	2	1	6	—	—	—	45	3
<i>Avförda²</i>										
tillfrisknade	7	2	2	—	3	4	—	—	—	—
förbättrade	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—
oförbättrade	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—
till annan offentl. självständig anstalt	16	—	1	—	—	—	—	—	—	—
döda	36	6	5	1	1	—	—	—	—	—
Summa avförda ²	63	9	9	1	6	—	—	—	—	—

¹ De från annan offentlig, självständig anstalt direkt överförda upptagas icke här. — ² Observationsfall upptagas icke här. — ³ Därav 2 icke sinnessjuka.

Tab. 14. Översikt för år 1918 angående å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna och avlidna, av *dementia paralytica* lidande.

1			2		3		4										5	6	7	8	9	10
I n t a g n a ¹						A v l i d n a																
Y r k e						Yrkes- utövare		Famil- jemed- lemmar		Ålder vid döds- fallet	Sjukdomens bestånd från dess uppkomst											
						m.	kv.	m.	kv.		Under 1 år		1—2 år ²		2—3 år		3—5 år		5—10 år		Över 10 år	
I. Jordbruk med binärningar.										0—25 år . . .	1	1					1					
Godsägare och därmed jämför- liga arrendatorer, lantbruks- inspektorer						1				25—30 år ³ . . .	1	1	1			1						
Hemmansägare och därmed jäm- förliga arrendatorer, rättare, ladufogdar, trädgårdsmästare										30—35 år . . .	2			1								
Torpare, jordbruksarb., tjänare										35—40 år . . .	6	1	2	1		1	1	1	1			
Fiskare										40—45 år . . .	7	4	2		3	7	1	2				
II. Industri och hantverk.										45—50 år . . .	4	4		3	1	1						
Fabrika- och bruksägare etc.						4				50—60 år . . .	2		1	1	2			1	1			
Arbetare						11				60—70 år . . .			2		1					1		
Hantverkare						5	3			Över 70 år . . .												
III. Handel och samfärdsel.										Okänd												
Handl., bokhåll., banktjänstem.						6	1			Summa	21	7	11	4	11	2	8	3	5	2	1	
Idkare av världshusrör., bitråd.						1	1			Intagna.¹												
Tjänsteman vid post, telegraf, järnvägar						2				Civilstånd.												
Betjänte vid do						1				Ogift											} m. 17	
Sjöfarande						3				Gift											} kv. 9	
Hyrkuskar, stadsbud, stuvare .										Änkling											} m. 19	
IV. Allmän tjänst och litte- rära yrken.										Änka											} kv. 6	
Civila och kommunala tjänste- män, lärare etc.						2			1	Frånskild											} m. 2	
Civila och kommunala betjänte						1															} kv. 1	
Militärer av officersgrad						1																
Militärer, subalterner o. manskap						1																
Litteratörer, artister									1													
Läkare, veterinärer, tandläkare, apotekare, sakkörare																						
Barnmorskor, sjukvårdspersonal						1																
V. Annat yrke.																						
Kapitalister, f. d. yrkesutövare							3															
Arbetare, tjänstehjon ej angivna																						
Understötagare																						
VI. Intet eller okänt yrke .																						
Summa						39	8		9													

¹ Här upptagas icke å offentliga, självständiga anstalter för sinnesejuka förut under diagnos dementia paralytica vårdade, ej heller från annan sådan anstalt överförda. — ² Från och med 1 år intill 2 år o. s. v. — ³ Från och med 25 år intill 30 år o. s. v.

Tab. 15. Sammanställning av uppgifter från offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka angående antalet sjukplatser, underhållsdagar och medeltal vårdade i de olika betalningsklasserna samt utspisnings- och totalkostnaden för sjukvården år 1918.

Anstalt	2			3				4				5			6									
	Antalet sjukplatser vid årets slut			Underhållsdagar				Medeltal vårdade för dag				Utspisningskostnad för de sjuka			Totalkostnad för sjukvården									
	I klass	allm. klass	å lands-tings resp. stadsanstalt	I klass	II klass	III klass	utan avgift	å lands-tings resp. stadsanstalt	I klass	II klass	III klass	utan avgift	å lands-tings resp. stadsanstalt	Total-kostnad	För underhållsdag		Total-kostnad ¹	Medel-kostnad för varje person för dag		Medel-kostnad för varje person för år				
															I klass	allm. klass		kr.	ö.	kr.	ö.	kr.	ö.	
Stockholms hospital . .	20	235	—	8 589	22 496	53 545	3 297	—	23	62	148	9	—	159 653	29 355	90 162	70	725 156	03	8 25	3 011	25		
Uppsala hospital o. asyl	30	1 192	24	11 284	36 126	373 530	22 277	8 858	31	99	1 024	61	24	807 963	76 347	12 175	74	2 127 920	35	4 70	1 718	06		
Nyköpings hospital . .	—	186	20	—	3 543	64 598	5 926	6 937	—	10	178	16	19	109 258	91	—	134	88	351 974	42	4 34	1 584	10	
Vadstena hosp. o. asyl .	26	774	—	10 461	27 924	228 247	8 239	—	29	76	626	22	—	379 617	23 225	00 134	70	1 032 911	50	3 76	1 372	04		
Värjö hospital	10	240	40	2 089	8 007	86 878	2 737	12 746	6	22	225	8	35	231 268	08 337	84 154	44	734 870	55	4 99	1 821	35		
› kriminalavdeln. . . .	—	100	—	—	730	2 784	36 295	—	—	2	8	99	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
› Korsberga	—	—	—	—	2 994	53 029	—	—	—	8	146	—	—	55 330	10	—	98	76	83 787	27	1 50	546	04	
Västerviks hospital . .	—	800	30	—	23 474	252 659	20 140	10 263	—	64	693	55	28	449 578	90	—	146	66	1 257 786	27	4 10	1 497	62	
Visby	—	63	—	—	4 751	21 326	2 216	—	—	13	59	6	—	33 483	71	—	118	00	123 846	36	4 38	1 597	61	
Malmö asyl	—	124	—	—	5 684	33 703	5 264	—	—	16	93	14	—	60 900	40	—	125	00	191 592	85	3 94	1 440	54	
Lunds hospital o. asyl .	30	1 174	28	11 095	43 725	358 291	13 161	9 266	30	120	983	36	25	946 110	62 314	13 143	60	1 772 631	08	4 07	1 485	55		
Göteborgs hospital . .	50	230	75	21 680	23 141	53 163	7 254	24 445	59	63	147	20	67	254 523	38 275	00 180	00	956 573	32	7 88	2 694	56		
Vänersborgs hosp. o. asyl	—	1 050	30	—	27 403	333 828	12 582	10 718	—	75	916	34	29	591 616	93	—	153	85	1 382 212	33	3 59	1 312	01	
Kristinehamns hospital	—	780	20	—	21 937	248 645	10 433	6 782	—	60	682	29	19	648 437	05	—	225	81	1 438 717	70	5	—	1 825	—
Säters	—	800	30	—	19 494	255 542	16 192	10 622	—	53	701	44	29	541 441	65	—	179	00	1 546 365	64	5 12	1 868	80	
Härnösands	—	245	24	—	7 204	72 985	7 426	7 289	—	20	201	20	20	145 390	80	—	153	47	373 700	92	3 94	1 437	25	
Östersunds	—	560	—	—	17 057	170 824	10 283	—	—	47	469	28	—	291 698	92	—	147	20	914 611	33	4 62	1 684	37	
Piteå hospital o. asyl .	—	370	—	—	5 305	119 271	4 177	—	—	15	328	11	—	219 910	03	—	170	90	662 589	25	5 15	1 878	36	
Summa	166	8 923	321	65 198	300 995	2 782 848	187 899	107 926	178	325	7 027	512	295	5 926 188	26 299	60 171	00	15 677 191	17	4 55	1 660	75		
						3 444 866													3 174 625	88	—	92	385 80	
																				Summa	18 851 817	05	5 47	1 993 55
Sjukhuset vid Långbro .	—	—	640	—	—	—	—	211 055	—	—	—	—	—	578	365 536	83 400	00 162	86	1 420 531	79	6 78	2 456	67	
Uppst.anst. vid Ulvsunda	—	—	40	—	—	—	—	10 335	—	—	—	—	—	28	26 869	50	—	260	00	66 101	75	6 38	2 228	70
› Hålsingh. ²	—	—	68	—	—	—	—	15 913	—	—	—	—	—	44	29 869	07	—	188	00	73 492	36	4 62	1 686	30
› Sandbyhov	—	—	84	—	—	—	—	31 140	—	—	—	—	—	85	19 941	—	—	64	00	66 865	—	2 15	784	75
Summa	166	8 923	1 153	65 198	300 995	2 782 848	187 899	376 369	178	325	7 027	512	1 080	6 368 399	66	—	1 71	—	20 478 807	95	5 51	2 011	15	
Summarum	9 059			3 336 940					9 142															

¹ Beräknad, vad beträffar statshospitalen, genom avdrag från hela utgiftssumman av utgifter för underhåll och förbättring av byggnader och gårdar och för utskylder; samt inkomster av trädgård och jordbruk eller annan dylik hantering. ² Innefattar även uppgifter från upptagningsanstalten i Ramlösa.

4-194538

Tab. 16. Översikt över de vid offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka i och för den egentliga sjukvården anställda tjänstemän och betjäning.

1 Anstalt	2 Läkarpersonal						3 Uppsyningspersonal				4 Sjukvårdspersonal		15 Medeltal sjukplatser dagligen årer om uppdragna	16 Medeltal sjuka för dag för var och en av sjukbetjäningen *)	17 Medeltal sjuksjukavdelningarnas antal natvakter & sjukvårdsavdelningarnas antal för avdelningarnas vård ansvarig personal	18 Antal sköterskor & mansavdelningarna	19 Antal nattvakter & sjukvårdsavdelningarna	20 Anmärkningar	
	Överläkare	Hospitalläkare	Asylläkare	Biträdande läkare	Underläkare	Amanuenser	Uppsyningsmän	Förstärkande uppsyningsmän	Biträdande förstärkande	Biträdande uppsyningsmän	Skolede sköterskor	Skötare							Sköterskor
Stockholms hospital	1	1	—	1	—	1	1	1	—	7	20	28	242	4.0	8	13	6		
Uppsala hospital och asyl	1	1	1	4	—	—	2	2	—	5	86	103	1 239	6.4	31	35	16		
Nyköpings hospital	1	—	—	1	—	—	1	1	—	1	21	18	223	5.5	8	8	—		
Vadstena hospital och asyl	1	1	—	2	—	—	1	1	1	6	55	64	753	6.0	28	21	7		
Vaxjö hospital	1	—	—	1	—	—	1	1	—	2	26	27	296	5.4	10	14	—		
» » kriminalavdelning	1	—	1	1	—	—	1	—	—	—	34	—	109	3.2	6	6	—		
» » Korsberga koloni	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	3	154	—	—	—	—		
Västerviks hospital	1	1	—	3	—	—	2	1	1	8	86	90	840	4.6	28	28	17		
Visby »	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	6	8	78	5.5	1	2	—		
Malmö asyl	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	6	8	123	8.7	—	2	—		
Lunds hospital och asyl	1	1	1	3	—	1	3	2	1	2	67	108	1 194	6.7	32	26	17		
Göteborgs hospital	1	—	—	2	—	—	1	2	—	6	29	40	356	4.7	13	14	9		
Vänersborgs hospital och asyl	1	1	—	3	—	—	1	1	1	2	86	84	1 054	6.1	26	30	3		
Kristinehamns hospital	1	1	—	3	—	—	1	1	1	4	65	72	790	5.6	23	23	5		
Säters »	1	1	—	3	—	—	2	1	2	6	94	82	827	4.5	29	26	2		
Härnösands »	1	1	—	—	—	—	1	1	1	1	19	23	261	6.0	11	7	5		
Östersunds »	1	1	—	2	—	—	1	1	1	6	43	60	544	4.9	17	15	12		
Piteå hospital och asyl	1	1	—	—	—	—	1	1	—	—	35	33	354	5.2	14	12	4		
Sjukhuset vid Långbro	1	1	—	2	2	—	1	3	1	22	34	87	578	4.0	22	21	40		
Upptagningsanstalten vid Ulvsunda	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	8	28	2.8	6	—	—		
» » i Hälsingborg	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	6	44	4.7	—	2	2		
» » Sandbyhov vid Norrköping	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	4	8	85	7.1	—	3	1		
	20	12	3	31	2	2	22	26	11	18	78	820	960	10 172	—	818	310	146	
	70						77				1 858								

*) Uppsyningspersonal räknas icke till sjukvårdspersonal.

Tab. 17. Totalkostnad samt på statsverket belöpande kostnad för hospitalens drift under år 1918.

Totalkostnad.	Kronor	Kronor	Kronor
<i>Hospitals underhåll:</i>			
Avlöning	2 516 862	68	
Utspisning	7 951 076	64	
Linne-, gång- och sängkläder	441 595	40	
Eldning och lyshållning	3 924 159	84	
Medikamenter	157 134	06	
Trvätt och renhållning	289 846	07	
Inventarier	183 627	97	
Underhåll av byggnader och gårdar	778 443	40	
Skrivmaterialier	35 586	20	
Utskylder	4 545	79	
Trädgård och jordbruk	1 783	60	
Diverse	415 404	—	
Indragningsetat	85 627	95	
varifrån avgår vinst å rörelse	—	—	16 785 693 60
<i>Ålderstillägg</i>	—	—	221 764 21
<i>Krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1918</i>	—	—	16 563 929 89
<i>Extra krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1918</i>	—	—	6 938 37
<i>Rese- och traktamentspenningar</i>	—	—	2 226 464 11
<i>Totalkostnad för hospitalens drift år 1918 . . . . . Kronor</i>	—	—	934 340 75
			6 882 65
			19 738 555 27
På statsverket belöpande kostnad för hospitalens drift år 1918.			
<i>Hospitals underhåll: totalkostnad</i>	—	—	16 563 929 89
minskad med influtna icke statsmedel:			
underhållsbidrag . . . . . kr.	14 000	—	
patientavgifter . . . . . >	2 597 817	82	
			2 611 817 82
<i>Ålderstillägg</i>	—	—	13 952 112 07
<i>Krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1918</i>	—	—	6 938 37
<i>Extra krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1918</i>	—	—	2 226 464 11
<i>Rese- och traktamentspenningar</i>	—	—	934 340 75
			6 882 65
Summa kronor	—	—	17 126 737 95

Tab. 18. Utgifter av anslaget till hospitals

	K o s t n a d e r							
	Avlöning	Utspisning	Linne, gång- och sängkläder	Eldning och lyshållning	Medika- menter	Trvätt- och renhåll- ning	Inven- tarier	Underhåll av bygg- nader och gårdar
Kungl Medicinalstyrelsen	—	—	—	—	—	—	—	—
Stockholms hospital . .	105 637 ⁸⁹	289 225 ⁷⁸	13 945 ⁴⁸	253 193 ⁹⁵	9 896 ¹⁰	19 801 ³⁷	9 253 ⁸⁴	38 753 ⁵⁶
Uppsala hospital o. asyl	293 632 ⁶⁷	1 093 410 ⁸²	53 091 ⁴⁹	601 232	25 898 ⁸⁸	39 034 ⁵⁶	16 959 ⁷¹	101 096 ¹⁵
Nyköpings hospital . .	65 775 ⁴⁶	160 834 ⁵⁷	14 449 ⁸²	75 398 ⁰⁹	2 793 ⁷⁰	17 421 ⁴⁷	4 482 ⁵²	10 441 ⁰⁷
Strängnäs » . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
Vadstena hospital o. asyl	196 006 ³⁵	530 705 ²³	35 789 ⁶⁹	196 723 ⁴⁴	10 100 ⁹⁸	13 183 ⁵⁴	16 668 ²⁸	57 990 ⁶⁶
Växjö hospital . . .	162 405 ⁴⁰	374 421 ¹⁶	23 423 ⁰⁹	147 828 ²⁴	3 717 ⁸¹	9 662 ²⁶	7 662 ³⁶	13 795 ¹⁰
Västerviks »	237 451 ⁹⁵	689 296 ⁵⁶	32 451 ⁹⁴	232 693 ³¹	10 535 ⁷⁸	15 885 ⁶²	18 303 ⁸⁶	56 582 ⁶²
Visby »	23 675 ⁹⁸	46 032 ⁸⁴	4 012 ⁷¹	14 800 ⁰⁷	1 289 ⁹⁷	2 239 ⁷⁷	1 312 ²⁴	13 833 ⁶⁴
Malmö asyl	54 392 ⁴⁵	72 725 ⁴⁶	5 058 ⁸¹	42 634 ³³	847 ⁵²	5 266 ⁵¹	3 505 ⁰⁵	8 157 ²³
Lunds hospital o. asyl .	255 177 ⁴⁸	946 110 ⁶²	64 817 ¹¹	426 707 ⁰²	14 791 ⁹⁰	23 681 ⁵⁴	27 002 ⁸⁹	63 122 ³⁵
Hälsingborgs hospital .	—	—	—	—	—	—	—	—
Göteborgs »	121 242 ⁴⁵	385 467 ²³	37 071 ⁸⁴	351 993 ⁷⁰	9 596 ⁸⁹	24 559 ⁰⁷	14 089 ⁹⁸	90 185 ³⁰
Vänersborgs hosp. o. asyl	231 832 ⁰⁹	817 056 ²¹	29 577 ⁶⁷	323 803 ⁹²	16 613 ⁴⁰	13 897 ⁷⁷	10 400 ⁷⁴	38 463 ⁰³
Kristinehamns hospital .	199 587 ⁰⁵	767 859 ⁷³	43 778 ²⁸	361 731 ⁹⁷	17 655 ⁴⁹	26 596 ⁵⁰	20 104 ⁴⁰	72 538 ²⁴
Säters »	233 370 ⁷⁹	810 857 ⁹⁴	30 811 ⁴⁵	436 097 ⁸⁹	15 288 ¹⁶	19 835 ²³	4 748 ⁴⁹	57 952 ³³
Härnösands » . . .	74 756 ¹⁰	193 790 ⁷¹	8 712 ⁷⁵	67 076 ⁵⁵	3 440 ⁵³	6 922	7 736 ⁴⁴	24 283 ⁹⁴
Östersunds » . . .	149 373 ⁵⁰	474 221 ⁹⁸	29 074 ³⁶	211 608 ⁹³	12 914 ¹¹	19 168 ⁵⁹	13 147 ¹²	76 322 ¹⁶
Piteå hospital o. asyl .	112 545 ⁰⁷	299 059 ⁷⁵	15 528 ⁸⁸	180 636 ⁴³	1 753 ³⁴	27 690 ²⁷	8 250 ⁰⁵	54 925 ⁶²
Summa	2 516 862 ⁶⁸	7 951 076 ⁶⁴	441 595 ⁴⁰	3 924 159 ⁸⁴	157 184 ⁰⁶	289 846 ⁰⁷	183 627 ⁹⁷	778 443 ⁴⁰

¹ Vid Stockholms hospital har vinsten uppstått å tryckerirörelsen, vid de övriga hospitalen å trädgårds- och

underhåll, belöpande sig på år 1918.

f ö r						A v g å r				På år 1918 belöpande utgifter för statsverket
Skriv- materia- lier	Ut- skylder	Träd- gård och jord- bruk	Diverse	Indrag- nings- stat	Summa	Vinst å rörelse ¹	Patient- avgifter	Under- hålls- bidrag	Summa	
—	—	—	184 980 79	—	184 980 79	—	—	—	—	184 980 79
1 391 08	—	1 783 60	12 325 94	8 701 —	763 909 59	1 741 93	109 161 85	14 000 —	124 903 78	639 005 81
3 872 62	185 80	—	22 819 86	6 322 90	2 257 557 48	28 355 13	313 803 25	—	342 158 88	1 915 899 06
874 04	209 24	—	7 882 27	2 062 48	362 624 73	5 132 06	63 086 15	—	68 218 23	294 406 50
1 795 96	155 40	—	12 549 94	19 693 23	1 091 362 70	20 738 90	204 044 43	—	224 783 33	866 579 87
2 067 13	300 48	—	13 666 95	10 402 51	769 852 44	14 787 18	156 744 50	—	171 531 68	597 820 76
3 012 93	26 91	—	26 110 56	648 13	1 323 000 17	8 654 37	230 959 42	—	239 613 79	1 063 386 38
260 80	—	—	1 768 08	—	109 226 10	—	23 847 80	—	23 847 80	85 378 90
532 35	76 72	—	4 585 35	2 044 99	199 826 80	—	30 222 70	—	30 222 70	169 604 10
5 621 14	505 35	—	24 121 68	11 708 73	1 868 368 01	28 109 03	326 125 52	—	354 234 56	1 514 133 46
2 651 41	223 33	—	9 807 86	7 390 33	1 054 279 14	7 302 99	178 497 80	—	185 800 79	868 478 35
2 162 70	1 419 01	—	18 364 82	—	1 503 591 36	32 778 99	250 038 20	—	282 817 19	1 220 774 17
2 477 88	32 01	—	18 003 03	5 078 69	1 535 443 27	24 155 32	193 525 85	—	217 681 17	1 317 762 10
4 285 89	88 51	—	18 826 38	—	1 632 163 06	27 756 58	219 295 90	—	247 052 48	1 385 110 68
1 009 22	248 34	—	9 558 69	5 989 95	403 525 22	5 292 02	76 921 50	—	82 213 52	321 311 70
2 489 15	1 026 96	—	17 291 47	180 —	1 006 818 33	14 857 88	147 098 65	—	161 956 53	844 861 80
1 081 90	47 78	—	12 740 86	5 405 01	719 664 46	2 101 81	74 443 80	—	76 545 61	643 118 85
35 556 20	4 545 79	1 783 60	415 404 00	85 627 95	16 785 693 60	221 764 21	2 597 817 32	14 000 —	2 833 581 53	13 952 112 07

jordbruksrörelsen.

Tab. 19. Sammandrag av hospitalens förvaltning år 1918.

D e b e t				K r e d i t					
		Statsmedel	Donationsmedel			Statsmedel	Donationsmedel		
<i>Ingående balans:</i>				<i>Ingående balans:</i>					
Statsmedel:				Statsmedel: utgiftsrester	—	382 274	46		
Kassabehållning	931 714			<i>Insättning å statsverkets giro- räkning . . . . .</i>	—	514	89		
Förskott	461 670								
Inkomstrest	252 862	1 645 747	82						
Donationsmedel:									
Innestående i bank	45 376		160 783	48					
Obligationer	115 407								
<i>Uttag å statsverkets giro- räkning . . . . .</i>	—	18 623 802	70	Utgifter.					
<i>Innehållna pensionsavgifter . . . . .</i>	—	7 272	20	<i>Hospitals underhåll:</i>					
				Medicinalstyrelsen	185 495	68			
				Hospitalem	18 790 038	53	18 975 534	21	
				<i>Ålderstillägg . . . . .</i>	—		6 966	14	
				<i>Rese- och traktamentspenningar . . . . .</i>	—		6 882	65	
				<i>Krigstidstillägg och krigstids- hjälp för år 1917 . . . . .</i>	—		643 325	58	
				<i>Krigstidstillägg och krigstids- hjälp för år 1918 . . . . .</i>	—		2 226 464	11	
				<i>Extra krigstidstillägg och krigs- tidshjälp för år 1918 . . . . .</i>	—		934 340	75	
				<i>Diverse fonder . . . . .</i>	—			9 629	95
				<i>Utgående balans:</i>					
				Statsmedel:					
				Kassabehållning	695 397	78			
				Förskott	—				
				Inkomstrest	42 153	65	737 551	38	
				Donationsmedel:					
				Innestående i bank	137 113	32			
				Obligationer	162 528	19		299 641	51
Summa	—	23 918 854	17 909 271	Summa	—	23 918 854	17 909 271	46	

Tab. 20. Redogörelse över hospitalen tillhöriga fonder år 1918.

Förvaltande myndighet och fondens namn	Ingående balans		Inkomster		Summa		Utgifter		Utgående balans		Summa	
<i>Kungl. Medicinalstyrelsen:</i>												
Adelswärdiska fonden	72 246	87	3 587	56	75 833	98	2 829	60	73 004	33	75 833	98
<i>Stockholms hospital:</i>												
A. W. Lunds fond	15 222	22	580	71	15 802	98	485	—	15 317	98	15 802	98
Carl Hedströms fond	1 606	92	77	75	1 684	67	59	10	1 625	57	1 684	67
Eva Kylander-Ljunglöfs fond	2 357	87	111	82	2 469	69	—	—	2 469	69	2 469	69
Teodor Hintzes fond	—	—	10 952	12	10 952	12	295	—	10 657	12	10 952	12
<i>Uppsala hospital och asyl:</i>												
Makarna v. Säs' fond	30 602	53	2 443	77	33 046	80	1 238	90	31 807	40	33 046	80
Lundgrenska fonden	1 605	01	72	23	1 677	24	—	—	1 677	24	1 677	24
Hospitalshjonens sparkassa	628	75	28	29	657	04	—	—	657	04	657	04
<i>Nyköpings hospital:</i>												
C. M. Lindströms fond	555	70	25	85	581	05	20	—	561	05	581	05
Patienternas utflyktsfond	467	49	21	01	488	50	—	—	488	50	488	50
<i>Vadstena hospital och asyl:</i>												
Adelswärdiska fondens räntemedel	783	56	2 064	10	2 847	66	565	—	2 282	66	2 847	66
<i>Växjö hospital:</i>												
Kruses fond	5 200	45	389	65	5 590	10	212	55	5 377	55	5 590	10
Elsa Robertsons fond	10 225	—	376	41	10 601	41	267	50	10 333	91	10 601	41
<i>Malmö asyl:</i>												
N. P. Rosenblads fond	2 750	—	—	—	2 750	—	—	—	2 750	—	2 750	—
<i>Göteborgs hospital:</i>												
Marika Dicksons fond	—	—	6 284	08	6 284	08	—	—	6 284	08	6 284	08
<i>Vänersborgs hospital och asyl:</i>												
Sven Svenssons fond	—	—	119 539	86	119 539	86	2 500	—	117 039	86	119 539	86
<i>Kristinehamns hospital:</i>												
Räntemedel ur Axel och Agnes Enwalls fond	—	—	1 096	31	1 096	31	797	80	298	51	1 096	31
<i>Härnösands hospital:</i>												
Hospitalets arbetskassa	9 364	19	474	64	9 838	83	75	—	9 763	83	9 838	83
Walfrid Enbloms sjukvårdsfond N:r 1 för Norrland	6 671	84	332	39	7 004	23	284	50	6 719	73	7 004	23
<i>Piteå hospital:</i>												
Kollektfonden	495	58	29	93	525	51	—	—	525	51	525	51
Summa	160 783	48	148 437	98	309 271	46	9 629	95	299 641	51	309 271	46

Tab. 21. Sammandrag av kyrkoherdarnas och hälsovårdsnämndernas

1	S i n n e s s j u -												
	Antal	Hemort		Kön		Civilstånd			Ålder				
		landsbygd	städer	män	kvinnor	ogifta	gifta ¹	ej angivet	under 20 år	20—40 år	över 40 år	ej angiven	
1	Stockholms stad	1 886	—	1 886	809	1 077	1 321	513	52	55	690	1 135	6
2	Stockholms län	442	369	73	205	237	289	153	—	8	148	286	—
3	Uppsala »	341	222	119	146	195	244	97	—	6	99	236	—
4	Södermanlands »	456	334	122	214	242	287	169	—	5	139	312	—
5	Östergötlands »	768	540	228	358	410	564	204	—	19	237	512	—
6	Jönköpings »	707	579	128	375	332	517	190	—	7	191	509	—
7	Kronobergs »	656	586	70	321	335	466	190	—	4	170	482	—
8	Kalmar »	718	608	110	364	354	528	190	—	9	199	510	—
9	Gottlands »	185	151	34	86	99	136	49	—	3	43	139	—
10	Blekinge »	457	324	133	219	238	333	124	—	4	153	300	—
11	Kristianstads »	701	624	77	312	389	536	165	—	7	216	478	—
12	Malmö stad	265	—	265	115	150	190	75	—	2	64	199	—
13	Malmöhus län ³	977	623	354	459	518	691	286	—	4	313	660	—
14	Hallands »	408	324	84	181	227	315	93	—	1	128	279	—
15	Göteborgs stad	514	—	514	257	257	339	175	—	5	169	340	—
16	Göteborgs och Bohus län ⁴	684	602	82	333	351	528	156	—	8	191	485	—
17	Älvsborgs län	928	809	119	446	482	717	211	—	19	236	673	—
18	Skaraborgs »	708	610	98	399	309	556	152	—	3	201	504	—
19	Värmlands »	932	814	118	452	480	710	222	—	16	238	678	—
20	Örebro »	596	479	117	297	299	480	116	—	5	200	391	—
21	Västmanlands »	363	263	100	188	175	250	113	—	5	106	252	—
22	Kopparbergs »	710	658	52	364	346	526	184	—	12	234	464	—
23	Gävleborgs »	597	439	158	303	294	420	177	—	8	193	396	—
24	Västernorrlands »	696	547	149	357	339	477	219	—	8	253	435	—
25	Jämtlands »	330	277	53	183	147	267	63	—	7	120	203	—
26	Västerbottens »	423	391	32	231	192	294	129	—	7	146	270	—
27	Norrbottnens »	496	386	50	231	205	290	146	—	8	146	282	—
	Summa	16 884	11 559	5 325	8 205	8 679	12 271	4 561	52	245	5 223	11 410	6

¹ Här i inräknade änklingar, änkor och fränskilda makar. — ² Tillhörande landsting eller kommuner som ej i lands-

uppgifter om sinnessjuka och sinnesslöa i riket i slutet av år 1918.

k a.				S i n n e s s l ö a.																		
Vårdas inom				Antal	Hemort		Kön		Civilstånd		Ålder			Vårdas inom								
enskild eller äfr- enot svårade ben	enskild anstalt	försörjnings- anstalt	uppljgn.-anst. f. sinnessjuka ²		stadsanstalt för sinnessjuka	landbygd	städer	män	kvinnor	ogifta	gifta ¹	under 20 år	20—40 år	över 40 år	enskild eller äfr- enot svårade ben	anstalt för sinnesslöa	obild- bara	bild- bara	försörjnings- anstalt	uppljgn.-anst. f. sinnessjuka ²	stadsanstalt för sinnessjuka	
257	31	307	684	607	539	—	539	269	270	539	—	347	154	38	161	106	206	63	—	3	1	
107	16	35	33	251	264	224	40	156	108	263	1	96	101	67	132	42	52	27	8	3	2	
60	2	40	8	231	218	186	32	121	97	218	—	62	101	55	118	22	37	29	2	10	3	
68	3	102	3	280	325	267	58	181	144	325	—	100	117	108	137	49	57	74	—	8	4	
173	2	113	64	416	668	493	175	384	284	666	2	220	253	195	375	51	74	152	12	4	5	
260	6	78	26	337	421	366	55	230	191	420	1	102	160	159	287	24	34	68	—	8	6	
220	9	92	2	333	347	331	16	184	163	344	3	74	134	139	327	33	23	60	1	3	7	
193	8	120	8	389	427	392	35	246	181	427	—	109	156	162	275	13	40	89	1	10	8	
76	2	21	—	86	114	90	24	67	47	114	—	38	43	35	90	3	14	4	—	3	9	
96	12	86	11	252	290	234	56	163	127	290	—	89	108	93	170	16	38	58	1	7	10	
201	13	81	34	372	379	358	21	210	169	377	2	91	143	145	232	33	38	67	2	7	11	
21	7	148	21	68	70	—	70	35	35	69	1	24	34	12	39	5	6	16	1	3	12	
175	30	179	92	501	529	402	127	294	235	529	—	147	204	178	283	42	53	110	10	31	13	
107	4	94	17	186	257	225	32	137	120	257	—	59	96	102	166	6	30	45	2	8	14	
*80	5	194	36	199	120	—	120	73	47	117	3	54	49	17	*65	4	40	11	—	—	15	
195	3	100	15	371	467	440	27	274	193	464	3	113	165	189	311	21	42	83	2	8	16	
325	6	140	14	443	561	498	63	315	246	560	1	131	199	231	363	39	74	72	2	11	17	
229	3	51	8	417	437	400	37	233	204	437	—	108	162	167	287	36	63	44	2	5	18	
239	6	213	2	472	626	581	45	366	260	623	3	115	253	258	422	14	35	150	—	5	19	
136	9	127	10	314	449	418	31	254	195	448	1	118	177	154	239	17	55	126	2	10	20	
49	5	39	13	257	248	211	37	146	102	246	2	79	87	82	140	29	36	38	—	5	21	
198	2	104	2	404	463	441	22	231	232	459	4	128	181	154	306	23	52	70	1	11	22	
160	3	113	32	289	485	359	76	218	217	435	—	121	170	144	240	32	72	68	18	5	23	
187	4	58	64	383	402	363	39	219	183	400	2	119	173	110	274	13	40	52	5	18	24	
90	1	44	6	189	265	244	21	137	128	264	1	85	116	64	183	10	37	26	1	8	25	
166	4	15	7	231	364	355	9	206	158	364	—	114	142	108	274	19	44	18	—	9	26	
140	—	35	2	259	286	263	23	144	142	281	5	83	125	78	216	3	25	34	1	7	27	
4 208	196	2 729	1 214	8 537	9 971	8 141	1 830	5 493	4 478	9 936	35	2 926	3 803	3 242	6 012	704	1 317	1 654	74	210		

ting deltaga. — ² Utom Malmö stad. — ⁴ Utom Göteborgs stad. — ⁵ Därav 3 med okänd vårdform. — ⁶ Därav 5 dö.

Överinspektörens för sinnessjukvården i riket berättelse över sin verksamhet under år 1918.

Jämlikt nådiga stadgan angående sinnessjuka den 14 juni 1901 får jag härmed avgiva berättelse över min verksamhet som överinspektör för sinnessjukvården i riket under år 1918.

Följande sjukvårdsanstalter och inrättningar hava under året inspekterats å här nedan nämnda tider:

I. Statens anstalter för sinnessjuka:

Östersunds hospital	den 5—6 juli,
Vänersborgs hospital	» 11—13 juli,
Härnösands hospital ¹	» 18—19 juli,
Piteå hospital ¹	» 21—22 juli,
Kristinehamns hospital ¹	» 25—26 juli,
Visby hospital ¹	» 14 augusti,
Nyköpings hospital	» 23 augusti,
Göteborgs hospital	den 26—28 augusti,
Säters hospital ¹	» 3—6 september,
Västerviks hospital ¹	» 10—12 september,
Korsberga familjegårdskoloni	» 24 september,
Växjö hospital och kriminalasyl	» 25—27 september,
Lunds hospital och asyl	» 22—23 november,
Vadstena hospital	» 5—6 december,
Stockholms hospital	» 21 december,
Uppsala hospital och asyl	» 27—28 december.

II. Enskilda anstalter och hem för sinnessjuka:

»Bagges sjukhem» vid Kiholm	den 7 april,
Solna sjukhem	» 14 april,
Jakobsdal i Örgryte	» 10 juni,
Adolfsbergs sjukhem i Örgryte	» 11 juni,

¹ Inspektionen av dessa anstalter har under min semester verkställts av min vikarie, överläkaren å Uppsala hospital och asyl, professor Frey Svenson.

Hälledals sjukhem i Tyringe	den 26	juni,
Solliden	> 24	september,
Samariterhemmet i Uppsala	> 5	oktober,
Fru Zottermans sjukhem å Lidingsö	> 24	november.

III. Statsunderstödda anstalter för obildbara minnesslöa.

Berättelse häröver lämnas i särskild redogörelse.

IV. Upptagningsanstalter för sinnessjuka.

Katarina sjukhus i Stockholm	den 28	mars,
Stockholms stads sinnessjukanstalt å Långbro	> 17 och 20	april,
Jönköpings läns upptagningsanstalt vid Eksjö lasarett	> 28	juni,
Malmöhus läns provisoriska upptagningsanstalt vid Ramlösa	> 31	augusti,
Malmö stads upptagningsanstalt vid stadens sjukhus	> 23	september.

V. Sinnessjukavdelningar vid försörjningsinrättning.

Sinnessjukavdelningen vid Örebro försörjningsinrättning	den 7	januari,
» » Motala landsförsamlings försörjningsinrättning	> 8	januari,
» » Eskilstuna försörjningsinrättning	> 7	februari,
» » Norrköpings försörjningsinrättning	> 2	april,
» » Uppsala försörjningsinrättning	> 11	maj,
» » Uddevalla försörjningsinrättning	> 10	juni,
» » Göteborgs försörjningsinrättning	> 29	augusti,
» » Hälsingsborgs försörjningsinrättning	> 30	augusti,
» » Malmö försörjningsinrättning	> 22	september.

Inspektionerna hava ägt rum i enlighet med på förhand av Kungl. Medicinalstyrelsen fastställda resplaner.

Av *statens anstalter för sinnessjuka* hava — såsom av ovanstående tablå framgår — alla utom Malmö asyl under året blivit inspekterade, de 6 utav dem av den under min semester förordnade vikarien, professor Frey Svensson, de övriga av undertecknad, som emellertid även besökt en av de utav min vikarie inspekterade hospitalen, nämligen Västerviks hospital.

Detta besök, som ägde rum den 10 januari 1918, var föranlett av att en därstädes intagen patient med ett knivhugg dödats en medpatient. Enligt

vad jag inhämtade, hade patienten i fråga länge bott å öppendörrpaviljong och haft rättighet gå fritt på området; till kniv hade han haft tillgång, enär han sysselsatts med diverse slöjdarbeten och handräckningsarbeten, då han ansetts för särskilt pålitlig. Av min utredning framgick emellertid, att han hyst förföljelseteeder mot den dödade, i det han trodde, att denne traktat efter hans liv, och för den skull ansåg sig ha handlat endast till självförsvär. Detta beklagliga olycksfall är alltså en erinran om, hur viktigt det är att noga söka utröna en sinnessjuks föreställningar och psykiska tillstånd överhuvud, innan man låter honom komma i åtnjutande av en friare vårdform. Omedelbart efter dråpet blev patienten, som förövat detsamma, omhändertagen och överflyttad till den vid detta hospital befintliga säkerhetspaviljongen, och får han, enligt vad Medicinalstyrelsen med anledning av min rapport i ärendet sedermera beslöt, icke utan dess medgivande flyttas från densamma.

Flyttning från de olika hospitalen till dels säkerhetspaviljongerna vid Sätters och Västerviks hospital och dels kriminalasylens vid Växjö hospital har, liksom under föregående år, på mitt förslag ägt rum i ett flertal fall, som visat sig olämpliga för vård å vanlig sinnessjukavdelning, därvid de särskilt farliga överflyttats till säkerhetspaviljong och till Växjö kriminalasyl sådana, för vilka en mera disciplinerande behandling lämpligen bör ifrågakomma. Till sistnämnda kategori höra framförallt de *antisociala imbecilla*, som på grund av sin psykiska undermålighet för begångna brott förklarats straffria. Växjö kriminalasyl har under årens lopp i allt större utsträckning blivit en anstalt för dylika, i det att andra här tidigare intagna kriminalpatienter, som äro sinnessjuka i egentlig mening och som passa för vanligt hospital, i utbyte blivit överflyttade till sådant. Under de år, dessa specialavdelningar inom vår sinnessjukvård varit i verksamhet¹, har den erfarenheten alltmera stadgat sig, att de äro till stort gagn för hospitalens skötsel.

Den minskning av exspektanternas antal, som redan under 1917 gav sig tillkänna, fortsatte under redogörelseåret, då dödligheten på flertalet hospital och särskilt på några av de större, som hade mest kännning av detta års stora livsmedelssvårigheter, var avsevärd, mångenstädes dubbelt, ja t. o. m. flerdubbelt större än under vanliga förhållanden, därvid är att märka att det framförallt var bland de kroniskt, obotligt sjuka, som den stora dödligheten uppträdde. Minskningen i antalet exspektanter, som dock till en del synes hava berott därpå, att antalet ansökningar till några hospital var mindre än vanligt, uppgick till icke mindre än c:a 800. Medan exspektanterna vid samtliga hospital vid 1918 års ingång tillsammans utgjorde 3 084, hade deras antal vid samma års slut sålunda nedgått till 2 272. Frånräknas exspektanterna till 1:sta klass, bli motsvarande siffror 3 020 och 2 226. I dessa siffror ingå emellertid även de, som äro intagna å landsting eller stad tillhöriga upptagningsanstalter, som icke äro anordnade vid statshos-

¹ Kriminalasylen öppnades 1906 och säkerhetspaviljongerna resp. 1912 och 1913.

pital, vilka upptagningsanstalters sammanlagda platsantal, Stockholms stads sinnessjukhus å Långbro medräknat, uppgår till c:a 1,300. Nedanstående tablå utvisar antalet exspektanter till allmän klass å de olika hospitalen vid början och vid slutet av år 1918:

Exspektanternas antal	$\frac{1}{2}$ 1918:	$\frac{1}{2}$ 1919:
Stockholms hospital	5 m. o. 6 k.—	5 m. o. 6 k.
Uppsala hospital och asyl	454 m. o. 613 k.—	271 m. o. 629 k.
Nyköpings hospital	18 m. o. 12 k.—	16 m. o. 1 k.
Vadstena hospital	169 m. o. 120 k.—	106 m. o. 14 k.
Växjö hospital	72 m. o. 31 k.—	42 m. o. 30 k.
Växjö kriminalasyl	11 m.	— 14 m.
Västerviks hospital	153 m. o. 108 k.—	96 m. o. 119 k.
Visby hospital	3 m. o. 2 k.—	2 m. o. 4 k.
Lunds hospital och asyl	70 m. o. 205 k.—	182 k.
Malmö asyl	2 m. o. 2 k.—	
Göteborgs hospital	15 m. o. 24 k.—	15 m. o. 25 k.
Vänersborgs hospital	172 m. o. 171 k.—	77 m. o. 139 k.
Kristinehamns hospital	103 m. o. 58 k.—	50 m. o. 13 k.
Säters hospital	182 m. o. 68 k.—	147 m. o. 37 k.
Härnösands hospital	47 m. o. 32 k.—	37 m. o. 35 k.
Östersunds hospital	92 m.	— 79 m.
Piteå hospital		—

Som synes har exspektantsiffrans minskning varit genomgående vid nästan alla hospitalen och förutom Piteå hospital och Östersunds hospitals kvinnoavdelning, vilka redan förut saknade exspektanter, blev även dels Nyköpings hospitals kvinnoavdelning och dels Lunds hospitals mansavdelning (som å sina asylavdelningar hade en enorm dödlighet, medan densamma å dess hospitalsavdelningar icke var påfallande stor) under 1918 fri från exspektanter. Praktiskt sett gäller detsamma om Vadstena hospitals kvinnoavdelning, då det fåtal exspektanter, som här fanns vid årets slut, voro dels sinnesslöa och dels sinnessjuka, som för tillfället icke voro i behov av anstaltsvård. I själva verket funnos vid mina resp. besök å flera av de nu nämnda hospitalen ett avsevärt antal lediga platser, nämligen vid Piteå hospital ett 20-tal, vid Vadstena hospitals kvinnoavdelning över ett 30-tal och vid Lunds hospitals och asyls mansavdelning icke mindre än c:a ett 60-tal. I anledning härav föreslog jag överflyttningar till de två sistnämnda hospitalen av kvinnliga resp. manliga patienter från andra hospital, som voro väl i behov av någon evakuering.

Förutom å de ovan nämnda var vid ännu ett hospital, nämligen Vänersborgs hospital, antalet intagna vid mitt besök avsevärt lägre än den fastställda beläggningssiffran, vilket emellertid berodde därpå, att alla öppendörrpaviljongerna (två å manssidan och en å kvinnoavdelningen) i bränslesparingssyfte voro utrymda. Likaledes hade under förra delen av året öppendörrpaviljongen vid Växjö hospital av samma orsak varit utrymd, men hade därunder

i stället en avdelning å kvinnosidan varit tagen i anspråk för manliga patienter, medan de förut å denna avdelning vårdade kvinnliga patienterna flyttats till den kvinnosidan tillhörande länsparvilljungen, där plats kunde beredas dem efter den ökning i antalet platser, som inom denna erhållits genom den föregående år vidtagna ändringen att aptera även nedre våningen, som förut varit öppendörravdelning, till övervakningsavdelning.

Att icke endast nära nog alla exspektanterna försvunnit vid Vadstena hospitals kvinnosida (medan deras antal vid årets början uppgick till 120) utan här vid mitt besök därjämte funnos lediga platser, hade sin förklaring i det förhållandet, att större delen av det s. k. B-komplexet å kvinnosidan (d. v. s. de till denna hörande byggnaderna, som ligga utanför det gamla klosterområdet) föregående år varit utrymt men nu åter blivit taget i bruk efter genomgången modernisering, bestående bl. a. i anordnandet av centraluppvärming, de förutvarande stora vaksalarnas uppdelning i flera mindre samt den gamla cellavdelningens omändring till en modern övervakningsavdelning. I övrigt hade nya övervakningsavdelningar — varav det blivit större behov på grund av det ökade antalet sängliggande som den stora sjukligheten medfört — blivit anordnade vid ett flertal hospital, såsom Piteå hospital, Östersunds hospital, Vänersborgs hospital, Lunds hospital och asyl, o. s. v.

Från granskningen av intagningshandlingarna är — fränsett den gamla, årligen återkommande anmärkningen rörande Stockholms hospital, att intagning enligt sinnessjukstadgans § 31 mom. 2 äger rum även i sådana fall, där patienten icke visat sig vådlig för sig eller andra — endast att nämna, att läkarbetyget i några fall, anmälda till olika hospital, vid ansökans ingivande varit mer än en månad gammalt och att ett par andra smärre formella oegentligheter utan praktisk betydelse förekommit beträffande några intagningar å Piteå hospital. Sålunda hade en patient intagits utan bilaga B, vilket emellertid berott därpå, att han, som förut varit intagen å hospitalet och därifrån blivit utskriven till lungots-sanatorium, från detta direkt återflyttats till hospitalet. I ett annat fall, som emellertid gällde en kroniskt sinnessjuk, vilken två gånger förut vårdats å hospitalet, saknade bilagan A status præsens, och i ett tredje fall, där patienten skickats till hospital utan handlingar, hade bilagan A utfärdats påföljande dag av läkare från staden efter å hospitalet verkställd undersökning. I samtliga dessa fall förelåg behov av hospitalsvård.

Någon direkt föreskrift om utskrivning har jag under redogörelseåret icke gjort men tillstyrkt sådan i några fall. Av dessa må här nämnas följande fall, beträffande jag rådfrågades av tillf. överläkaren, som på grund av sjukhistorien var tveksam, huruvida utskrivning utan fara för hustrun kunde ske.

G. A. S., f. 1871; sedan 12:te året sotare med undantag av tiden mellan 17 och 19 års ålder, då han var i Amerika som rallare. Har ej varit benägen för starka drycker, åtminstone ej sedan han gift sig, vilket skedde 1896. Så länge hustrun känt honom, har han enligt hennes uppgift ej varit normal »i vissa fall och tidvis»; synes periodvis ha lidit av tvångsföreställningar. År 1912 fick han efter ett kraftigt

slag i huvudet under flera månader huvudvärk, blev sedan konstig, slängde sig på golvet, frågade hustrun, om hon var otrogen, och var så oredig, att han ej kände igen sina egna barn; visade sig sedan alltjämt mycket misstänksam mot alla, men i synnerhet mot hustrun. Detta tillstånd varade ett halvt års tid. I slutet av 1913 fick han ett nytt utbrott av svartsjuka, kallade hustrun »den onde», grälade ofta, sov dåligt. Vid flera tillfällen var han nu hotfull mot hustrun och slog henne även någon gång; hörde knackningar som han trodde härleda sig från hustruns älskare. Intogs i december 1913 å Göteborgs försörjningsinrättnings sinnessjukavdelning, därifrån han i juni 1914 överflyttades till Vänersborgs hospital. Under vistelsen därstädes synas svartsjukeidéerna så småningom ha vikit för andra föreställningar; trodde att han skulle hämtas från hospitalet och halshuggas och att hustrun var med därom. *Dessa föreställningar vidhöll han i över 2 års tid, tills hustrun i april 1918 besökte honom. Efter detta sammanträffande försvunno de emellertid omedelbart* och har han alltsedan dess uttalat hemlängtan. Vid inspektionen resonerade han lugnt och redigt om sina förhållanden, visade full sjukdomsinsikt och sade sig icke hysa några misstankar av någon art mot hustrun. Då även denna, som före sitt besök varit mycket rädd för honom och uttalat fruktan för hans utskrivning, efter densamma skrivit och begärt få hem honom, tillstyrkte jag hans vid mitt besök framställda begäran om utskrivning. — Enligt vad jag inhämtat, gick allt också väl efter hans hemkomst.

Som vanligt har jag vid mina inspektioner rådfrågats angående permission eller utskrivning av en del för brott straffri förklarade, som tillfrisknat eller väsentligen förbättrats. Följande till denna kategori hörande kriminalpatienter hava under redogörelseåret återfått friheten, efter det jag, eller i några fall min vikarie, antingen framställt förslag därom i resp. inspektionsberättelser eller avgivit särskilt av medicinalstyrelsen infordrat yttrande i ärendet:

1) A. E. S., f. 83, tjänsteflicka; intogs i *juli 1915 å Kristinehamns hospital* efter att ha blivit förklarad straffri för dödandet av sitt nyfödda barn omedelbart efter framfödandet, därvid hon befann sig i ett tillstånd, att hon »ej till sig visste». Å hospitalet visade hon någon affektiv avtrubning, men arbetade med flit och duglighet samt var snäll och foglig och visade inga erotiska tendenser. Såväl vid 1916 som vid 1917 års inspektion förfrågade hon sig angående möjligheten för utskrivning. I berättelsen över sistnämnda inspektion anförde jag rörande detta fall följande: »I förra inspektionsberättelsen yttrade jag, att i ett fall som detta eventuell utskrivning lämpligen borde föregås av sterilisation. Då det emellertid torde dröja, innan önskvärd lagstiftning på detta område blir verklighet, gäller det att taga i övervägande, huruvida och under vilka villkor utskrivning i detta fall dock skulle kunna ske. Då S. här icke visat några erotiska tendenser — graviditeten skall för övrigt enligt hennes egen uppgift hava förorsakats av att hon blivit våldtagen av en person hon mötte å landsvägen — och då i varje fall något brottsrecidiv icke torde vara att befara, synes mig nämligen ett kvarstannande å hospitalet — även om sterilisation ej äger rum — på längden icke vara nödvändigt, därest hon kan återvända till samhället under gynnsamma yttre förhållanden. Så synes nu vara fallet, i det hon icke för sin utkomst behöver taga tjänst, då fadern, som är jordbrukare och har en mindre gård, gjort förfrågan, om han kan få hem henne, enär han behöver hennes

arbetskraft i hemmet. När hon sålunda kan få återvända till detta, till vilket hon synbarligen också mycket längtar, anser jag mig för min del kunna tillstyrka, att hon blir försökspermitterad, därest fadern gör framställning att få taga hem henne.» Sedan sådan därpå inkommit och direktionen tillstyrkt densamma, beslöt medicinalstyrelsen den 22 dec. 1917 medgiva *försökspermission* för S. under 1 år, därvid föreskrevs att regelbundna underrättelser om hennes tillstånd skulle insändas till överläkaren. I januari 1918 lämnade hon så hospitalet och blev efter permissionstidens slut utskriven, då det meddelats att hon under hela denna tid skött sig mycket väl.

2) K. J., f. 1883, skogsarbetare, supit mycket och under rus visat våldsam lyne; begick i *november 1915 dråp å sin fader under en akut psykos*. Denna syntes ha varit över redan i slutet av påföljande månad och *i varje fall företedde J. icke några symtom å sinnessjukdom, sedan han i juni 1916 blivit intagen å Kristinehamns hospital* utan var under hela anstaltsvistelsen lugn och snäll, arbetade ordentligt och visade icke något anmärkningsvärt i sitt uppförande. I december 1916 fick han därför flytta till öppendörrpaviljongen och erhöll rättighet att gå fritt på området. I berättelsen över min i oktober 1917 verkställda inspektion av här ifrågavarande anstalt yttrade jag beträffande detta fall följande: »Fastän denne patient nu varit symtomfri alltsedan förra årets början, synes mig dock vara skäl, att hans försökspermission uppskjutes till våren, då det torde vara fara värt att skogsarbetet, varåt han tänker, liksom förut, ägna sig, under vintern är förenat med så pass stora besvärligheter, att det ej kan vara lämpligt att den från sinnessjukhus utskrivne börjar därmed under denna årstid. I övrigt bör, i betraktande av det supiga levnadssätt denne patient tidigare fört, vederbörande nykterhetsnämnd, då han lämnar hospitalet, bli underrättad härom med anmodan ombesörja att han icke får rättighet inneha motbok för inköp av spritdrycker.» Under denna förutsättning och på villkor att regelbundna rapporter angående J:s tillstånd och uppförande lämnades överläkaren, beslöt medicinalstyrelsen den 7 maj 1918 bifalla av direktionen gjord framställning om *försökspermission* för J. under 1 år. Då J. enligt de ingångna meddelandena under hela denna tid skött sig mycket väl, blev han därpå efter permissionstidens utgång definitivt utskriven.

3) K. O. P., född 1891, bondson; alltsedan 11:e året visat sig besynnerlig till lynnet, omväxlande deprimerad och exalterad med bråkigt och häftigt lyne. Blev i februari 1912 anhållen för dels i samma månad begånget hemfridsbrott och dels i slutet av 1910 förövat olovligt tillgrepp. Efter att ha förklarats straffri såsom havande varit sinnessjuk vid båda de ifrågavarande tillfällena, intogs han i *oktober 1913 å Växjö kriminalasyl*. Vid ditkomsten var han fullt ordnad och redig samt visade fullständig sjukdomsinsikt; då han icke heller under sin fortsatta vistelse därstädes visade några symtom av sinnessjukdom, föreslog jag hans överflyttning till Kristinehamns hospital för att han därifrån lättare skulle kunna permitteras till sitt inom denna anstalts upptagningsområde belägna hem. Då denna överflyttning i april 1915 ägde rum, hade han emellertid månaden förut fått en exaltations-

period, vilken upphörde först fram på sommaren; i augusti 1915 var han emellertid så återställd, att han fick flytta till öppendörrpaviljongen och var sedan alltjämt stillsam, snäll och skötsam. Då P. vid mitt besök å Kristinehamns hospital i oktober 1917 sålunda varit *symtomfri över 2 år*, förordade jag, trots den labilitet i psyket han ute i friheten visat, att han nästa vår finge bli försökspermitterad, därest han kunde få komma hem till fadern, som är hemmansägare. Mot villkor att vederbörlig tillsyn ägnades honom och regelbundna rapporter angående hans tillstånd och uppförande lämnades överläkaren, beslöt medicinalstyrelsen den 7 maj 1918 ock bifalla av direktionen gjord framställning om *försökspermission* för P. under 1 år. Då P. enligt de ingångna rapporterna under hela denna tid skött sig väl, blev han därför efter permissionstidens utgång definitivt utskreven.

4) O. O., f. 1885, dräng, liksom den föregående en periodiker med långa fritider; under en sjukdomsperiod begick han i november 1909 hemfridsbrott och olovligt tillgrepp och *intogs i mars 1910 å Uppsala hospital*. Under det första året av sin vistelse därstädes hade han upprepade orosperioder, men var därefter från januari 1911 till december s. å. symtomfri och i god sinnesjämvikt. Sistnämnda månad fick han åter en orosperiod, som dock endast var av lindrigare art och gick över på ett par veckor. Sedan var han, med undantag av en kortvarig lindrig orosperiod i januari 1913, symtomfri, tills han i juli 1913, med medicinalstyrelsens medgivande, blev permitterad på ett år.¹ Vid utgången av permissionstiden blev denna, på begäran av vederbörande kommunalnämnd, förlängd på ytterligare 1 år. Under denna tid sjuknade O. (i mars 1915) åter, därvid medicinalstyrelsen förordnade, att han skulle intagas, i stället för å Uppsala hospital, å Östersunds samma år öppnade hospital, i vars närhet han hade sin hemort. Intagen därstädes i april 1915, var han redan i juni s. å. så återställd, att han kunde börja delta i utarbete. Då han vid min i december 1915 verkställda inspektion alltjämt var kry och duktig, förordade jag att han, därest ej nytt sjukdomsfall dessförinnan inträffade, skulle få bli utskreven påföljande försommar. Dessförinnan fick han emellertid (i februari 1916) efter ett kort depressivt initialstadium åter en ny exaltationsperiod, vilken dock räckte endast c:a 2 månader, så att han i april s. å. åter var symtomfri; därefter var han i god jämvikt och arbetade ordentligt. I berättelsen över min i juli 1917 verkställda inspektion av Östersunds hospital yttrade jag med anledning härav om fallet följande: »Då *detta goda tillstånd räckt i c:a 1 1/4 år*, synes mig fortsatt vistelse å hospitalet ej vara indicerad, i all synnerhet som mannen ifråga har sin hemort strax utanför Östersund. Han upplyser, att han när som helst kan få komma till sin sväger, som vill ha honom i sitt arbete. — Då återintagning å hospitalet i detta fall naturligtvis icke bör äga rum utan att nytt sjukdomsfall inträder och detta givetvis bör styrkas genom nya ansökningshandlingar, är det ju alla skäl, att denne konvalescent blir utskreven utan föregående permission, därvid emellertid kommunen bör få löfte

¹ Fallet är i min årsberättelse 1913 omnämnt under nr 7 bland straffri förklarade, som det året återfingo friheten.

om att O. efter eventuellt nytt sjukdomsutbrott blir *omedelbart* intagen, så snart ansökan med bilagan A blivit ingiven. I själva verket finnes ej något skäl, att denne periodiker, som under sina intervall icke har några kriminella böjelser, vid intagning för eventuellt kommande sjukdomsanfall skall tillhöra rubriken kriminalpatienter och erhålla avgiftsfri vård. Sedan direktionen därpå i februari 1918 beslutat O:s utskrivning, godkände medicinalstyrelsen 18 mars s. å. detta beslut, men anmodade samtidigt direktionen att rikta en skriftlig uppmaning till vederbörande målsman att, därest O. skulle återfalla i sinnessjukdom, omedelbart ingiva ansökan om hospitalsvård för honom.

5) K. A. J., född 90, kolareson, dövstum. År 1907 utexaminerad från dövstumskola, arbetade han sedan dels som snickare och skomakare och dels med skogsarbete samt visade ett mycket gott uppförande, tills han våren 1908 insjuknade i influensa, från vilken tid han blev synnerligen olydig och konstig i sitt uppförande. I augusti s. å. blev han häktad för att han tillägnat sig dels en velociped och dels ett fickur. Sedan fängelseläkaren förklarat, att i fängelset hos J. intet iakttagits tydande på sinnessjukdom, blev han den 1 dec. 1908 för observation intagen å Uppsala hospital. Där visade han emellertid en manisk exaltation, som varade till sommaren 1909, varefter en lugn period inträdde, under vilken sinnesjämvikten dock var labil. I slutet av 1910 började en ny manisk period med då och då en dag av exaltation, vilken sedermera fram på våren 1911 blev mera regelbundet uttalad för att mot slutet av året avklinga, så att J., då han efter Sätters hospitals öppnande i mars 1912 överflyttades till denna anstalt, var i full sinnesjämvikt. *Under alla de år, J. därpå vistades å Sätters hospital, fick han intet nytt sjukdomsanfall*, utan var stillsam och foglig samt arbetade ordentligt (var alltsedan slutet av 1912 hantlangare åt muraren). Vid 1916 års inspektion begärde J. att bli utskrivnen, men uttalade jag därvid den uppfattningen, att — då J. på grund av sin dövstumhet knappast torde kunna reda sig helt på egen hand, vartill komme risken av ett nytt sjukdomsutbrott, om han komme under ogynnsamma yttre förhållanden — det som villkor för utskrivningen borde förutsättas, att J. hade någon släkting, hos vilken han kunde få bostad. Sedan en broder till J. lovat att öva nödig tillsyn över honom under en eventuell permission, gjorde direktionen framställning om sådan, med anledning varav medicinalstyrelsen den 22 december 1917 beslöt att medgiva en *försökspermission* å 6 månader. Då J., som lämnade hospitalet den 3 januari 1918, under permissionstiden befann sig i god sinnesjämvikt, arbetade regelbundet samt skötte sig på tillfredsställande sätt, blev han vid permissionstidens slut definitivt utskrivnen.

6) P. S. O., f. 94; erhållit vanlig folkskolundervisning, som han med lätthet lär ha inhämtat, och konfirmerades vid 15 års ålder, varefter han periodvis sysslade med brädgårdsarbete, därvid boende kvar i hemmet. Redan i sept. 1907, alltså vid 13 års ålder, visade han *första gången tecken till sinnessjukdom*; han hade därvid några dagar näringsvägran och var någon tid folkskygg. Från påsktiden 1908 under två månader ny period, därunder han var bråkig, äventyrlig och något folkskygg. Våren 1909 liknande symtom, därunder han i hemmet snattade mindre penningbelopp. Även under de två

följande åren återkommo symtomen vid ungefär samma tidpunkt som förut, men utvecklade sig nu till starkare oro; härunder förskingrade han år 1910 från fadern 20 kronor och började i april 1911 snatta från grannarna. Från denna tid 1 à 2 gånger årligen perioder å ett par eller några månader, därunder han, från att *under de tider, han varit frisk, ej hava företett något som helst anmärkningsvärt*, i flera avseenden helt förändrades: han blev orolig, kunde ej företaga sig något ordnat arbete, led av dålig sömn och ojämn matlust, var häftig till lynnet, grälsjuk och retlig, svor, skrek och stimmade, pratade ibland nästan oavbrutet under flera timmar, utfor i hotelser mot omgivningen och begick allehanda ofog och oförståndiga handlingar, ljög och stal från både föräldrarna och främmande personer, var vårdslös med eld och förde ett kringströvande liv. Sedan han upprepade gånger begått stöld med eller utan inbrott, blev han våren 1912 tilltalad härför, men frikändes, sedan medicinalstyrelsen förklarar den möjligheten icke kunna uteslutas, att O., som periodvis lidit av sinnessjukdom, varit sinnessjuk vid begäendet av åtalade brott. Sedan O. på våren 1913 därpå åter kommit i en orosperiod, utfärdades på sommaren s. å. bilagan A för hans intagning å sinnessjukanstalt, men synes detta ej ha skett. Sedan O. åter kommit i jämvikt, arbetade han på olika ställen, tills han i april 1915 fick en ny orosperiod, därunder han begav sig ut på vandring och därvid begick en velocipedstöld. Häktad härför, blev han i *juli 1915 intagen å Uppsala hospital för observation*. Här var han till en början deprimerad, nattetid understundom orolig och ängslig, men blev sedermera exalterad och bråkig, vilken period återigen efterträddes av nedstämdhet, som dock huvudsakligast synes hava motiverats av längtan att få komma hem. I november 1915 hade han emellertid kommit i jämvikt och fick börja på utarbete. Då han på allt sätt uppförde sig väl, började han i februari 1916 få gå fritt på söndagarna ävensom ibland ensam göra besök i staden. Den 29 juli 1916 avvek han emellertid från anstalten och begav sig hem. Direktionen gjorde då framställning om hans permission, men beslöt medicinalstyrelsen — av hänsyn till konsekvenserna av medgivande åt en avviken kriminalpatient att utan vidare få stanna hemma — att O. skulle återföras till hospitalet. Han återkom den 30 september 1916, var då lugn men nedstämd över återförandet. Följande månad visade han emellertid mindre god jämvikt, uppträdde snäsigt och egensinnigt. I november blev hans uppförande bättre och lynnet jämnare, varför han fick börja deltaga i utarbetet. Den 27 november lämnade han emellertid arbetslaget och avvek från området, sökte plats på landet, men återvände till hospitalet, då han ej kunde få någon. Därefter fick han stanna inne, visade sig nu trög och slö, kunde ej förmås hjälpa till med något arbete, var snäsigt och retlig mot medpatienterna, av vilkas tillhörigheter han gärna ville snatta till sig. I mitten av december var han emellertid åter i bättre jämvikt samt foglig i sitt uppträdande. Vid min då verkställda inspektion av anstalten begärde han att få komma hem, om vilken framställning jag emellertid i min inspektionsberättelse yttrade, att fastän det är upplyst, att O. har ett gott föräldrahem, som vill mottaga honom, och han genast efter hemkomsten kan

få arbete — enligt egen uppgift blev han, då han återfördes till hospitalet, tagen från brädgårdsarbete, på vilket han förtjänade 5 å 6 kronor om dagen — synes det dock, med hänsyn till de täta perioder han företett, vara lämpligast att han icke blir permitterad, förr än han under något längre tid visat jämvikt i sinnesstämningen.» — *Under hela år 1917*, med undantag av de två första veckorna, var O. vid *god sinnesjämvikt* och uppförde sig fullt oklanderligt, fränsett att han en gång tillsammans med en annan patient utsträckte sin promenad till några timmar över det tillätna, en förseelse, varöver han ådagalade tydlig ånger. Då O. visade ovanligt stark hemlängtan och fadern upprepade gånger skriftligen gjort förfrågan, när han kunde få hem sin son, beslöt direktionen — sedan fadern lämnat intyg av innehåll att sonen erhåller bostad i hemmet, att arbete omedelbart anskaffas åt honom, att motbok för inköp av spritdrycker ej under permissionstiden innehas av fadern och att denne förbinder sig att lämna månatliga rapporter om sonens tillstånd — en framställning om 6 månaders *försökspermission*. Sedan denna av medicinalstyrelsen beviljats, lämnade O. i juli 1918 hospitalet. Då han enligt de till överläkaren ingångna meddelandena under hela permissionstiden skötte sig oklanderligt, blev han därpå efter dennas utgång definitivt utskriven.

7) K. V. R. S., född 1899, f. trafiklev; har från barndomen företett vissa moraliska defekter, såsom lögnaktighet och opålitlighet, varemot han haft god intelligens; började röka redan vid 9 års ålder och förtära spritdrycker vid 14 års ålder. Häktad för i slutet av *november 1916* och början av *april 1917* begångna förfalskningsbrott, blev han för observation hänvisad till Östersunds hospital, men kunde, då han i fängelset insjuknade i paratyfus, först i oktober 1917 överflyttas till hospitalet. Av den därstädes verkställda utredningen framgick, att brotten blivit begångna under en manisk sjukdomsperiod, som sannolikt börjat redan i oktober 1916 och avklingat under vistelsen i fängelset. Fränsett att S. i januari 1917 under en veckas tid i samband med dålig sömn föreföll något nedstämd och retlig — vartill orsaken av överläkaren förmodades vara de intensiva intelligens- och sensibiliteitsprövningar, som vid denna tid företogos med honom — företedde S. under vistelsen på hospitalet icke vare sig några stämningsrubbnings eller andra symtom å sinnessjukdom och icke heller besvärades han härunder av huvudvärk, varav han tidvis mycket lidit de närmast föregående åren, då han mycket var uppe om nätterna. Däremot företedde han hysteriska stigmata och visade vid ett par tillfällen även oärlighet samt syntes också taga det brott, han under sjukdomen begått, alltför lätt. I maj 1918 beslöt direktionen utskriva S. och begärde godkännande av detta beslut hos medicinalstyrelsen. I det av mig i ärendet infordrade yttrandet, som jag avgav, efter att i juli 1919 ha besökt hospitalet i fråga, anförde jag rörande detta fall följande: »Att S. icke längre kan kvarhållas å hospital, synes mig uppenbart, då han *icke på över 1 år visat några symtom å sinnessjukdom* och då den hos en hysteriker icke sällsynta moraliska ovederhäftighet, S. företer, i och för sig icke kan anses indicera hospitalsvård. Det kan då ifrågasättas, huruvida han bör utskrivas direkt eller först permitteras. Vid mina överväganden härom har jag kom-

mit till samma uppfattning som den av överläkaren vid inspektionen framhållna, nämligen att utskrivning utan föregående permission i detta fall är att föredraga, då det, även om S. efter återhållen frihet skulle uppföra sig mindre väl, icke låte sig göra att återtaga honom till hospitalet, med mindre intyg om förnyat utbrott av sinnessjukdom förelåge, då han, såvitt jag kan finna, måste betraktas som i lagens mening tillräknelig, därest han i sitt nuvarande tillstånd efter utskrivning beginge någon brottslig handling. I enlighet med min hemställan blev beslutet om S:s utskrivning också av medicinalstyrelsen den 22 juli 1918 godkänt.

8) G. L., född 1895; *intogs den 3 juni 1917 å Vadstena hospital* för observation, med anledning därav att han under tjänstgöring vid regemente, vid vilket han hösten 1915 tagit värvning på 3 år, ur låst skåp tillägnat sig kläder och börs. Redan den närmaste tiden före det han skulle börja å regementet hade han visat sig konstig och besynnerlig; här kände han sig yr och hade en natt synhallucinationer. Han fick då två veckors permission till hemmet, där han visade sig orolig och gick uppe om nätterna, talade ordigt och tyckte det viskade i öronen på honom. Efter återkomsten till regementet blev han för kortare tid (29 augusti—6 september 1916) intagen å sjukhuset för »neurasteni». I februari 1917 vårdades han å sjukhuset för lunginflammation och blev den 6 mars ånyo där intagen för lungsjukdom, enär han klagade över håll, men blev han, då intet objektivt från lungorna kunde konstateras, den 20 mars åter utskrivnen under diagnosen: »nervositet». Den 31 mars 1917 gjorde han sig skyldig till det tillgrepp, som föranledde hans intagande å Vadstena hospital. Vid inkomsten dit visade han sig mycket frånvarande och fullt obekymrad om allt, var betydligt hämmad, talade ej spontant, var mycket långsam i sina rörelser och måste hjälpas med avklädningen. Så småningom blev han mera meddelsam samt naturlig i tal och sätt. I augusti 1917 kunde han börja att hjälpa till å avdelningen, var villig och duktig i arbetet, men visade fortfarande en påfallande likgiltighet och frågade nästan aldrig, när han kunde få komma ut. Så småningom började han emellertid att flitigt brevväxla med hemmet och att yppa hemlängtan. I september 1918 begärde han ivrigt att få resa hem, därvid han fick det besked, att frågan skulle upptagas till prövning vid min förestående inspektion. Vid det samtal, jag vid denna hade med L., visade han full sjukdomsinsikt och kunde redogöra för de sjukdomssymtom, han under olika perioder haft, uppgav att han under de dagar, han före förflyttningen till hospitalet satt i arresten, hört mycket röster, vilka å hospitalet dock snart försvunno, men att han under den första tiden av vistelsen å hospitalet varit »oklar i huvudet» och »ej haft reda på sig». Sedan han klarnat, var han länge rädd för att han skulle få straff och komma tillbaka till fängelset. Föreställningen härom »satt länge kvar», men ansåg han sig vid tidpunkten för inspektionen (början av dec. 1918) ha varit fullt frisk 1 år. I själva verket hade han *icke heller under hela år 1918 visat något anmärkningsvärt undantagandes en till en början kvarstående indolens, som dock efter hand alltmer försvann*; han skötte sedan sitt arbete synnerligen väl och vi-

sade sig mycket pålitlig. Vid sådant förhållande kunde jag icke finna någon anledning att L. längre kvarhöllas å hospitalet, i all synnerhet som han hade hem att komma till och föräldrarna även uttalat sin önskan att få hem honom, utan tillstyrkte jag därför att L. nu finge bli försökspermitterad. Av direktionen därpå gjord framställning om 4 månaders *permission* för L. bifölls ock av medicinalstyrelsen, varefter L. i slutet av december 1918 lämnade hospitalet. Efter permissionstidens slut blev han sedan definitivt utskrivnen, då han enligt faderns upplysning under denna skött sig väl och förefallit fullkomligt frisk samt de sista månaderna haft plats som dräng.

9) J. E. P. D., f. 1887; började redan i unga år missbruka alkohol och har i allmänhet »supit så ofta han kommit åt»; har 5 gånger blivit dömd för stöld, första gången 1905 (alltså vid 18 års ålder) och därpå 1909, 1911, 1913 och 1914. Enligt egen uppgift *sjuknade han i fängelset första gången år 1913*, då han blev nedstämd och grubblade över straffet och över att han skulle sköta sig så illa, att han ständigt skulle komma i fängelse; han var rädd för allting och tyckte att fängelsedirektören ville honom ont, men skulle enligt uppgift vid denna tid icke ha haft några hallucinationer. Han vårdades några veckor åt gången å fängelsets (i Härnösand) sinnessjukavdelning och var enligt egen mening frisk, då han i april 1914 efter strafftidens slut blev frigiven. Nästan omedelbart begick han ny stöld, för vilken han blev dömd. Efter en månads tid började han nu höra röster, som hotade honom till livet. Han intogs då en vecka å sinnessjukavdelningen — avtjänade även nu straffet vid fängelset i Härnösand — och fick därpå en tid sällskap i cellen, varunder rösterna upphörde. Efter det han avtjänat ca 6 å 7 månader av strafftiden, uppträdde rösterna emellertid på nytt, vartill nu även kommo synhallucinationer; såg en kväll en konstapel utanför sitt cellfönster med revolver i hand för att skjuta honom. Han vårdades nu åter å sjukavdelningen, denna gång i 3 månader; oaktat han ej kommit till insikt om det sjukliga i sina förmimmelser, blev han därpå ånyo flyttad till cell, där rösterna snart på nytt började och som förut rörde sig om, hur han skulle plågas. Under de sista månaderna av fängelsetiden hade han sällskap i cellen, varunder rösterna försvunno, men han kände sig dock ej fullt frisk, utan var ännu orolig och grubblande, då han i oktober 1915 blev frigiven. Efter några dagars svårt alkoholmissbruk uppträdde rösterna åter (»de hänskrattade och hotade honom»). De voro dock försvunna, då han i november s. å. häktades för en ny stöld. Efter ca 1½ veckas cellvistelse blev han åter nedstämd och grubblande, grät och ville taga livet av sig, och efter en månads tid inställde sig även rösterna på nytt (de talade om straffet och rannsakingen och att han skulle få minst 3 å 4 år). Sedan han en tid haft sällskap i cellen, försvunno dock rösterna åter. Då han i maj 1916 — efter att ha blivit förklarad straffri för den sista stölden — blev intagen på hospitalet, hade han fortfarande den föreställningen, att allt vad han hört varit verklighet. Under första tiden av sin vistelse på hospitalet hade han ett par gånger förstämningstillstånd i samband med tillfälligt hallucinerande; sålunda tyckte han sig en dag i juli 1916 höra, att han skulle dödas, där-

vid han samtidigt såg en av läkarna i tvättställets avloppsrör; var då ängslig och ruvande; vidare begärde han en dag i slutet av september s. å. att få flytta till övervakningsavdelning, enär han kände, att han skulle bli sjuk igen, låg då tyst och grubblade ett par dagar, »tyckte att människorna omkring honom voro döda». Efter sistnämnda tid hade han icke vare sig förstämningstillstånd eller hallucinationer, men visade sig alltjämt mycket lättretlig och kinkig till humöret, klagade ofta över maten samt var föga ut hållig i arbetet, med vilket han allt emellanåt växlade. Sätillvida förbättrades emellertid hans psykiska tillstånd under det första året av vistelsen å hospitalet, att han så småningom kom till insikt om hallucinationernas verkliga natur. Alltifrån våren 1917 hade han sålunda korrigerat alla på dessa beroende falska föreställningar han tidigare hyst. Vid min i juli 1917 verkställda inspektion av Östersunds hospital var D. sålunda symtomfri, men ansåg jag mig då likväl böra ställa mig avvisande till hans framställning om utskrivning, då sådan, i fråga om en person med de kriminella tendenser D. visat, efter mitt förmenande bör äga rum först efter längre tids psykisk hälsa. Under det år, som förföt till min nästa inspektion av anstalten (i juli 1918), visade D. icke några psykotiska symptom, undantagandes en viss affektlabilitet, som dock framträdde mindre denna tid än under den första tiden av anstaltsvistelsen. Däremot hade han även å hospitalet visat kriminella tendenser, i det han, som alltsedan hösten 1916 i regel varit »frigångare», i början av 1918 tillgrep en kamera och även misstänktes hava tillägnat sig ett par av anstaltens skidor och därmed skidat över sjön. Han blev då flyttad till slutna avdelning, varöver han visade sig retlig och vresig. Natten mellan den 2:a och 3:e februari rymde han, därvid han — enligt vad han sedermera upplyst — begagnade sig av en nyckel han en gång hittat och som han därefter haft förvarad insydd i rockuppslaget. Till en början hade han, efter sålunda olovligt återvunnen frihet, arbetat men snart åter börjat suppa och i rusigt tillstånd begått inbrott, därvid han tagit 75 kronor och varje handa klädespersedlar. Den 3 mars 1918 hade han blivit återförd till hospitalet, därvid han som orsak till rymningen uppgav, att han tyckte sig höra personer tala om att han nog komme att skickas till säkerhetspaviljong. Huru härmed förhållit sig, hade icke kunnat utrönas, men utslutet vore ju ingalunda, att någon skötare kunnat fälla ett sådant yttrande med anledning av den kriminella handling D. å hospitalet begått. Då D. visat sig synnerligen känslig för alla tvångsåtgärder, hade han åter fått gå fritt på området. — I min berättelse över sistnämnda inspektion uttalade jag mig rörande D:s även då framställda begäran att få bli utskriven på följande sätt: »I detta fall gäller det först att avgöra, huruvida det skulle kunna anses berättigat att med hänsyn till D:s konstitutionella tillstånd på längden kvarhålla honom å sinnessjukanstalt, i vilket fall det, till förhindrande av förnyad rymning, givetvis bleve nödvändigt att överflytta honom till säkerhetspaviljong. Jag kan emellertid icke finna, att de abnorma karaktärsdrag (såsom affektlabilitet och hållningslöshet), D. otvivelaktigt företer, äro av den grad, att en sådan behandling är indicerad, utan håller jag före, att D.,

därest han i sitt nuvarande tillstånd begår ett nytt brott, måste betraktas som i lagens mening tillräknelig (må sedan vara att hans labila psyke icke mera synes tåla den vanliga formen för straffverkställighet). Med denna uppfattning kan jag ej komma till annat resultat än att D., då han nu sedan mer än 1 år varit fullt tillfrisknad från den psykos, varav han i fångelset drabbats, bör få lämna hospitalet, och synes mig därvid icke vara skäl att börja med permission, då jag med min ovannämnda uppfattning av fallet icke kan finna, att det vore berättigat att återtaga D. å hospitalet, med mindre det genom nya intagningshandlingar bleve styrkt, att han drabbats av ett nytt anfall av sinnessjukdom.» På dessa skäl ansåg jag mig sålunda böra tillstyrka en eventuell framställning om utskrivning av D. När sådan sedan blivit av direktionen beslutad, godkände medicinalstyrelsen den 4 november 1918 utskrivningen med den motivering, att D., därest han i sitt dåvarande tillstånd beginge ett nytt brott, måste betraktas som i lagens mening tillräknelig.

10) A. K., f. 1863; änka år 1900 har hon sedan dess brukat berusa sig med spritdrycker och vid sådana tillfällen visat benägenhet för tjuvnad; har sålunda under åren 1902—1913 icke mindre än 8 gånger blivit dömd för stöld, därvid strafftiden varierat från 4 månader upp till 2 år. Under fritiderna mellan fängelsejourerna vistades hon emellanåt å ett skyddshem, där hon ansågs abnorm. I fångelset hade hon ofta varit besvärlig: »butter, häftig och ilsken». Det sista straffet avslutade hon den 13 augusti 1915 och den 27 oktober s. å. uppträdde hon berusad i en affär i Göteborg samt tillgrep därvid en paraply. Häktad härför begärde hon att hennes sinnesbeskaffenhet måtte bli undersökt. I fångelset visade hon en depression, som tydligen måste anses ha överskridit gränsen för det fysiologiska, samt företedde minnesluckor, som visserligen ibland föreföllo fängelseläkaren överdrivna men vid andra tillfällen trovärdiga; vidare skildrade hon »anfall» hon haft, vilka enligt fängelseläkarens mening snarast talade för hysteriska absenser, om ock spritens bidrag till förvirringen därmed icke vore utesluten. För fortsatt observation intogs hon den 24 februari 1916 å Växjö hospital. Här visade hon ett tydligt hysteriskt temperament, men uppfattades i övrigt vissa symtom, hon här företedde, såsom sömnlöshet, huvudvärk och svindelkänsla (samt minnesrubbningsar, där de verkligen voro sådana och icke avsiktliga osanningar) sannolikt vara prodromalsymptom till en dementia paralytica, då hon varit luetiskt infekterad och cerebrospinalvätskan gav positiv Wasserman. Då även medicinalstyrelsen på grund av undersökningsresultatet förklarade, att K. med största sannolikhet varit sinnessjuk vid det sista brottets begående, blev hon förklarad straffri härför. Därefter överflyttades hon till Göteborgs hospital. Här var hon till en början butter och vresig, vägrade i början av mars 1917 att stiga upp och ville ej äta något med anledning av de inskränkningar i utspisningen, som ransoneringen medförde, men efter mitten av samma månad var hon vid gott lynne, lugn, stilla och arbetsam. Några symtom, som tydde på utvecklingen av en dementia paralytica, företedde hon ej under den tid, hon vistades å Göteborgs

hospital. Sedan hennes förmyndare gjort framställning om tillåtelse för henne att, efter någon kortare tids vistelse å ett lantligt vilohem, få komma till sin på landet belägna hemtrakt för att där försörja sig med sömnad, blev hon med medicinalstyrelsens medgivande den 1 juli 1918 *permitterad* under 6 månader. Efter utgången av denna tid blev hon därpå definitivt utskriven.

11) O. J., f. 77, affärsman; hade redan i tidiga ungdomen fått smak för rusdrycker och sedan med kortare avbrott omätligt missbrukat sådana; även i övrigt varit hållningslös och försökt sig på en mångfald olika affärer och yrken, varit rik på projekt, men omdömeslös i sina beräkningar; även mycket intresserat sig för varjehanda uppfinningar och trott sig kunna lösa perpetuumproblemet. År 1904 skrev han flera falska växlar och blev härför dömd till 2 år och 8 månaders straffarbete. Under avtjänandet av detta straff blev han sinnessjuk med självanklagelseidéer, religiösa grubblerier, förföljelseidéer (magnetiskt inflytande) och psykomotoriska hallucinationer. Han intogs då i december 1906 (fem dagar före strafftidens utgång) å Göteborgs hospital, där han vårdades, tills han 1908 avvek. Under vistelsen å hospitalet fortsatte hallucinationerna (i form av hånfulla tillmälen); efter avvikandet därifrån var han tidvis fri från dem, men då han åter började suppa, framträdde de på nytt tydligt. I en dylik period begick J. ånyo förfalskningsbrott. Häktad härför plågades han i fängelset mycket av hallucinationerna. Den 16 augusti 1917 blev han i och för observation ånyo intagen å Göteborgs hospital. Resultatet av undersökningen därstädes blev, att J. vore en psykopatisk personlighet av svindlaretyp med så starkt psykotiskt inslag, att han vid de åtalade gärningarnas begående varit berövad förståndets bruk. Med anledning härav straffriförklarad, var J. under den fortsatta vistelsen å hospitalet, där hallucinationerna snart försvunno, stillsam och i allo ordnad i sitt uppträdande men företedde vissa drag av omdömeslöshet med paranoisk anstrykning. Den 15 februari 1918 avvek J. från hospitalet. Han återvände därvid till hemmet, och begärde hustrun, som fann honom kry och duktig, att han skulle få stanna hemma. I anledning härav beslöt direktionen att utskriva J., vilket beslut dock av medicinalstyrelsen ändrades därefter, att han fick *permitteras under 1 års tid*. Efter utgången av denna tid begärdes genom Konungens befallningshavande upplysningar om J:s tillstånd och uppförande. Av dessa framgick, att J. på sista tiden åter börjat missbruka spritdrycker. Då överläkaren icke fann detta förhållande vara någon anledning att återföra J. till hospitalet, gjorde han framställning om dennes utskrivning, vilken nu åter av direktionen beslöts. Icke heller denna gång blev emellertid detta beslut godkänt av medicinalstyrelsen, som i dess ställe till direktionen den 30 juni 1919 avlät en skrivelse, däri bl. a. anfördes: »Enär av överläkaren G. den 11 oktober 1917 avgivna utlåtandet angående J:s sinnesbeskaffenhet det visat sig, att de hos J. påvisade hallucinationer, som icke torde varit utan inflytande på hans brottsliga handlingar, tydligare framträtt under spritmissbruk och sådant för närvarande enligt ingångna upplysningar synes föreligga, har styrelsen

ansett önskvärt, att J., innan ärendet angående hans utskrivning av medicinalstyrelsen avgöres, bleve av överläkaren vid anstalten undersökt». För detta ändamål anmodades direktionen ombesörja J:s inställelse å hospitalet, vilken därpå ägde rum den 25 september 1919. Vid den nu verkställda undersökningen fann överläkaren J:s tillstånd vara oförändrat sådant det var vid hans avvikande den 15 februari 1918. Efter hans återintagning å hospitalet skrev hustrun bevakande brev att få hem sin man, som väl försörjt sin familj, något som även intygades av de närmaste grannarna. Enligt upplysning från vederbörande landsfiskal hade J. vissa tider och då ofta flera dagar i veckan besökt Karlstad, sannolikt i »motboksaffärer», och därvid brukat vara i hög grad berusad vid återkomsten. Fastän J. sålunda otvivelaktigt under permissionstiden emellanåt hemfallit åt spritmissbruk, ansåg överläkaren likväl — med hänsyn till vad hustrun och grannarna anfört och då något symtom på sinnessjukdom ej kunnat påvisas — att J. borde utskrivas från hospitalet. Förnyat beslut härom av direktionen blev nu av medicinalstyrelsen godkänt.

I anslutning till ovan refererade fall av alkoholister, må här anföras ett till samma kategori hörande fall, där utskrivningen ägde rum år 1917, men som endast i förbigående omnämndes i föregående årsberättelse:

J. V. N., f. 67, arbetare; intogs i april 1915 å Växjö kriminalasyl med följande förhistoria: I allmänhet endast haft tillfälligt arbete och fört ett mycket oregelbundet levnadssätt med betydligt alkoholmissbruk. 1893 dömd för inbrottsstöld och 1907 för våld. Mellan åren 1890 och 1911 sju gånger dömd till tvångsarbete. Sedan 1912 för alkoholpsykos (med hörselvillor) upprepade gånger vårdad å sinnessjukhus. Utskriven därifrån i november 1913 började han genast med sitt vanliga supande och fick, enligt vad han uppgivit, härunder den föreställningen, att interneringen å hospital förorsakats av en viss person, som förföljde honom och som han därför beslöt att röja ur vägen. I januari 1914 inträngde han i dennes bostad, överföll honom och sökte strypa honom, men övermannades och häktades för mordförsök. Samma dag blef han emellertid som sinnessjuk förd till Katarina sjukhus och därifrån överflyttad till Långbro sinnessjukhus. Återförd till fängelset, förklarades han av fängelseläkaren under fängelsetiden icke hava företett några mera framträdande symtom å sinnessjukdom men vid brottets begående ha varit sinnessjuk. Efter det han därpå blivit förklarad straffri för brottet, gjordes i april 1914 ansökan för honom till Växjö kriminalasyl. *På plats därstädes fick han emellertid vänta nära 1 år, under vilken tid han fick sitta kvar i rannsakningshäktet.* Först den 2 april 1915 blev han nämligen intagen å Växjö kriminalasyl. Här visade han visserligen en paranoid karaktärläggning och ett något ömtåligt humör men *inga symtom å sinnessjukdom i egentlig mening*, och de förföljelseideer, av vilka han vid brottets begående ansetts hava lidit, påstod han konsekvent vara simulerade för att undgå komma till Svartsjö. Vare sig nu denna uppgift var riktig eller det vid tidpunkten för brottets begående varit fråga om en övergående alkoholpsykos, kunde det ju icke anses indicerat att på längden å sinnessjukanstalt kvarhålla N., som i övrigt — och det icke utan skäl — var missnöjd över att ett helt år ha fått sitta i fängelse i avvaktan på plats å hospital. På framställning av direktionen beslöt medicinalstyrelsen också den 29 maj 1916 att bevilja N. permission till årets slut. Han arbetade därefter ett par månader utanför Stockholm, men då detta arbete tagit slut och han givit sig in till Stockholm för att söka nytt arbete, berusade han sig och blev den 19 augusti omhändertagen av polis. Då han därvid visade sig virrig och uppträdde våldsamt, blev han efter läkarbetygs utfärdande inremitterad till Stockholms hospital. Sedan han nyktrat till, iakttog han

där ett gott uppförande, visade inga symtom på sinnessjukdom och vidhöll de å Växjö kriminalasyl lämnade uppgifterna. Han överflyttades i december 1916 till Uppsala hospital, där hans tillstånd och uppförande var enahanda; hans starka längtan efter friheten drev honom dock att vid ett tillfälle, då han fått permission till staden, av- vika, därvid han emellertid själv anmälde sig för polisen i Stockholm för återförande. Sedan direktionen beslutat utskryva N., godkändes detta beslut den 16 maj 1917 av medicinalstyrelsen under villkor att arbete å landet bleve skaffat åt honom. Detta hade då redan skett, varför N. några dagar senare fick lämna hospitalet. Enligt vad jag inhämtat, har han dock sedermera tidvis besökt Stockholm och därvid även be- rusat sig, men synes han icke ha begått någon ny kriminell handling.

12) J. A. R. f. 1881: började vid 18 års ålder bli grubblande och yppa be- synnerliga idéer med då och då påkommande vredesutbrott samt uppgives sedan dess ha varit sinnessjuk i mer eller mindre grad, om ock tidvis för- bättrad; ansett sig förföljd och utsatt för orättvisor, vilka han velat hämnas. I oktober 1914 dömdes han till 3 månaders straffarbete för stöld med inbrott. Efter dettas avtjänande försörjde han sig med hamn- arbete. I juni 1915 anmäldes han till åtal av en sväger för misshandel — han hade skurit honom med en slidkniv i huvudet. Härför blev han för- klarad straffri, efter att ha blivit intagen å Piteå hospital för observation och undersökning, vilken resulterade däri, att han förklarades lida av sin- nessjukdom, som börjat redan vid tiden för det åtalade brottets begående. Å hospitalet förbättrades han emellertid snart nog, så att han redan efter c:a $\frac{1}{2}$ års tid, i juni 1916, kunde flyttas till öppendörrpaviljongen. Vid min i juli 1917 verkställda inspektion av hospitalet i fråga visade R. sig ha full sjukdomsinsikt; vid samtal jag därvid hade med honom uppgav han nämligen, att han hösten 1898 (vid 17 års ålder) blev sjuk, därvid han såg syner och hörde röster samt »hade inbillningar, som han tog för att vara sanna», var ängslig och trodde, att personer ville skada honom, »spådde ho- nom och satte sjukdom på honom»; dessa symptom räckte till våren 1899, då han blev bättre. Fullt frisk ansåg han sig dock knappt hava varit sedan dess, i allmänhet litet grubblande höst och vår, då han känt det tungt i huvudet, men dessemellan varit bättre och nästan ständigt varit sysselsatt med arbete, även de sämre tiderna. Han uttalade vid sammanträffandet med mig önskan att få komma ut för att åter börja med hamnarbete, men fogade sig, då jag gav honom det beskedet, att jag icke kunde förorda försöks- permission för honom förrän nästa vår. Frånsett lämpligheten av att en eventuell utskrivning i ett fall som detta äger rum vid en tidpunkt, då arbetsmöjligheterna äro de gynnsammaste, ansåg jag en förlängning av an- staltsvistelsen här vara indicerad även av det skäl, att stämningen varit ojämn med tidvis framträdande tröghet och hämning. I maj 1918 fick R. emellertid lämna hospitalet, sedan av direktionen gjord framställning om *försökspermission* för honom av medicinalstyrelsen bifallits. Därvid tog han först arbete vid ett sågverk, men då han ej trivdes med detta, fick han komma till svågern, samme man, mot vilken R. begått det övervåld, vil- ket föranledde hans intagande å hospital. Enligt vad denne meddelat, hade R. alltjämt en del idéer kvar, men var vid någorlunda gott humör och sys-

selsatte sig med tillfälligt arbete. Sedan svågern blivit underrättad om att R. vid behov omedelbart skulle bli återintagen på hospitalet, blev R. efter permissionstidens slut utskrivnen därifrån.

13) J. A. L., f. 1880; var under skoltiden trög och svag till fattningsförmågan samt blev lätt häftig och uppbrusande; arbetade efter konfirmationen huvudsakligen med skomakeri hemma hos föräldrarna för mat, kläder och husrum; blev 1901 frikallad från värnplikten på grund av sjuklighet, med vilken en viss nedstämdhet synes ha följt. Omkring 1905 började L. intressera sig för en flicka, till vilken han de följande åren skrev brev med virrigt innehåll; började vid samma tid även visa sig ängslig och bekymrad, trodde sig skola dö, sade sig se änglasynner och spöken, gick ofta för sig själv och småskrattade; visade sig mycket efterhängsen gent emot ovannämnda flicka, som emellertid gav honom besked, att hon ej ville ha med honom att skaffa. Vid ett sammanträffande den 21 mars 1909, då han sökte henne i hennes hem, avlossade han tre revolverskott efter henne, därvid det sista träffade henne i högra höften. Sedan han blivit på grund av sinnessjukdom förklarad straffri härför, fick han *över tre år kvarsitta i fängelset*, tills han den 24 oktober 1912 blev intagen å kriminalasynen. Här företedde han icke andra psykotiska symtom än en allmän nedsättning av själsförmögenheterna, var städse mycket snäll och foglig, visade aldrig något humör och arbetade flitigt å skomakarverkstaden. På grund av detta goda uppförande fick L. i oktober 1914 flytta över till den familjevård för kriminalpatienter, som under några år var anordnad hos en av vårdarna. Då det, av allt att döma, i detta fall icke syntes vara någon större recidivrisk ifråga om brott, diskuterades redan vid min år 1915 verkställda inspektion av kriminalasynen frågan om L:s permission och var jag då beredd att tillstyrka densamma, därest fadern begärde att få hemtaga honom. Emellertid trivdes L. så väl, sedan han flyttat från anstalten till familjevård, att han förklarade sig ingenting ha emot att kvarstanna och fortsätta att arbeta å skomakarverkstaden, varför frågan om hans permission då förföll. Så småningom började han dock att längta hem och, sedan hans anhöriga gjort framställning om hans *permission*, blev sådan, då L. alltjämt visat samma goda jämvikt, i januari 1918 vederbörligen beslutad, gällande för en tid av 1 2 år. Efter utgången av denna tid blev L. därpå definitivt utskrivnen, då han enligt meddelande från brodern hela tiden skött sig oklanderligt.

14) N. M. H., f. 1900, hemmansdotter, sedan barndomen visat klena fattningsgåvor och haft en viss benägenhet för att snatta. I februari 1917 företog hon en del stölder i Visby stad, dit hon åtföljt fadern, vilken dock rest från staden och kvarlämnat henne där. Häktad för dessa brott, blev hon i maj 1917 för observation intagen å Visby hospital. Av den där verkställda utredningen framgick, att hon var påtagligt imbecill men att det icke kunde uteslutas, att hon under 1916—1917 (alltså vid tiden för de åtalade gärningarnas begående) även lidit av en tillstötande sinnessjukdom. Å hospitalet visade hon till en början vissa lynnnesrubbingar, vilka dock blevo allt mindre framträdande; humöret blev jämnare, hon visade sig villig och

arbetsam samt utförde förefallande sysslor till belåtenhet. I fråga om ärlighet gav hon aldrig anledning till någon anmärkning, utan visade sig städs fullt pålitlig, syntes också intellektuellt utvecklas något och arbetade självmant på att förkovra sig i väl- och rättskrivning. Vid den av min vikarie i augusti 1918 verkställda inspektionen av Visby hospital gav hon uttryck åt en stark önskan att komma ut. Fadern hade också enträget begärt att få hem henne, då hon behövdes i hemmet, när modern var sjuk. Då det emellertid upplysts, att fadern missbrukade alkohol, tillstyrktes permission endast under det villkor, att någon i hemtrakten jämte föräldrarna övervakade hennes uppförande. Sedan kommunalordföranden lovat hava tillsyn över henne samt lämna meddelanden om hennes tillstånd, gjorde direktionen i september 1918 framställning om *försökspermission* under 1 år, vilken framställning ock av medicinalstyrelsen bifölls. Då H. under hela permissionstiden skötte sig väl, var arbetsam och duglig samt icke visade någon tendens till vagabondage eller snatteri, blev hon efter densammans utgång definitivt utskreven.

15) L. M. f. 82, tjänsteflicka; sedan barndomen konstig och enstöring, visade i skolan klena fattningsgåvor och kom ej längre än i 2:dra klassen, men blev vid 15 års ålder konfirmerad (med svag kristendoms kunskap), varefter hon kom ut att tjäna. I april 1900 gjorde hon försök att anlägga mordbrand hos sin husbonde, därvid ett erotiskt moment synes ha spelat in. I juni samma år straffriförklarad härför såsom befunnen imbecill, blev hon, efter att ha fått vänta på plats *c. 1³/₄ år*, i mars 1912 intagen å Malmö asyl. Här visade hon ett ömtåligt och häftigt humör, men var i allmänhet snäll och foglig, hjälpte till med varjehanda sysslor, såsom tvätt, m. m. och lärde sig vävning, vari hon blev ganska skicklig och varmed hon sedan mestadels sysselsattes. För varje år, som gick, blev emellertid hennes längtan att komma ut allt större, varför frågan om hennes permission vid flera inspektioner diskuterades; senast hade jag denna fråga under övervägande vid min år 1916 verkställda inspektion av Malmö asyl, därvid jag emellertid inhämtade, att hennes humör alltjämt varit så pass ömtåligt, att hon svårligen skulle lämpa sig för tjänst hos främmande person. Följande år förordades emellertid försökspermission för ett år av min vikarie, professor Svenson, som uti sin ifrågavarande berättelse yttrade följande rörande fallet: »Under det år, som förflutit sedan föregående inspektion, har M. skött sig oklanderligt, arbetat flitigt med vävning och ej företett andra egendomligheter än att hon vid motgångar blivit ur humör för några dagar utan att detta dock nu tagit sig några mera allvarliga uttryck. Hon uppträdde vid det samtal jag hade med henne ordnat och stillsamt, uttryckte en livlig önskan att få komma ut och försäkrade, att hon skulle sköta sig.» Sedan försök att få M. placerad hos släktingar misslyckats, gjorde direktionen i oktober 1917 framställning att få försökspermittera M., när lämplig plats kunde anskaffas henne. Detta bifölls av medicinalstyrelsen, som den 19 november 1917 beslöt medgiva *försökspermission* på 1 år med villkor, att lämplig tillsyn under denna tid kunde beredas henne och avtal träffas om regel-

bundna meddelanden till läkaren angående eventuella förändringar i hennes tillstånd. Sedan det slutligen lyckats att få lämplig tjänst åt M., blev hon den 15 april 1918 permitterad, men gjorde direktionen redan i augusti s. å. framställning om hennes utskrivning, då hon enligt från husbonden tid efter annan ingångna meddelanden uppfört sig mönstergillt och för att hon måtte ha frihet att på hösten kunna taga städja för helt år. Härefter förklarade sig medicinalstyrelsen ej ha något att erinra.

16) M. K. S. f. 95, från Skånings-Åsaka; vuxit upp i ett dåligt hem, varit snäll, men lättledd; visade sig i skolan synnerligen krent utrustad å huvudet vägnar. Blev i februari 1911 intagen å statens uppfostringsanstalt å Bona efter att blivit dömd för att han lagt en gammal slipersyll å ett järnvägsspår. Efter 3 års vistelse å Bona — där han mestadels var inbunden och slö, utan större arbetsförmåga, någon gång visande häftiga utbrott av ilska — blev han villkorligt utskriven och sattes våren 1914 i tjänst hos en lantbrukare på Gottland. Även här visade han sig slö, likgiltig och inbunden samt måste jämt övervakas och ledas i arbetet, men var snäll och villig. Ungefär samma omdöme är lämnat av den husbonde, hos vilken han följande år tog tjänst. Efter att någon tid ha varit hemma på besök, tog han hösten 1916 anställning som volontär vid Gottlands infanteriregemente. Här visade han sig emellertid ha mycket svårt för att fatta, föreföll besynlig och verkade icke fullt redig i sina yttranden och i sitt uppträdande. Den 10 februari 1917 avlägsnade han sig utan tillstånd från kompaniet och återkom först påföljande kväll. Åtalad härför, blev han därpå den 2 maj 1917 intagen å Visby hospital för observation. Här visade han sig i början skygg och misstänksam, men förbättrades, saknade visserligen all initiativförmåga, men var snäll och foglig samt utförde villigt det arbete, han blev satt till. Sedan han på grund av sin imbecillitet blivit straffriförklarad, gjordes från hans hem upprepade gånger framställning om hans utskrivning och själv fick han även alltmera hemlängtan. I berättelsen över sin i augusti 1918 förrättade inspektion av Visby hospital förordade därför professor Svenson *försökspermission på ett 1 år*, under förutsättning att vederbörande kommunalordförande ville åtaga sig nödig rapportskyldighet. Sedan denna fråga ordnats, gjorde direktionen därpå framställning om sådan permission, vilken framställning den 25 september 1918 ock blev av medicinalstyrelsen bifallen. Den 11 oktober 1918 lämnade S. hospitalet och for hem till sin fader. Följande månad rapporterade emellertid kommunalordföranden, att fadern, som på grund av sitt yrke (sadelmakare) måste arbeta på olika platser, icke kunnat lämna S. den nödiga tillsynen, och att denne vore misstänkt för att ha anlagt en eldsvåda. I juni 1919 ingick emellertid skrivelse från vederbörande landsfiskal, att polisutredningen ej givit stöd för sådan misstanke, varför S:s återintagning ej påkallades. I augusti s. å. rapporterade kommunalordföranden, att S. numera ständigt vore med sin fader och hjälpte honom i sadelmakeriyrket, men då S. icke syntes kunna företaga sig något på egen hand, hemställde kommunalordföranden, att det måtte anstå med den definitiva utskrivningen. I anledning härav gjorde direktionen fram-

ställning om att permissionen, som utgick i oktober 1919, då måtte förlängas på ytterligare 1 år, vilket ock av medicinalstyrelsen bifölls.

I ytterligare 3 fall har under redogörelseåret försökspermission av straffri-förklarade förekommit, därvid emellertid återintagning måst äga rum. Dessa fall äro i korthet följande:

I. O. S., f. 95, sjuknade i slutet av april 1914, blev sömnlös, orolig och våldsam, hade synvillor samt talade virrigt och osammanhängande. I detta tillstånd begick han den 29 april s. å. rån och misshandel. I fängelset visade han ett rätt typiskt maniskt tillstånd, förklarades straffri och intogs i augusti 1914 å Västerviks kronohäktessinnessjukavdelning. Här visade han stämningslabilitet och hade i juli 1915 ett kortare orostillstånd. Den 29 september 1915 intagen å Västerviks hospital var han här till en början orolig, tidvis upprymd, tidvis retlig, motsträvig och trilsk. Under så gott som hela 1916 fortfor en viss oro för att påföljande året efterträdas av hämning, men under 1918 visade han däremot normal sinnessämning. I berättelsen över sin i september 1918 verkställda inspektion av Västerviks hospital förordade professor Svenson därför S:s utskrivning, under förutsättning att en broder, som lovat taga hand om honom och förskaffa honom arbete, hölle detta löfte. I november 1918 ingick därpå direktionen till medicinalstyrelsen med framställning om försökspermission under 6 månader, som ock bifölls, varpå S. den 19 december lämnade hospitalet och för hem till brodern. Strax efter hemkomsten började emellertid åter ett maniskt tillstånd, som blev allt värre, varför S. den 8 mars 1919 blev återförd till hospitalet.

K. J. S., f. 79; sedan tidiga år förfallen till vagabondage och svårt alkoholmissbruk samt flera gånger varit dömd till tvångsarbete; anlade i nov. 1914 eld i en ladugårdsbyggnad, som nedbrann. Detta brott erkände han i mars 1915 under avtjänande av tvångsarbete å Svartsjö, där han synes hava lidit av hörselvillor, vilka uppgivits hava fortsatt även under första delen av fängelsevistelsen, då han för övrigt visade sig nedstämd, orolig och sömnlös. Intogs i juli 1915 för observation å Kristinehamns hospital, där han icke visade några symtom av sinnessjukdom, men klagade över sus och buller i öronen, varav han enligt egen uppgift lidit sedan unga år. På grund av psysisk abnormitet förklarad straffri, visade han sig under den fortsatta vistelsen å hospitalet snäll och foglig, arbetade villigt och skötte sig utan anmärkning. I berättelsen över min i oktober 1917 verkställda inspektion av Kristinehamns hospital tillstyrkte jag under vissa villkor försökspermission, då det — om det också för S. vore tryggast att kvarstanna å anstalt — likväl inte syntes mig möjligt att hur länge som helst å hospitalet kvarhålla en alkoholist, som icke företedde några symtom å sinnessjukdom. På framställning av direktionen beviljade medicinalstyrelsen därpå den 7 maj 1918 S. ett års försökspermission med villkor, dels att avtal kunde träffas med tillförlitlig person om utövandet av vederbörlig tillsyn över S. under permissionstiden samt om avgivande av regelbundna rapporter angående hans tillstånd och uppförande, dels ock att åtgärder vidtoges för att han icke måtte erhålla rätt till inköp av alkoholhaltiga drycker. Då S. emellertid under permissionstiden enligt ingångna meddelanden skötte sig mindre väl, ingick direktionen på hösten 1919 med förfrågan, huruvida S. skulle återföras till hospitalet eller därifrån utskrivas. Med anledning härav beslöt medicinalstyrelsen den 30 sept. 1919, att tillståndet för S. att vistas utanför anstalten skulle upphöra och åtgärder vidtagas för hans återförande dit.

P. G. E. från Arnäs, f. 1893; sedan uppväxttiden lidit av stämningsrubbingar, ibland varit tydligt nedstämd, ibland något upprymd och därvid ibland våldfört sig på omgivningen. Dömd för ett hemfridsbrott, blev han i stället för att avtjäna straffet intagen å statens uppfostringsanstalt å Bona. Under vistelsen därstädes (1911—1913) hade han en tydlig depressionsperiod. Efter hemkomsten begick han i en upprymdhetsperiod ånyo hemfridsbrott; efter att härför ha blivit straffriförklarad, blev han den

5 november 1915 intagen å Växjö kriminalasyl. Här visade han i början en något förhöjd stämning, men var sedan i god jämvikt, varför han den 15 december 1916 blev överflyttad till Härnösands hospital för att lättare kunna permitteras till sin i dess närhet belägna hemort. I februari—mars 1917 hade han en kortare period av nedstämdhet, men visade i övrigt god jämvikt; i oktober s. å. fick han komma till öppendörravdelningen. Då han under denna friare vårdform icke gav anledning till någon anmärkning och då han hade löfte om arbete i hemorten, beslöt direktionen i februari 1918 att utskrive E., men godkändes detta beslut av medicinalstyrelsen icke i annan mån än att försökspermission för 6 månader beviljades, med villkor att avtal kunde träffas om regelbundet ingående meddelanden om hans tillstånd och uppförande. Denna permission började den 21 april 1918, men blev avbruten redan den 26 juni s. å. på grund av meddelanden från föräldrarna, att han visat sig trotsig och omedgörlig, lämnat sitt arbete, hållit sig ute om nätterna och börjat förtära spritdrycker.

Som av denna redogörelse framgår, medför det stora fördelar att, då en straffriförklarad prövas icke längre bära kvarstanna å hospital, han först försökspermissioner för längre tid, under vilken vederbörande anstaltsläkare äger rätt att utan vidare återtaga honom, därest meddelandena om hans tillstånd och uppförande synas ådagalägga behovet härav. Försökspermission har i dylika fall också under årens lopp kommit till användning i allt större utsträckning. Som synes hava under redogörelseåret endast 3 straffriförklarade blivit direkt utskrivna utan föregående permission och äro i det föregående skälen härför i ett var av dessa fall närmare anförda.

Från inspektionerna av de *enskilda sinnessjukanstalterna* är att nämna, att jag i fråga om två patienter, som klagade över att de icke blivit utskrivna, kom till det resultatet, att vidare kvarhållande å anstalten *icke* vore indicerat. Dessa fall äro:

Ankefru S., f. 1873, från Göteborg; intogs å *Jakobsdals sjukhem* den 22 augusti 1916 med följande förhistoria: uppfostrad i ett burget hem, fick hon genomgå högre läroverk för flickor och blev sedan gift med en sjökaptän. Denne dog under en sjöresa. Hon var då i graviditet, vilken strax därefter löstes med ett missfall; hade förut fått ett levande fött barn. Några år före intagandet hade hon blivit opererad för struma och skall under de sista åren haft benägenhet för att använda starka drycker. De första tecknen på sinnessjukdom förmärktes hösten 1915, då hon började tycka att folk talade ovanför och under henne. Hallucinationerna förvärrades sedan alltmera, hon hörde massor av folk dygnet om prata, sömnen blev usel, matlusten mycket dålig, ibland ren matvägran, trodde sig förföljd och ansåg att grannarna hade »hörplåtar», med vilka de uppfångade hennes tankar, hotade att döda sig själv och yttrade även hot mot sin broder. Även å sjukhemmet plägades hon till en början mycket av röster, undrade om det fanns elektriska mottagningsapparater, som man kunde fästa på folk, utan att det märktes. Ibland var hon mycket orolig och så förskrämd, att hon ej vågade vara ensam på natten. Under år 1917 fortforo hörsellillorna; understundom hade hon även lukthallucinationer och såg ofta blyxtar, elektriska lågor och ljusgubbar, påstod ibland att hon blev bedövd med kloroform och utsatt för hypnotisk behandling. Hon var mycket förgrymmad över att hon skulle vara på sjukhemmet, menade att »rösterna tillhörde huset», och att hon därför skulle bli fri från dem, blott hon kom ut därifrån, visade sig hätsk mot sin bror och svä-

gerska för att de ombesörjt hennes intagande å sjukhemmet, grälade på dem vid deras besök och hotade att hämnas på brodern, när hon kom ut, om hon så skulle komma på fängelse. I slutet av 1917 började hon bliva mera lugn och behärskad. Enligt journalanteckning av den 28 maj 1918 skulle hon emellertid då varit hypoman, retlig och »åter börjat tala om inspärning». — Vid min den 10 juni 1918 verkställda inspektion av sjukhemmet erhöj jag av sjukvårdspersonalen den upplysningen, att fru S. börjat bliva lugnare i sitt uppträdande de sista månaderna av 1917 men att hon alltjämt varit ivrig att få komma ut. Vid mitt samtal med henne uppgav hon sig hava varit fri från röster sedan c:a 1 års tid och sade sig förstå deras sjukliga natur. Att föstnämnda uppgift dock icke kunde vara fullt riktig, framgick av journalen, däri var upplyst, att hon ännu i oktober 1917 hade hörselvillor. Anstaltens läkare, dr Åberg, var i övrigt benägen tro, att hon vid tidpunkten för inspektionen ännu icke vore fri från hallucinationer utan att hon sista halvåret, då hon påstått så vara fallet, dissimulerat. Som skäl för denna sin uppfattning anförde han bl. a., att fru S. ej uppförde sig så lugnt och behärskat som en vanlig konvalescent utan städse med påträngande iver yrkade på att få komma ut. Detta gav mig anledning till följande uttalande i min ifrågasvarande inspektionsberättelse: »Att fru S. ej utan vidare kunde med lugn vänta på den dag, då läkaren skulle återgiva henne friheten, är väl emellertid helt naturligt, då hon säkerligen icke kunnat undgå att få det intrycket, att sjukhemmets läkare ansåge henne fortfarande vara sjuk och i behov av anstaltsvård. Icke heller synes mig risken att hon åter komme att missbruka spritdrycker» — vilket ock anfördes som skäl för fortsatt internering — »kunna utgöra något skäl att kvarhålla henne i en sinnessjukanstalt, därest hon ej har några symtom å sinnessjukdom. Några bevis för att sådana sista tiden varit för handen kunde jag emellertid ej finna och i varje fall hade hennes tillstånd under det sista halvåret blivit så förbättrat, att det icke syntes mig rimligt att på längden kvarhålla henne å sjukhemmet.»

På grund av den uppfattning, till vilken jag sålunda kom, satte jag mig omedelbart i förbindelse med fru S:s i Göteborg bosatte broder, av vilken jag fick veta, att fru S. aldrig blivit satt under förmyndare. I likhet med anstaltens läkare var även han av den uppfattningen, att fru S. endast dissimulerade, och lämnade den upplysningen, att hon så sent som i februari detta år skrivit brev, som börjat med »djävul» och däri det vidare yttrades, att det ej fanns någon syskonkärelek, o. s. v. I övrigt upplyste brodern, att de första tecknen på sinnessjukdom visat sig redan i slutet av 1914, då hon började höra knackningar, men att fru S., som eljest alltid varit envis och egensinnig, ett par år dessförinnan visat sig slö och föga utträttat — hon bodde som änka hos modern. Efter dennas död för 4 år sedan hade hon börjat förtära spritdrycker. I början av sjukdomen var hon emellertid ännu så lugn, att hon kunde vara hemma — hade då hushåll gemensamt med brodern, som vid den tiden ännu var ogift; först sommaren 1916 blev hon så orolig, att hon måste intagas å sinnessjukanstalt. Brodern fruktade för fru S:s utskrivning icke så mycket för de hotelser, hon mot honom uttalat, men av hänsyn till hennes 14-åriga dotter, som han tagit hand om och vars nervsystem enligt hans mening skulle taga skada av ett samliv med modern, vilken han i övrigt redan på grund av sin benägenhet för spritdrycker ansåg vara olämplig att taga hand om sitt barn. Häri gav jag honom också fullständigt rätt och uppmanade honom därför att fortast möjligt ombesörja, att fru S. bleve omyndigförklarad, då jag icke ansåge det vara möjligt att längre kvarhålla henne på sjukhemmet. Sedermera gav jag fru S. skriftligen det besked, att utskrivning icke kunde äga rum förrän hon blivit förklarad omyndig och att frågan om hennes utskrivning därför skulle upptagas till förnyad prövning vid nytt besök jag skulle göra å sjukhemmet, sedan förmyndarfrågan blivit ordnad. Jag ansåg det nämligen vara nödvändigt, att man först finge se, huru hon skulle reagera mot denna inskränkning uti en medborgares fri- och rättigheter, innan jag gav henne definitivt besked på hennes begäran om utskrivning.

Vid mitt nästa besök i Göteborg fem veckor senare anmodade jag fru S:s broder att vara mig följaktig till sjukhemmet, då jag ville se, huru han, som blivit utsedd till hennes förmyndare, bleve mottagen. Den glada överraskning S. visade, då hon fick se brodern, vittnade oförtydligt om att hon icke bar något hat till denne. Enligt sjukvårdspersonalens upplysning hade fru S. icke blivit irriterad vid mottagandet av mitt brev med besked, att hon måste sättas under förmyndare, utan tvärtom blivit glad över detsamma, då hon fick den uppfattningen av det, att hon skulle bliva fri omedelbart efter mitt utlovade förnyade besök. *Sedan mitt förra besök hade hon också uppfört sig lugnt och stilla, t. o. m. visat sig godmodig. Intet i hennes uppförande eller uttalanden hade tytt på att hon numera besvärades av några hallucinationer.* Vid detta mitt andra besök å sjukhemmet var fru S. mycket livlig i sitt tal och visade snarast något förhöjd stämning. På min begäran berättade hon om sin sjukdom, för vilkens symtom hon visade god förståelse; sade att rösterna, vilka hon började höra hemma, måste ha berott på sjukdom, när de eljest ej skulle ha följt med till sjukhemmet. Att hon skulle ha förmyndare, hade hon funnit sig uti. Däremot hade hon ej beräknat, att hon icke skulle få ha sitt barn hemma hos sig, och när hon upplystes härom, blev hon till en början något irriterad, i det hon förklarade, att det just varit längtan efter barnet, som gjort den långa vistelsen å sjukhemmet så plågsam för henne. Hon lugnade sig emellertid snart, sade att svägerskan varit mycket snäll mot hennes flicka och att hon i alla fall vore belåten, om hon finge komma ut, då hon kunde bli i tillfälle hälsa på sitt barn, när hon ville. Brodern-förmyndaren hemställde emellertid, att det skulle få anstå med hennes utskrivning, tills de flyttat in från deras gemensamma sommarställe vid Långedrag, för att ej fru S. skulle komma att någon tid bo tillsammans med sin flicka — inne i staden stod det gamla hemmet kvar för fru S:s räknning, medan brodern, då han gifte sig, hyrde i en annan stadsdel, varför fru S., sedan de flyttat in till staden, komme längre ifrån dem. Då jag fann den anförda synpunkten berättigad, föreslog jag att fru S. återstående delen av sommaren till en början skulle för en och annan dag bli permitterad till sommarhemmet å Långedrag, men lovade jag henne definitiv utskrivning till hösten, därest dessa permissioner förlöpte utan anmärkning och ingen försämring i hennes tillstånd åter inträffade. Även häri fann hon sig snart nog och förklarade sig, när vi skildes, nöjd med resultatet av mitt besök. Efter vad jag sedan inhämtade, gingo permissionerna bra och tydligt var, att fru S. blev som en vanlig människa, blott hon fick löfte om utskrivning och *icke mera behöfde pinas av orissheten om, huruvida och när hon skulle återfå sin frihet.*

Detta fall synes mig klart belysa vikten av att den å en sinnessjukanstalt intagne har rättighet att få klagoskrivelser avsända till den myndighet, som har överinseendet över sinnessjukvården, ty det visade sig ju i detta fall, att Medicinalstyrelsens inspektör vid sin undersökning kom till en annan uppfattning än den, som hystes av anstaltens läkare, vilken ansåg att utskrivning här icke borde komma ifråga. Fastän lagstiftning om sådan *klagorätt* ännu icke blivit genomförd, hava emellertid allt flera av statshospitalens överläkare under senare år börjat att till överinspektören för sinnessjukvården översända klagoskrifter från mera rediga patienter. Detsamma plågar numera även läkaren vid Solna sjukhem göra. Tidpunkten för min inspektion av Solna sjukhem bestämdes just av en skrivelse med begäran om utskrivning från en där intagen. Då jag också fann denna begäran befogad, lämnas här en redogörelse för detta fall:

R., tjänsteman, född 1890, hade en gång förut vårdats å *Solna sjukhem*, nämligen från $2\frac{1}{2}$ — $2\frac{3}{4}$ 1917. Han hade då sedan nyåret varit exalterad och var, då han läm-

nade sjukhemmet, ej tillfrisknad men permitterades, för att försök skulle göras att låta honom vistas å Hindås sanatorium under tillsyn av en vårdare. Efter en månads vistelse därstades reste han till släktingar och förbättrades hans tillstånd, så att han i maj 1917 åter kunde träda i tjänstgöring. Under sommaren fick han dock taga 3 veckors ledighet för att vila och i mitten av oktober sökte han på tillrådan av sin läkare tjänstledighet för ett år och bodde sedan dels å pensionat och dels hos släktingar. Enligt vad dessa uppgivit, började han vid jultiden 1917 åter bli exalterad, reste i mitten av januari 1918 till Stockholm för genomgående av Pählmans handelsinstitut, men besökte sällan detta, utan ägnade sig mestadels åt dyrbart restaurangliv. Vid besök hos släktingar i K. i slutet av februari 1918 ombesörjdes läkarundersökning, därvid han alltjämt företedde exaltation med starkt förhöjd självkänsla. Han blev då återintagen å Solna sjukhem den 1 mars 1918. Här visade han sig irriterad, uttalade missnöje med interneringen och hotade att våldföra sig å överläkaren, om han längre »hölles inspärrad», ty då skulle han uppträda »som en verklig kriminaldäre». Till en början visade han en tydlig exaltation, vilken likväl snart alltmer avtog. Då han emellertid begärde friskbetyg av överläkaren, men ej kunde få detta, uttalade han önskan att bli överflyttad till statshospital, synbarligen emedan han hoppades att där få det efterlängtrade friskbetyget. Ansökan blev ock ingiven för honom till Göteborgs hospitals första klass, men erhöills svar, att det för närvarande ej fanns plats ledig därstades. Då R. den 12 april 1918 fick meddelande härom, blev han mycket ond och hotade med våldsamheter, ville slå överläkaren med en krocketklubba, vägrade att gå in efter promenadens slut och sade sig vilja vänta utanför sjukhuset, tills överläkaren kom ut. Vid inspektionen *två dagar senare uppträdde han under det samtal, jag hade med honom, fullt lugn och behärskad* och var icke heller alldeles utan sjukdomsinsikt, i det han medgav, att han sistlidne vinter varit »nervös och överspänd», om han också icke ville gå in på att han varit sinnessjuk, ett begrepp, som ju emellertid av den stora allmänheten ofta fattas i en mycket trång bemärkelse. Angående fallet yttrade jag vidare i min inspektionsberättelse: »I övrigt är det ju en ganska vanlig företeelse att för den, som genomgått en manisk fas och i all synnerhet en lindrig mera hypoman sådan, sjukdomsinsikten städse eller åtminstone länge blir ganska bristfällig. *Graden av sjukdomsinsikt i och för sig kan ju därför i sådana fall icke få vara det utslagsgivande, när det gäller att avgöra, om utskrivning kan äga rum eller ej.* Vid min undersökning av R. kom jag nu till det resultatet, att han var, om också icke fullt tillfrisknad, dock så väsentligt förbättrad, att det icke vore indicerat att längre kvarhålla honom å sinnessjukhus mot hans vilja, i all synnerhet som sådant förfarande säkerligen endast skulle vara ägnat att verka irriterande på honom och sålunda motverka en konvalescens, om vilkens vidare fortskridande det vore god förhoppning, därest för hans nuvarande tillstånd mera lämplig miljö kunde skapas. För den skull föreslog jag, att han skulle låta för den närmaste tiden inackordera sig å ett privat sjukhem på landet, ett förslag, som han för sin del icke hade något emot. På grund härav satte jag mig omedelbart efter inspektionen i förbindelse med R:s närmaste anhöriga, vilka jag meddelade resultatet av min undersökning, i övrigt hänvisande dem till överläkaren vid Växjö hospital, i vars närhet några sjukhem finnas, över vilka denne övar tillsyn. Så snart besked kommit, att plats i sådant hem erhållits för R, som *efter mitt besök uppfört sig lugnt och stilla*, lämnade han ofördröjligen Solna sjukhem för att fara till sjukhemmet ifråga. Där uppförde han sig utan anmärkning, varför nämnde läkare, som emellanåt besökte honom, efter en tid lät honom fara till sina anhöriga i K., vilka nu ävenledes funno honom vara i god jämvikt.

Liksom i det förra fallet hade även i detta fall *blotta löftet om utskrivning* ett synbart gynnsamt inflytande och det är uppenbart, att *konvalescensen här i hög grad påskyndats genom förflyttning från den slutna anstalten till en friare vårdform*. Överhuvudtaget hade det varit att befara, att en fortsatt in-

ternering i sistnämnda fall skulle försämrat den sjukets tillstånd och framkallat ett irritationstillstånd med svåra vredesutbrott. Fallet utgör alltså en erinran om att det icke endast vid depressioner utan även vid hypomana tillstånd kan för konvalescensens fortskridande vara av stor betydelse att utskrivning från sinnessjukanstalten äger rum, innan fullt tillfrisknande inträtt. Att i dylikt fall bestämma den lämpligaste tidpunkten för utskrivning hör emellertid till en av sinnessjukläkarens svåraste uppgifter.

Mina besök å *de enskilda vårdhemmen å Lidingön* (Fru Zottermans) och i Örgryte (Adolfsberg) liksom å Samariterhemmet i Uppsala ägde rum med anledning därav, att jag upprepade gånger erfarit, att sinnessjuka, som intagits å hospital, dessförinnan vårdats å någon av nämnda sjukvårdsinrättningar. Å samtliga dessa funnos också sinnessjuka överstigande det antal, intill vilket enskild enligt gällande sinnessjukstadga får till vård mottaga sinnessjuka, utan att vara underkastad de för enskild sinnessjukanstalt i nämnda stadga föreskrivna bestämmelserna. Enligt dessa fordras, därest *enskild eller bolag* mottager flera än 5 sinnessjuka (eller idioter) eller flera än 5 sjuka, av vilka någon är sinnessjuk (eller idiot), att de för intagning å hospital gällande föreskrifterna angående intagningshandlingar med läkarintyg m. m. skola lända till efterrättelse. Denna bestämmelse innebär ju i själva verket, att den nuvarande sinnessjukstadgan utgår ifrån att sjukhem, som till vård mottager något slag av sinnessjuka, icke böra mottaga nervsjuka eller personer med lindrigare psykiska rubbningar och tvärtom. *En sådan sträng åtskillnad kan emellertid i praktiken svårligen upprätthållas.* Erfarenheten har nämligen visat, att sjukhem, vilka annonsera sig som hem för nervsjuka, även få sinnessjuka och att de anhöriga gärna vilja ha dessa kvar å ett sådant sjukhem, vilket icke heller från vårdsynpunkt möter något hinder, när fråga är om fullt lugna sinnessjuka. Också hade inget av de två ifrågavarande enskilda vårdhemmen vid mina besök enbart sinnessjuka, utan vårdades å Adolfsberg även en äldre icke-sinnessjuk dam, vilken på grund av sviterna av en hjärnblödning icke kunde reda sig på egen hand, medan knappast mer än hälften av de å fru Zottermans sjukhem vid inspektionstillfället intagna kunde betecknas som sinnessjuka, i det att de övriga voro personer med lindrigare psykiska rubbningar, nervsjuka och konvalescenter efter akuta sjukdomar. För båda vårdhemmen ifråga har städse den regeln tillämpats, att *ingen patient mottages, utan att han har tillsyn och vård av läkare med specialutbildning i psykiatri och nervsjukdomar.*

Efter mina besök å dessa vårdhem ingav såväl fru Zotterman som innehavarrinnan av Adolfsbergs sjukhem, fröken Williamson (vilken tidigare varit föreståndarinna vid Uppsala hospital), underdånig framställning att å sitt sjukhem få, förutom konvalescenter och nervsjuka, mottaga utan de för intagning å hospital föreskrivna handlingarna även sinnessjuka till det antal utrymmet medgäve, med rättighet för varje patient eller hans anhöriga att välja läkare. I de yttranden, jag i december 1918 avgav rörande dessa framställningar, framhöll jag att det otvivelaktigt föreligger behov av den typ utav vårdhem, som de båda här ifrågavarande utgöra, då erfarenheten till fullo visat, att

den för enskild sinnessjukanstalt gällande föreskriften om intagningshandlingar icke sällan utgör ett hinder för att en sinnessjuk, som är i behov av vård, kan bliva intagen å sådan anstalt, enär den sjukes anhöriga ofta till en början icke vilja ha den sjuke å ett hem, som formellt har karaktären av anstalt. Detta förhållande har för övrigt föranlett, att flera av de enskilda anstalterna icke kunnat få alla sina platser belagda, i det att mången, som där gjort förfrågan om plats för en sjuk, icke fullföljt ansökan efter det upplysning erhållits, att de för intagning å hospital nödiga handlingarna vore erforderliga, utan i dess ställe vänt sig till något mindre enskilt sjukhem, som icke faller under bestämmelserna för enskild sinnessjukanstalt. Då kontrollen över dessa små sjukhem, som få mottaga allenast 5 sinnessjuka, med nu gällande bestämmelser ofta är så gott som ingen, i det att de icke ens alltid anlita läkare för sina patienter, vore det väl endast en fördel för de sinnessjuka, om de i stället kunde komma till ett större vårdhem, som har bättre resurser och där ingen mottages utan att få vård och tillsyn av sakkunnig läkare. Då detta — som nämnts — är fallet med båda de ifrågasvarande vårdhemmen och desamma gjorde intryck av att skötas väl, tillstyrkte jag framställningarna, under villkor dock att nödiga kontrollföreskrifter utfärdades att gälla för sådana vårdhem. För utarbetandet av dylika kontrollföreskrifter erhöi sinnessjukstadgekommittén därpå framställningarna för remiss. Enligt mitt förmenande bör det stadgas, att dylikt vårdhem skall hava en av medicinalstyrelsen förordnad inspektör, liksom det förefaller mig vara det riktigaste att å ett vårdhem, där sinnessjuka mottagas utan intagningshandlingar, de sjuka icke få mot sin vilja kvarhållas, att sådant vårdhem alltså får en helt annan karaktär än den enskilda sinnessjukanstalten.

Emellertid finner jag det naturligt, att samma regler böra gälla även därest sjukhemmet tillhör icke enskild person eller bolag, utan en förening eller stiftelse. Ordalydelsen av § 57 i den nuvarande sinnessjukstadgan har dock ej ansetts kunna tolkas på annat sätt, än att den av förening eller stiftelse utövade sinnessjukvården icke beröres av de eljest rörande enskild sinnessjukvård gällande bestämmelserna. Också har Samariterhemmet utan iakttagande av dessa utövat en ganska omfattande sinnessjukvård. Vid mitt besök därstädes, vilket ägde rum med stöd av sinnessjukstadgans § 73, fann jag sålunda, att här vårdades dels 7 sinnessjuka i en gammal träbyggnad, vilken i övrigt var av en för ändamålet föga lämpad beskaffenhet, och dels åtskilliga sinnessjuka uti flera av det egentliga sjukhemmets rum å övre våningen. Emellertid var där under uppförande en ny, för sinnessjuka avsedd tvåvåningsstenbyggnad av lämpligare inredning med sammanlagt 18 platser, till vilken byggnad (vars planläggning emellertid aldrig var anmäld till medicinalstyrelsen) man hade för avsikt överflytta alla å sjukvårdsanstalten intagna sinnessjuka. Givetvis borde en så omfattande sinnessjukvård, även när den omhänderhaves av en stiftelse, stå under kontroll av en utav medicinalstyrelsen för anstalten förordnad inspektör. Här är synbarligen en lucka i sinnessjukstadgan, som vid en ny lagstiftning i ärendet bör beaktas.

I fråga om de under året besökta *upptagningsanstalterna för sinnessjuka* och de *till försörjningsinrättningar förlagda sinnessjukavdelningarna* är följande att anföra.

Besöket å *Katarina sjukhus i Stockholm* (som är upptagningsanstalt för såväl sinnessjuka som alkoholister) var föranlett därav, att en kvinna vänt sig till mig med klagomål över att hon blivit enligt eget förmenande utan giltiga skäl vid två olika tillfällen internerad å sjukhuset. Av flera skäl kan detta fall förtjäna att här särskilt omnämnas.

Kvinnan ifråga, H., en c. 50 årig änka, hade första gången blivit intagen å sjukhuset den 14 augusti 1917, därvid intagningen ägt rum på grund av en polisremiss med stöd av ett utav d:r Olander utfärdadt intyg av innehåll att H. vore sinnessjuk och i trängande behov av hospitalsvård. Dagen därpå intogs vidare till sjukhuset en polisrapport, däri meddelades, att H. blivit omhändertagen av polisen på anmälan av en man, hos vilken hon enligt dennes uppgift gjort upprepade »hemfridsbrott», i det hon hårt knackat på hans dörr och ryckt i dörrhandtaget samt försökt att intränga till honom, vartill anledningen vore den, att anmälaren, till vilken hon tidigare stått i sexuellt förhållande, ej ville fortsätta detta. Sedan H. vid midnattstid — enligt egen uppgift i öppen polisvagn i sällskap med flera poliskonstaplar, varöver hon ock beklagade sig — blivit införd till polisstationen, fick hon där tillbringa natten i sällskap med allehanda löst folk och blev påföljande dag (den 14 augusti) undersökt av d:r Olander, som för detta ändamål tillkallats. I ovannämnda intyg, som denne därpå utfärdade, äro de skäl, varpå han grundade sin däri uttalade uppfattning, icke anförda. Vid inspektionen lämnade d:r Olander emellertid den upplysningen, att hans intyg hade baserats huvudsakligast på anamnesen men även på H:s vid undersöknings-tillfället visade upprördhet och häftighet samt oresonlighet, i det hon förnekat vad anmälaren och dennes hyresvärd uppgivit. Denna upplysning gav mig anledning till att i inspektionsberättelsen göra följande uttalande: »Att en person med livligt lynne, som blivit utsatt för en sådan behandling, som den H. fått undergå de 15 timmar, som närmast föregått undersökningen, visar sig häftig och upprörd, är väl emellertid ganska naturligt och kan icke med fog anföras som bevis på sinnessjukdom. Återstår alltså av de anförda skälen för uppfattningen, att sådan i detta fall förelegat, anamnesen och att H. förnekat en del av de om henne lämnade uppgifterna. Men innan man här kan döma något, måste man ju först ha säkerhet för att de anamnestiska uppgifter, varpå man framförallt grundar sitt omdöme, också äro riktiga. — — — Om det nu också vid en undersökning, som en läkare blir anmodad att på polisstationen verkställa å en dit på grund av misstanke om sinnessjukdom införd person, icke alltid låter sig göra att kontrollera anamnestiska uppgifter, vilka personen i fråga själv förnekar, så bör detta naturligtvis ske efter intagningen å sjukhuset, när — såsom här — är fråga om en formellt redig patient, vilkens sinnessjukförklaring huvudsakligen grundats på anamnesen, och bör resultatet av en sådan utav sjukhusets läkare företagen kontrollundersökning återgivnas i sjukjournalen.»

Emellertid blev vid detta tillfälle någon sjukjournal ej uppsatt, då H. efter tre dagar (alltså den 17 augusti 1917) fick lämna sjukhuset, sedan hon lämnat en skriftlig förbindelse att icke vidare på något sätt trakassera anmälaren. Sedan denne meddelat d:r Olander, att H. åter börjat att på sitt gamla sätt ofreda honom, utfärdade d:r Olander, efter ett besök H. gjort hos honom, därvid hon visade sig mycket högljudd, upprörd och oresonlig, ånyo en attest av innehåll, att H. vore sinnessjuk och i trängande behov av hospitalsvård. Denna attest lämnade d:r Olander därpå till anmälaren, som begagnade sig av densamma, då han ett par dagar senare fann H. på gatan utanför sin bostad, i det han med stöd av attesten ifråga lät en polis gripa henne och föra henne till polisstationen. Genom polisens försorg blev hon sålunda

den 21 oktober 1917 för andra gången inlagd å Katarina sjukhus. I det polisprotokoll, som med anledning av detta polisens ingripande därpå blev uppsatt, finnes emellertid icke några bestämda uppgifter om H:s uppförande efter förra utskrivningen från Katarina sjukhus och den journal, som nu därstädes blev förd över henne, innehöll allenast följande:

»Enligt uppgift skulle patienten under en längre tid på allt sätt trakasserat en manlig person i Stockholm, aldrig låtit honom vara i fred och stört honom dels vid hans tjänstgöring, dels i hans hem, utanför detsamma och på gatorna. Gått upp till hans värd och förtalat honom, och skulle värden hava hotat honom med avflyttning, om detta icke upphörde. Likaså skulle patienten hava uppvaktat hans överordnade med diverse besök, så att personen ifråga skulle hava kommit mycket illa ut.

Vid inkomsten är patienten mycket upprörd; säger att hon blivit lurad hit, att hon visst icke gjort något illa eller burit sig illa åt. I stället skulle det varit personen i fråga, som gjort henne illa och ställt till att hon internerats både nu och förra gången. Pat. har skrivit ett brev, i vilket hon relaterar förhållandet enligt sin uppfattning. Likaså har hon översatt en epistel i en tidning för att visa, att hon är fullt frisk.»

Detta »status præsens» gav mig anledning att i min inspektionsberättelse göra följande erinringar: »Att en person är upprörd över att ha blivit intagen på sinnessjukhus, på sätt som vid H:s andra internering skedde, finner jag helt naturligt. Hennes påstående, att hon blivit lurad dit, är ju nämligen alldeles riktigt, då man väl med fog kan *sä* beteckna det sätt, varpå hennes gripande skedde, i det att hon ju genom tilltal av den, som hon åträdde att få tala med, blev lockad att följa med och därpå av honom fördes rakt i armarna på polisen. Att så tillgick, har nämligen av mannen ifråga själv inför mig bekräftats. Huruvida H. efter första utskrivningen »burit sig illa åt» mot mannen ifråga, är i varje fall icke genom vittnen styrkt. Vidare är det ju alldeles riktigt, att det båda gångerna är denne man, som genom att hänvända sig till polisen ställt om, att hon blivit internerad. När det slutligen, i tydlig avsikt att påvisa omdömesbrist hos H., i journalen anføres, att hon å sjukhuset översatt en artikel för att visa, att hon är frisk, är detta uppenbarligen en fullkomligt skev framställning av vad som förekommit. För mig har H. nämligen förklarat, att hon gjorde översättningen ifråga för att visa, att hon vore »en perfekt översättarinna», och såmedelst styrka sin uppgift, att hon hade en korrespondentplats, som hon genom interneringen var ängslig att förlora.»

Någon kontrollundersökning, huruvida de av H. lämnade uppgifterna voro riktiga eller ej, synes emellertid sjukhusets överläkare, i detta fall *densamme som den inremitterande läkaren*, icke hava verkställt, utan blev H., trots det att — som av det ovan anförda framgår — det av den vid Katarina sjukhus över henne förda journalen *alls icke framgick, att hon vore sinnessjuk eller i behov av hospitalsvård*, den 7 november 1917, alltså efter 2 1/2 veckors vistelse å Katarina sjukhus, därifrån överflyttad till Stockholms stads sinnessjukhus å Långbro. Den över henne därstädes förda utförliga journalen ger vid handen, att H. är en hysterica med en viss paranoisk läggning. På begäran av en gift dotter blev hon emellertid den 24 november 1917 utskrivnen från Långbro sjukhus. *Då hade hon emellertid på grund av sin av interneringen förorsakade bortovaro från sin plats, förlorat denna och stod nu alldeles på bar backe.* Hon vände sig nu till mig med klagomål över den behandling hon fått undergå. Av den utredning, jag med anledning därav verkställde, framgick det nu, att i Långbrojournalens anamnes influerna uppgifter, vilka enligt uppgift skulle *telefonledes* ha meddelats av dr Olander, icke voro korrekta. Sålunda uppgives det i denna anamnes, att H. redan dagen efter den första utskrivningen från Katarina sjukhus bröt sitt på heder och samvete givna löfte att icke vidare trakassera sin f. d. älskare och att det inom kort var som förut: denne flyttade från plats till plats, men förgäves, medan jag av denne själv fick riktigheten av den utav H. till mig lämnade uppgiften, att han icke sedan den 1 november 1916 ändrat bostad, bekräftad. Huru-

vida d:r Olander, såsom från Långbro sjukhus uppgivits, lämnat nämnda felaktiga uppgift, vilken för övrigt torde ha föranlett att H. icke genast blev utskriven från nämnda sjukhus, sade han sig, vid av mig framställd fråga härom, icke kunna säkert minnas. Av den kontrollundersökning jag verkställde, bl. a. genom att vända mig till den förföljde mannens värdfolk, kom jag till det resultat, att H:s första omhändertagande varit fullt befogat, men att det *icke vore styrkt, att H. mellan första och andra intagningen å Katarina sjukhus uppträtt på ett sådant sätt, att hennes förnyade intagande å sinnessjukhus varit indicerat.*

Vid sina första besök hos mig visade H. sig ganska upprörd och ville väcka rättgång för att få skadestånd för att hon genom interneringen förlorat sin anställning och blivit alledes blottställd. Sedan jag emellertid genom att vända mig till hennes avlidne mans chef lyckats skaffa henne ekonomisk hjälp, så att hennes existens för den allra närmaste framtiden blev tryggad, kom hon i bättre jämvikt och lyckades snart skaffa sig en skrivbiträdesplats, som dock var vida lägre avlönad än den förmånliga korrespondentplats hon förut innehafte.

Av vad här blivit refererat rörande detta fall framgår ju, huru olämpligt det är att den läkare, som förklarar en person sinnessjuk, lämnar sina upplysningar om denna muntligen. Och dubbelt viktigt är det naturligtvis, att alla dylika upplysningar lämnas i en fullt bindande form, när det — såsom här var fallet — gäller en person, vilkens sinnessjukförklaring grundat sig till övervägande del på anamnesen, liksom det i dylika fall är av största vikt att vederbörande anstaltsläkare söker att närmare kontrollera sådana anamnestiska uppgifter, som den intagne själv förnekar. I övrigt utgör detta fall ett synnerligen gott exempel på behovet av *klagorätt* för formellt redig patient, som mot sin bestämda vilja intages å sinnessjukhus.

Inspektionen av *Stockholms stads sinnessjukhus å Långbro* (vilket så tillvida har karaktären av upptagningsanstalt, som det är föreskrivet att alla där intagna skola anmälas till statshospital) föranleddes närmast av en anmälan från överläkaren, att en beklaglig olyckshändelse inträffat å anstalten, i det en vårdare under utarbete med en spade hade blivit slagen i huvudet av en patient. Denne, som sedan 1915 vårdats å Långbro sjukhus och dessförinnan 2½ år å Stockholms hospital, hade företett bilden av en enkel dementia præcox (schizophrenie) utan några katatona symptom; han hade visat sig slö och apatisk, men snäll och foglig, varför han å båda de ifrågavarande anstalterna fått deltaga i utarbete, under vilket han ock villigt utträttat vad han blivit tillsagd om. På grund av det uppförande han alltså dittills visat, kom hans plötsliga överfall å vårdaren som en fullständig överraskning för alla. Lyckligtvis medförde slaget, som synbarligen utdelats med spadens flatsida, icke någon bestående skada, om ock tillståndet till en början var nog så dåligt med minnesförlust, huvudvärk och mattighet. — Vid mitt besök å denna anstalt erfor jag, att å manssidan 4 patienter sedan åratat varit isolerade på grund av ådagalagd farlighet mot omgivningen. I anledning härav föreslog jag, för att bereda dem drägligare förhållanden med möjlighet att emellanåt komma ut i friska luften, att deras exspektansplatser flyttades från Uppsala hospital (dit de å Långbro sjukhus intagna äro anmälda) till hospital med säkerhetspaviljong och hava de sedan också, fränsett en, som avlidit, blivit intagna å sådan. — Granskningen av intagningshandlingarna vid denna an-

stalt gav vid handen, att i de fall, där intagning ej ägt rum på grund av myndighets förordnande (förste stadsläkarens eller polismyndighets) utan allenast på överläkarens prövning, bilagan A oftast förelegat utom i de fall överflyttning skett från Katarina sjukhus, då i stället erhållits avskrift av den därstädes förda journalen. I de fall, där intagningen sker på myndighets förordnande, brukar däremot endast en enkel läkarattest föreligga. Givetvis är det ofta en olägenhet, att icke några anamnestiska upplysningar vid intagningen föreligga, och de upplysningar, som härutinnan erhållas genom den efteråt infordrade bilagan B, äro i allmänhet synnerligen magra. Utan tvivel skulle B-bilagor med fylligare uppgifter kunna erhållas, därest uppdraget att införskaffa dessa, vilket nu utföres av poliskonstaplar, lämnades åt en särskild, för uppgiften mera kvalificerad funktionär. Denne, som lämpligen kunde vara en kvinna, borde då sortera under den nya »Hjälpföreningen för psykiskt sjuka» samt stå i ständig kontakt med den i denna förenings tjänst stående kuratorn, vilken därigenom genast skulle kunna få kunskap om när en å sinnessjukhus intagen hade tillhörigheter, som behövde omhändertagas, eller annan angelägenhet, som omedelbart behövde ordnas.

Vad *upptagningsanstalten vid Eksjö lasarett* beträffar, hade — i enlighet med professor Svensons förslag — å båda könssidorna den förändringen blivit vidtagen, att den långa dagrumskorridoren delats i två delar genom delvis med glaspartier försedd vägg, varigenom den stora fördelen vunnits, att lugnare och mera oroliga patienter även på dagarna kunde skiljas från varandra; från det sålunda erhållna dagrummet för lugnare patienter hade vidare å manssidan avskiljts ett mindre utrymme, varigenom anstaltens läkare erhållit ett eget expeditionsrum, som han förut saknat. Det för anstalten fastställda platsantalet är 40, men tillåter utrymmet i själva verket att här vårdas 52 patienter, 26 å vardera könssidan. Vid inspektionstillfället funnos emellertid en mängd platser lediga, beroende därpå att det under året varit en betydande evakuering till statshospital.

Av samma skäl fanns det ett flertal platser lediga såväl å *Malmö stads upptagningsavdelning*, vad kvinnosidan beträffar, som å *Malmöhus läns provisoriska sinnessjukanstalt* vid Ramlösa, vad manssidan beträffar. Besöket å sistnämnda anstalt — vilken är avsedd att fungera endast tills det nya hospitalet vid Hälsingborg blir färdigt — var föranlett av en underdånig framställning att godkännandet av densamma, som av nämnda skäl ursprungligen begränsats att gälla till 1918 års utgång, med hänsyn till försenandet med nämnda hospitals uppförande, måtte utsträckas att gälla tills detta blivit färdigt och tagits i bruk. Därvid begärdes en ökning i platsantalet från det nu fastställda, 44, därav 21 i byggnaden för manliga och 23 i byggnaden för kvinnliga patienter, till 48, därav 22 i förstnämnda och 26 i sistnämnda byggnad. Då jag vid mitt besök fann utrymmet tillräckligt för denna ökning, tillstyrkte jag i infordrat yttrande framställningen, därvid dock påyrkande bättre ventilationsanordningar.

Å *Hälsingborgs stads sinnessjukpaviljong* voro vid mitt besök samtliga 90 platser (av vilka de 20 äro upplättna till annex åt ovannämnda provisoriska

anstalt för dess oroliga patienter) upptagna. På grund därav att antalet kvinnliga patienter alltjämt varit vida övervägande, hade den till övre våningen förlagda kvinnoavdelningen icke varit tillräcklig utan den redan vid förra inspektionen rådande ordningen med ett par sovrum för kvinnliga patienter å nedre botten, vilken eljest är mansavdelning, fortfarit. Från granskningen av intagningshandlingarna och journalerna vid denna anstalt kan följande vara av intresse att ur inspektionsberättelsen anföra:

»Under 1918 hade 3 personer blivit hit inremitterade som sinnessjuka, men endast befunnit sig i på grund av kroppslig sjukdom nedkommet tillstånd; av dessa hade den ene, som lidit av hjärtfel, avlidit dagen efter intagningen och de två, av vilka den ene lidit av akut purulent meningit och den andre av bronchopneumoni, tvenne dagar därefter. *I några fall hade intagningen ägt rum för observation.* Endast ett av dessa fall gällde för brott häktad person, ifråga om vilken utlåtande begärts av domstol; denne blev efter utlåtandets avgivande överflyttad till fängelse. I två andra fall hade vederbörande polismyndighet, innan åtal anhängiggjorts, inlagt vederbörande för observation å sinnessjukavdelningen; i båda dessa fall skedde, då undersökningsresultatet blev negativt, efter några dagar utskrivning till polisstationen. Slutligen hade i tre fall intagning för observation skett på begäran av läkare utan hänvändelse till polismyndighet. Av sistnämnda fall gällde de två vanartiga ynglingar, av vilka den ene upprepade gånger stulit från sina anhöriga, medan den andre, som hade ett mycket obehärskat lynne, med en kökskniv hotat sin mor och sina syskon. I båda dessa fall ägde utskrivning till hemmet rum 1 1/2 å 2 veckor efter intagningen, då några tecken till sinnessjukdom ej kunde förmärkas. Det tredje här ifrågavarande fallet gällde en neurastenisk sjukvårdskonstapel, som befanns ha simulerat för att undgå straff för det han sålt kronan tillhöriga persedlar; han blev efter 3 dager återsänd till kasernen. Slutligen hade två kvinnor blivit intagna å sinnessjukavdelningen utan att de företett några symtom å sinnessjukdom. Av dessa befanns den ena lida av chorea, den andra, som intagits på egen begäran, av neurasteni. Båda blevo efter någon månad överflyttade till ålderdomshemmet.»

Även å *Norrköpings stads* sinnessjukpaviljong (vilken rymmer något över ett 40-tal platser på vardera könssidan) voro vid mitt besök de kvinnliga patienterna vida fler än de manliga. Medan sålunda å manssidan funnos några vakanser, översteg antalet kvinnliga patienter, uppgående till ej mindre än 59, vida antalet platser å kvinnosidan. För att bereda plats åt detta stora antal kvinnor hade man dels tagit i anspråk båda könssidornas till vindsvåningen förlagda epidemirum som sovrum för kvinnliga patienter och dels inom den s. k. personalavdelningen måst upplåta en större sal för lugnare sinnessjuka kvinnor, en nödfallsåtgärd, som givetvis hade sina olägenheter. På manssidan hade sedan föregående inspektion den förbättringen vidtagits, att den till vindsvåningen förlagda arbetssalen hade blivit utökad med en del av vinden, så att den nu lämnar gott utrymme för de här sysselsatta.

Egen sinnessjukpaviljong av samma moderna sjukhusliknande typ, som Hälsingborgs och Norrköpings, fast ej fullt så stor som deras, har numera även *Eskestuna* stad. I samband med anordnandet av en ny försörjningsinrättning å av staden för ändamålet förvärvat egendom (Balsta), belägen ett par kilometer utanför staden, har nämligen, på något avstånd från anstalten i övrigt, uppförts en särskild byggnad för de sinnessjukas vård. Vid upp-

görande av ritningar till denna byggnad, som har två våningar, förutom källarvåning och vindsvåning, avsågs den nedre våningen för oroligare och den övre för lugnare patienter, men har i stället fördelningen mellan de olika våningarna skett efter kön, i det den nedre våningen tagits i anspråk för manliga patienter och den övre för kvinnliga. Båda våningarna äro vardera delade i två avdelningar, skilda från varandra genom en förstuga och ett för båda avdelningarna gemensamt diskkök. Manssidans avdelningar äro fullkomligt analogt inredda, i det vardera avdelningen innehåller å västra fasaden ett större dagrum (8,7 × 4,5 kv. m.) och invid detta förrådsrum och slaskrum, å gavlarna klosettrum med V. C. samt bad- och tvättrum, vidare å vardera gaveln i en utbyggnad å västra fasaden två enkelrum, skilda från dagrummet genom en mindre korridor, och slutligen åt östra fasaden två sovrum, ett större (6 × 6 kv. m.) med 8 sängar och ett mindre (3,5 × 6 kv. m.) med 4 sängar, samt ett mellanliggande rum, i vilket å avdelningen för oroligare en sköterska har sin sovplats, medan i avdelningen för lugnare det samma är reserverat för högre betalande patienter. Kvinnsidan har samma inredning som manssidan med undantag därav att det utrymme, som där å lugnare avdelningen är taget i anspråk för badrum, apterats till enkelrum och att det i övre våningen (till vilken kvinnsidan — som nämnts — är förlagd) å ömse sidor om trappuppgången och närmast intill denna finnes läkarexpedition resp. bostadsrum för sinnessjukhusets översköterska, medan fasaden åt öster i övrigt upptages av ett stort sovrum (9,4 × 6 kv. m.) med 10 sängar å en var av de båda avdelningarna. Vad beträffar vindsvåningen, till vilken trappuppgången är avstängd medelst dörr, innehåller den 6 personalrum, därav 2 större och 4 mindre, samt två stora vindstrymmen. I källarvåningen åter finnes förrådsutrymmen, sköljrum och pannrum för centraluppvärmning. Byggnaden har även elektrisk belysning och för övrigt är inredningen alltigenom ändamålsenlig. Fönsterna hava tappålsanordningar och äro svängbara kring middelaxeln (s. k. pivåfönster), så att de medgiva nödig ventilation; i de uti utbyggnaden belägna enkelrummen äro rutorna av tjockt glas (c. 2 cm.) och hava fönstren här träluckor. I såväl dag- som sovrum hava golven linoleummatta, medan klosettrummen, vilkas V. C. äro försedda med automatisk spolning, hava golv av cement och badrummen asfaltgolv. Å vardera gaveln finnes utgång till en större åt västra fasaden anordnad promenadgård, som är omgiven av staket å 1,5 meters höjd utom i skiljelinjen mellan de två promenadgårdarna, som har tätt plank, invid vilket å vardera gården finnes ett med tak försett område till skydd för sol och regn. — Som av det anförda framgår rymmer denna sinnessjukbyggnad, som hade öppnats den 1 april 1917, å manssidan 28 å 29 platser och å kvinnsidan 25 platser. Vid mitt besök i början av februari 1918 var den ännu icke fullbelagd, i det antalet här vårdade då utgjorde 41, därav 19 män och 22 kvinnor. Ursprungligen hade personalen inom denna paviljong utgjorts av, förutom översköterskan, en vårdare och fyra sköterskor, därav en med nattjänstgöring. Då den vårdare, som blivit anställd, emellertid på grund av opålitlighet visat sig olämplig, hade han blivit avskedad och hade

man bestämt sig för att ersätta även vårdaren med sköterska. Systemet med enbart kvinnlig personal å ett sinnessjukhus' hela manssida har vid sidan av obestridliga fördelar nog även sina nackdelar, då det av hänsyn till personalens säkerhet blir nödvändigt att varje opålitlig eller mera orolig manlig patient hålles isolerad. För skötseln av sådan patient behöves i varje fall tillgång på manlig hjälp; enligt vad jag inhämtade kunde också inrättningens vaktmästare vara disponibel härför. I övrigt syntes mig antalet dagpersonal, sammanlagt endast 4 eller en för varje avdelning med översköterskan som avlösande vid ledighet, vara väl litet. Med en ökning av antalet patienter, särskilt å manssidan (där — som ovan nämnts — ett 10-tal platser vid inspektionstillfället voro lediga), torde det säkerligen bli behöfligt med åtminstone ännu en sköterska.

Även *Motala landsförsamling* hade vid sin försörjningsinrättning erhållit en särskild sinnessjukpaviljong, vilken blivit öppnad i juli 1916. Denna — till vilken ritning blivit uppgjord av Sv. Fattigvårdsförbundets arkitekt Th. Kellgren efter av mig lämnat program för mindre sinnessjukhus — innehåller två för de olika könen helt skilda avdelningar, vardera bestående av ett dagrum, ett mindre enkelrum, som i nödfall kan rymma 2 patienter, och ett sovrum med plats för 3 eller högst 4 patienter, samt ett klosettrum; till samtliga dessa lokaler finnes ingång från dagrummet, vars fönster vetta åt söder. Byggnadens mittparti upptages av ett för båda avdelningarna gemensamt badrum, som ock har tvättställ, då patienterna här även göra sin morgontoalet (män och kvinnor å olika tider), och diskkök samt bostadsrum för översköterskan, till vilka samtliga lokaler liksom ock till dagrummen ingång finnes från en tambur, som får belysning genom fönsterpartier i ytterdörrarnas övre del och i vilken finnes skåpinredning för linne och kläder. Under byggnadens mitt finnes utgrävd källare för pannrum, från vilket densamma uppvärms medelst varmvatten. Belysningen är elektrisk. I diskköket finnes spis, å vilken är anbragt en varmvattenbehållare, som uppvärms från pannrummet, så länge eldningen här är i gång, men sommartid uppvärms genom direkt eldning i spiseln, så att tillgång på varmt vatten för bad, diskning, o. s. v. finnes året om. I badrummet är golvet av cement, i övriga lokaler hava golven linoleummatta på betong utom i det mindre, enkelrummet, som har trägolv. Frånsett några detaljanordningar beträffande enkelrummen befanns inredningen ändamålsenlig; fönstren, som överallt äro försedda med tappåsanordningar, äro trekopplade med de båda yttre delarna, för möjliggörande av ventilation, till en viss grad svängbara kring vertikalaxeln (s. k. pivåfönster). Till byggnaden hör även tvenne med plank inhägnade större promenadgårdar, en för vardera könet, till vilka utgången är från dagrummen. Slutligen må nämnas, att å byggnadens vind, till vilken finnes trappuppgång från tamburen, tvenne åt söder vettande personalrum äro inredda. — Som av det här anförda framgår, rymmer detta i förhållande till sin ringa storlek mycket ändamålsenliga sinnessjukhus 5 å 7 platser å vardera könssidan. Vid inspektionstillfället vårdades här 4 kvinnor och 6 män; av dessa senare var en isolerad i enkelrum. För skötseln av samt-

liga här intagna sinnessjuka fanns endast 1 sköterska anställd, som dock för skötseln av opålitlig manlig patient erhöll hjälp av inrättningens föreståndare. Givetvis kan en sköterska icke vara tillräcklig för tillsynen av två skilda avdelningar och i övrigt måste det även anses innebära risk för en sköterska att i regel vistas ensam inom sinnessjukbyggnaden — må vara att i dennas tambur är anbragt dels telefon till själva försörjningsinrättningen och dels ringledning till densamma, vilka äro så anordnade att de kunna inkopplas på i resp. dagrum befintliga kontakter, en försiktighetsåtgärd, som sköterskan har att iakttaga, innan hon går in på dagrummen. Det upplystes också, att sköterskan varit utsatt för hot av en opålitlig epileptiker. Frånsett att tillfällig manlig assistans behöves för sådan, kräves naturligtvis för skötseln även av en så liten sinnessjukavdelning som denna tvenne sköterskor. Yrkande härom framställde jag ock till kommunalordföranden, som tillstådeskommit vid inspektionen.

Skilda avdelningar för manliga och kvinnliga sinnessjuka hade sedan mitt förra besök därstädes (1913) även blivit anordnade vid Örebro försörjningsinrättning, i det att dess gamla, mindre ändamålsenligt inredda sinnessjukbyggnad blivit dels tillbyggd och dels påbyggd med en övre våning, vilken användes för kvinnliga patienter, medan den nedre våningen blivit mansavdelning, för vilken uti souterrainvåningen i den tillbyggda delen därjämte erhållits ett stort arbetsrum. Båda de egentliga våningarna, som medelst tvenne trappuppgångar stå i förbindelse med varandra, hava alldeles samma inredning. Genom hela byggnadens mitt löper en korridor, från vilken äro ingångar till de olika lokalerna. I varje våning utgöras dessa av ett dagrum med två fönster (i den tillbyggda delen), 2 sovrum med vardera fyra sovplatser och 3 enkelrum, allt åt solsidan, samt åt motsatta sidan 1 sovrum med plats för två och 2 enkelrum, ett toilettrum, i vilket även finnas två torvmullsklosetter, ett badrum, ett tekök och ett vaktrum. Av enkelrummen hava de 4 i vardera avdelningen den gamla anordningen med väggfasta klosetter, som tömmas från korridoren; enligt uppgift brukade dessa dock icke användas utom i de fall, där isolering förekommer. I övrigt är inredningen ändamålsenlig, dagrummen synnerligen trevliga med gardiner, krukväxter och dukar på borden, och de av lugnare patienter bebodda enkelrummen även möblerade med bord och stol. I alla rummen hava de egentliga fönstren, som äro tvåkopplade, små rutor och tappåsanordningar, men å ömse sidor av dessa större fönster finnas — antingen längs hela fönstren eller endast vid dess övre tredjedel — för ventilationen avsedda helt smala fönster, som låsas med vanliga hakar, en mycket praktisk lösning av ventilationsfrågan. Alla lokaler hava elektrisk belysning och byggnaden uppvärms medelst varmvatten från ett pannrum, som anordnats i den tillbyggda delens souterrainvåning. För de sjukas utevistelse äro på byggnadens norra sida anordnade tvenne promenadgårdar, en för vardera könet. Slutligen må nämnas, att å byggnadens vind äro fyra personalrum inredda, två för sköterskor och två för manliga vårdare. — Som framgår av den här lämnade redogörelsen för sinnessjukavdelningens inredning är den i sitt nya skick beräknad för ett

15-tal platser för vardera könet, men rymmer något mera, då platsantalet å sovsalarna i händelse av behov kan ökas till fem och enkelrummen, när fråga är om lugna patienter, kunna beläggas med två. Dittills hade emellertid sådan överbeläggning ej varit behöflig och vid inspektionstillfället vårdades å manssidan endast 11 och å kvinnosidan 14. Av de manliga patienterna voro de två isolerade, den ene, som visat sig synnerligen våldsam och opålitlig, sedan över 1 år. Då denne för det dåvarande icke var anmäld till hospital, påyrkade jag att detta skulle ske, då den principen bör följas, att ansökan till hospital alltid ingives för den å kommunal sinnessjukanstalt intagne, som där behöver för längre tid hållas isolerad eller eljest icke kan få tillfredsställande vård. Sjukvårdspersonalen var här tillräcklig, i det den utgjordes av två sköterskor för kvinnoavdelningen och två manliga vårdare för mansavdelningen.

Däremot fann jag sjukvårdspersonalen otillräcklig å *Uppsala* försörjningsinrättnings sinnessjukhus, som rymmer 17 platser för vardera könet men endast hade en vårdare å mansavdelningen, medan däremot kvinnoavdelningen hade en skolad sköterska och ett sköterskebiträde. Jag påyrkade därför i min inspektionsberättelse anställandet av ytterligare en vårdare. Däremot fann jag de lokala förhållandena här ganska tillfredsställande, fastän sinnessjukhusets nuvarande skick daterar sig ända från 1904, då det blev tillbyggt. Sedan dess har endast den förändringen vidtagits, att byggnaden erhållit elektrisk belysning. En olägenhet är emellertid, att utrymmet visat sig väl knappt, så att överbeläggning ofta måst tillgripas. Vid mitt besök vårdades här 17 manliga och 19 kvinnliga patienter, däribland några sinnesslöa. Bland de manliga patienterna fanns även en 12-årig epileptiker, som föreföll bildbar. Enligt vad jag sedermera inhämtat, fick denne samma höst inträde å epilektikeranstalten Margaretabemmets skolavdelning.

Mitt besök å *Uddevalla* försörjningsinrättning var föranlett därav, att jag blivit anmodad yttra mig över till medicinalstyrelsen insända ritningar över förslag till omändring och tillbyggnad av försörjningsinrättningen för anordnande av nya lokaler för där intagna sinnessjuka och sinnesslöa. Sådana lokaler voro i hög grad behöfliga, då någon förändring i fråga om de sinnessjukas vård icke hade ägt rum sedan min förra inspektion, utan de bedröfliga förhållanden med avseende på densamma, som närmare omnämnts i min årsberättelse för 1913, alltjämt voro rådande. Fortfarande funnos sålunda icke några särskilda lokaler för sinnessjuka utom 4 källarceller. Tre av dessa voro vid mitt besök upptagna av kvinnor, vilka samtliga sedan årtal varit här isolerade; de voro emellertid anmälda till hospital. Sedan min förra inspektion hade visserligen ett nytt sköterskebiträde blivit anställt, men var detta helt upptaget av arbetet å sjukavdelningen, varför en manlig understödstagare alltjämt hade nyckel till källarcellerna, där han icke endast ombesörjde rengöringen utan därjämte fick på egen hand sköta om de isolerade patienterna, även de kvinnliga, såsom att hjälpa dem ut på klosetten, o. s. v. Då det ju är självklart, att för vården av kvinnliga sinnessjuka bör användas endast kvinnlig personal, anförde jag anmärkning över ovannämnda missförhållande

till fattigvårdsstyrelsens ordförande och påyrkade anställande av ytterligare ett sköterskebiträde. Sådant blev också kort därefter anställt. Sedan förslaget till nya lokaler för sinnessjuka, över vilket jag den 17 juni 1918 avgav yttrande, blivit realiserat, har emellertid även Uddevalla stad fått sin sinnessjukvård ordnad på ett tillfredsställande sätt.

Vad beträffar sinnessjukvården vid *Malmö försörjningsinrättning*, hade sedan mitt förra besök (1916) den då anmärkta olägenheten, att kvinnosidan ej hade skilda daglokaler för lugnare och mera oroliga patienter, blivit avhjälpt, i det den förutvarande långa dagrumskorridoren genom en skiljevägg blivit delad i tvänne delar. I samband härmed hade sköterskornas antal blivit ökat från förutvarande 3 till 4; antalet vårdare å manssidan var som förut 5. Utrymmet, som alltid varit tillräckligt å manssidan, hade sedan den år 1913 vidtagna utvidgningen av kvinnoavdelningen visat sig tillräckligt även å denna. Vid inspektionstillfället vårdades här 64 manliga och 72 kvinnliga patienter, medan platsantalet är bortåt 80 å kvinnosidan och ännu större å manssidan. Av de till kvinnosidan hörande cellerna voro de två vid inspektionstillfället tagna i bruk för mera opålitliga patienter, därav en epileptiker; i övrigt var en kvinnlig patient iförd s. k. skyddströja, enligt uppgift sedan c. 6 veckors tid. Även här framhöll jag, att å kommunal sinnessjukavdelning intagen patient, för vilken det måste tillgripas sådana tvångsmedel som isolering i cell eller skyddströja, bör anmälas till statshospital, där läkarkontrollen är bättre och resurserna att vårda mera opålitliga patienter större.

Vid *Göteborgs försörjningsinrättning* hade på grund av den ständiga ökningen av de sinnessjukas antal — vid inspektionstillfället utgjorde detta 424, därav 229 män och 195 kvinnor, nya delar av de för kroppsligt sjuka och andra försörjningstagare avsedda paviljongerna blivit apertade till vård för sinnessjuka, så att nu 251 sinnessjuka vårdades i dessa paviljonger mot allenast 173 i den för sinnessjukas vård uppförda byggnaden. Givetvis måste det medföra stora olägenheter att vårda en mängd sinnessjuka på ett trångt område i för annat ändamål ursprungligen avsedda och delvis alltjämt använda, ganska tätt intill varandra liggande byggnader. För fattigvårdsstyrelsen har detta också sedan länge stått klart och enligt vad jag inhämtade, hade densamma i november 1917 ingivit framställning om sinnessjukvårdens skiljande från fattigvården i samband med uppförandet av en särskild anstalt för såväl akuta som kroniska fall av sinnessjukdom. Detta är också den enda tillfredsställande lösningen av Göteborgs stads sinnessjukvårdsfråga.

Som medlem av Medicinalstyrelsens rättspsykiatriska nämnd har jag deltagit i handläggningen av c. ett 90-tal av 148 under året avgjorda ärenden rörande sinnesbeskaffenhet samt i handläggningen av 11 utav 22 under året avgivna yttranden rörande äktenskapsmål.

Semesterledighet har jag åtnjutit dels 16 juli— 15 augusti och dels 1—15 september, under vilka tider överinspektörstjänsten uppehållits av överläkaren vid Uppsala hospital, professor Frey Svenson, vilken därvid — som ovan nämnts — verkställde inspektion av 6 utav statens sinnessjukanstalter.

Alfred Petré.
